

**GEMEENSCHAPPELIJK
VERSLAG**

CO.DA.S.I.

**Co-funded by
the European Union**

**Hedendaagse dans voor
Duurzaamheid en Inclusie**

DOCUMENT OPGESTELD DOOR
FUNDACJA ROZWOJU TEATRU 'NOWA FALA'
HOTELOKO MOVEMENT MAKERS
COLLECTIVE IN WARSAW

PROJECTCOÖRDINATOR
DAME DE PIC / CIE KARINE PONTIES

DOCUMENT VOORBEREID DOOR
AGATA ŻYCKOWSKA
HERZIEN EN VERTAALD DOOR
KARINA SZUTKO

INHOUD

1

INLEIDING

Over het project, beschrijving en doelstellingen van deze publicatie

2

GESCHIEDENIS EN ALGEMENE RANDVOORWAARDEN

voor hedendaagse dans in Europe

2.1 Hedendaagse dansscene : gezelschappen en bezoek aan dansvoorstellingen

2.2 Publieke en private financiering voor dansgezelschappen in alle landen

3

AANBEVELINGEN

Aanbevelingen voor de ontwikkeling van de CO.DA.S.I. methode om dansgezelschappen en professionals te bekrachtigen

4

BIJLAGEN

5

AANBEVOLEN WERKWIJZEN

in hedendaagse dans voor duurzaamheid en inclusie in alle landen

WIE WE ZIJN

CO.DA.SI. PARTNERS

Hedendaagse dans voor Duurzaamheid en Inclusie

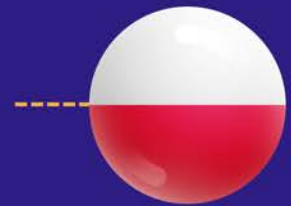
L'ESPACE

Choreografisch centrum gebaseerd op Dance Natural Movement in Palermo [Zappulla DMN Company].

LA GALERIE CHORÉOGRAPHIC

Een internationaal artistiek agentschap en productiebureau in Carcassonne, gespecialiseerd in hedendaagse dans

NOWA FALA

HOTELOKO bewegingmakers collectief in Warschau, werkzaam op het gebied van experimentele choreografie

KULTURA NOVA

Kunsteducatie, productie van culturele inhoud en verbetering van het overheidsbeleid op het gebied van cultuur en jeugd in Novi Sad

DAME DE PIC

Hedendaags dansgezelschap in Brussel [Cie Karine Ponties].

Co-funded by
the European Union

Co-funded by
the European Union

Photo: La Galerie Chorégraphique

Photo: Kultura Nova

HOTELOKO movement makers
Photo: Andrzej Winkler

Zappulla DMN Company
Photo: l'espace

Cie Karine Ponties
Photo: Jean-Pierre Surles

1

OVER HET PROJECT

INLEIDING

Beschrijving en doelstellingen van deze publicatie

Co-funded by
the European Union

1. Inleiding

Over het project, beschrijving en doelstellingen van deze publicatie

Het CO.DA.S.I. project (Contemporary Dance for Sustainability and Inclusion) is een stap voorwaarts in de zoektocht naar meer inclusiviteit en duurzaamheid binnen de hedendaagse dans. Het wil een uitwisseling van kennis en aanbevolen werkwijzen creëren om de ontwikkeling van tools tussen Europese landen mogelijk te maken.

Het project is opgebouwd rond twee centrale concepten: inclusiviteit en duurzaamheid. Met inclusiviteit bedoelen we werkwijzen die het mogelijk maken de gemeenschap van mensen die betrokken zijn bij dans te vergroten, waardoor een bredere toegang tot dans wordt aangemoedigd, ongeacht de afkomst of situatie van elk individu, en waardoor een divers publiek mogelijk wordt. Duurzaamheid wordt hier dan weer in brede zin opgevat, rekening houdend met de menselijke aspecten (behoud van de fysieke en mentale bronnen van kunstenaars), economische aspecten en milieuaspecten (respect voor natuurlijke bronnen).

De COVID-19 pandemie heeft de uitdagingen die geassocieerd worden met conventionele formele onderwijsmethoden extra benadrukt en onderstreept de dringende nood aan innovatieve benaderingen op het gebied van danseducatie. De omwenteling die werd veroorzaakt door de wereldwijde gezondheids crisis heeft de traditionele leeromgevingen ontworpen, waardoor pedagogische strategieën opnieuw moeten worden geëvalueerd. Als antwoord op deze dwingende behoefte komt het CO.DA.S.I.-project naar voren als een proactief initiatief dat klaar staat om deze uitdagingen aan te gaan en de standaarden van danseducatie te verhogen.

Het centrale doel van het CO.DA.S.I.-project is de vaardigheid van dansdocenten en professionals vergroten. Dit doel wordt nagestreefd door de implementatie van een inventieve methodologie die gebaseerd is op de choreografische filosofieën van de projectpartners.

Co-funded by
the European Union

Dankzij de uiteenlopende expertise en artistieke visies van deze medewerkers, streeft het project naar een curriculum dat verder rijkt dan de conventionele grenzen van danseducatie.

Deze samenwerking overstijgt de geografische grenzen en brengt verschillende benaderingen en methodologieën samen van Europese partners die actief betrokken zijn bij het project. Het collectieve doel is om hedendaagse dansmethodologieën te versterken door ze te verrijken met nieuwe perspectieven en inzichten. Deze gezamenlijke inspanning wil niet enkel de onmiddellijke uitdagingen van de pandemie aangaan, maar ziet ook een toekomst waarin danseducatie wordt gekenmerkt door innovatie, duurzaamheid en inclusiviteit.

In essentie is het CO.DA.S.I.-project een cruciale stap naar een nieuwe vorm in de wereld van danseducatie, waarbij de veranderende behoeften van zowel docenten als leerlingen worden erkend. Door samenwerking aan te moedigen, verschillende methodologieën te omarmen en innovatie te bevorderen, wil het project de weg vrijmaken voor een veerkrachtigere, duurzamere en inclusievere benadering van hedendaagse danseducatie in de wereld na de pandemie.

Dit rapport wil een inzichtelijk overzicht te geven van de hedendaagse dansscène in vijf Europese landen, namelijk :

België, Frankrijk, Italië, Polen en Servië.

De analyse omvat een uitgebreid onderzoek van het algemene kader van de hedendaagse dans in deze landen en werpt licht op de unieke dynamiek en werkwijzen die de branche vormgeven.

Verder geeft het rapport ook voorbeelden van aanbevolen werkwijzen die al bestaan binnen de dansgemeenschappen van deze landen.

Om het onderwerp te verrijken wordt speciale aandacht besteed aan de CO.DA.S.I.-methode. Deze innovatieve aanpak streeft naar meer duurzaamheid en inclusiviteit in de praktijk, het onderwijs en de verdeling van hedendaagse dans. Tijdens speciale focusgroepdiscussies zijn er aanbevelingen die cruciaal zijn voor de ontwikkeling van de CO.DA.S.I.-methode naar voren gekomen.

**Co-funded by
the European Union**

Deze aanbevelingen zijn gebaseerd op de principes van duurzaamheid en inclusiviteit, en ze dienen als waardevolle inzichten voor de vorm van de toekomst van hedendaagse dansmethodologieën. Terwijl we door het gevarieerde landschap van de dans in Europa reizen, zijn de gezamenlijke inspanningen die in dit rapport worden beschreven gericht op het bevorderen van een levendigere, duurzamere en inclusievere toekomst voor de hedendaagse dans, over de grenzen heen.

De organisaties die het CO.DA.S.I.-project uitvoeren zijn:

Dame de Pic Asbl / cie Karine Ponties / Brussel / België

<https://damedepic.be/en/>

La Galerie Chorégraphique / Carcassonne / Frankrijk

<https://www.facebook.com/lagaleriechoregraphique>

L'ESPACE APS/ASD / Zappulla DMN Company / Palermo / Italië

https://www.lespacepalermo.it/en_index.php

Fundacja Rozwoju Teatru 'NOWA FALA' / HOTELOKO movement makers collective / Warschau / Polen

<http://fundacjarozwojuteatru.pl/en/>

ASSOCIATION KULTURANOVA UDRUZENJE / Novi Sad / Servië

<https://www.kulturanova.org/index.php/en/>

Co-funded by
the European Union

Zappulla DMN Company
Foto: Marta Ankiersztein

Foto: La Galerie Chorégraphique

Cie Karine Ponties
Foto: Jan Skalican

HOTELOKO movement makers
Foto: Andrzej Winkler

Foto: Kultura Nova

2

ALGEMENE

RANDVOORWAARDEN

voor hedendaagse dans in Europa

2. General framework conditions for contemporary dance in Europe

1. Geschiedenis en algemene randvoorwaarden

Dit rapport geeft de situatie van de hedendaagse dans weer, die in vijf Europese landen in kaart werd gebracht: België, Frankrijk, Italië, Polen en Servië. Elk van deze landen heeft een unieke geschiedenis op het gebied van dans en cultuur, een verschillend beleid ten aanzien van deze kunst en verschillende ontwikkelingsmogelijkheden. Er zijn ook gemeenschappelijke kenmerken die de partners met elkaar verbinden. Deze studie biedt inzicht in de hedendaagse dansscène in Europa.

De innovaties in de choreografische taal die de moderne dans tot het einde van de achttiende eeuw bracht, hebben op beslissende wijze bijgedragen aan de verschuiving van het artistieke onderzoek op dit gebied. Ze hebben de weg vrijgemaakt voor de beleving van de hedendaagse dans. Hoewel het moeilijk, en mogelijk zelfs zinloos, is om naar een beginpunt in de hedendaagse dans te zoeken, is het niet onjuist om te veronderstellen dat de Europese avant-gardes van de jaren 20 een sleutelrol hebben gespeeld in het definiëren van de mogelijke toekomstige onderzoekspaden op basis van die uit het verleden. Pas in het naoorlogse tijdperk werden deze paden op een verstandige manier in overweging genomen door choreografen die lessen trokken uit de avant-gardes. Zij werden volwassen en bewust genoeg om deze les om te zetten in de praktijk. Hedendaagse dans zet op deze manier de revolutie verder die door de moderne dans in gang werd gezet, om zo nieuwe manieren van expressie te bevorderen. De doelstellingen van deze nieuwe wegen draaien meer en meer om het loslaten van formaliteiten en regels: er wordt afgestapt van de klassieke en vooral de romantische normen, die zo typisch zijn voor ballet, om de communicatieve directheid van een autonome en vrije dans terug te winnen.

De Europese hedendaagse dansscène is levendiger dan ooit en zit vol met experiment en werkwijzen. Ze draagt een gedachte uit die niet alleen kan worden omgezet in uitstekende esthetische producten, maar vooral in projecten met een politieke en culturele impact.

Co-funded by
the European Union

België

België, een relatief jong land (opgericht in 1830), stond onder grote invloed van buurland Frankrijk. Het academisme van het klassieke ballet (een erfenis van Lodewijk XIV) domineerde lange tijd het podium. In het begin van de 20ste eeuw kwam echter het modernisme in het Westen op, dat losbrak van dit academische aspect. De komst van de Franse choreograaf Maurice Béjart in de jaren 1950 speelde een cruciale rol in het populariseren van (neoklassieke) dans onder een steeds diverser publiek, waaronder mensen die nog nooit een dansvoorstelling hadden bijgewoond. Mudra, de school van Béjart, werd de wieg van de toekomstige generatie. Veel Belgische choreografen die in de jaren 1980 opkwamen, kwamen immers uit deze school. Anne Teresa De Keersmaeker, een iconische figuur in 'de Vlaamse Golf', is een opmerkelijk voorbeeld. Zij richtte later haar eigen school op (P.A.R.T.S.), en trad daarmee in de voetsporen van Mudra.

België is een federale staat die bestaat uit drie taal- en cultuurgemeenschappen: de Franstalige gemeenschap (voorheen de Franse Gemeenschap/huidige Federatie Wallonië-Brussel), de Nederlandstalige gemeenschap en de Duitstalige gemeenschap. Het land heeft een cultuurbeleid dat nu gefederaliseerd is en dat onder verschillende gemeenschapsbeleidslijnen valt. Deze diversiteit maakt een eengemaakt en "nationaal" discours onmogelijk omwille van de uiteenlopende realiteiten. Bepaalde karakteristieke elementen met betrekking tot de status van hedendaagse dans in België en zijn plaats op het internationale toneel kunnen echter worden beklemtoond. De proliferatie van erkende en bekroonde artiesten die al meer dan 40 jaar met succes over de hele wereld toeren, heeft van België een van de belangrijkste centra gemaakt voor choreografische creatie wereldwijd. Dit succes wordt toegeschreven aan de hiervoor genoemde scholen, die generaties Belgische en buitenlandse dansers hebben opgeleid en die een opleiding bieden die bekend is omdat ze open staat voor verschillende technieken

**Co-funded by
the European Union**

Dankzij deze aanpak kan elk individu zijn eigen unieke weg vinden, zonder dat er iets wordt opgedrongen. De enige gedeelde eigenschap in de Belgische creatie is wellicht de vrijheid die ze belichaamt, waardoor ze een scala aan onconventionele vormen kan voorstellen. Elk van deze vormen is uniek en kenmerkt zich door zijn eigenheid en atypische karakter. De opkomst van deze kunstenaars heeft ook een directe link met het multiculturele karakter van België, dat tot stand kwam door verschillende immigratiegolven en intranationale mobiliteit, en dankzij de invloed van Brussel met zijn Europese instellingen. Het Nederlandstalige deel van het land kende de nodige middelen toe, waarvan vooral de kunstenaars van de Vlaamse golf konden genieten (subsidies die bijvoorbeeld niet van tevoren aan een specifiek genre werden toegewezen). Vlaanderen wil immers erg graag een Vlaamse identiteit te ontwikkelen als gevolg van de federalisering van het land. De Vlaamse golf is echter veranderd in een conservatieve extreemrechtse beweging, die inherent minder ontvankelijk is voor hedendaagse creatie en avant-garde, waardoor het toekennen van middelen vandaag minder evident is. Hoewel het Franstalige deel zich over het algemeen aansluit bij het Franse cultuurbeleid, is het wel opmerkelijk (zoals besproken in het rapport) dat er minder danssubsidies werden toegekend aan Waalse artiesten in vergelijking met hun Vlaamse tegenhangers.

**Photo:
Alexander Kabanov**

Co-funded by
the European Union

Frankrijk

Al sinds het einde van de jaren 1970 wordt de vraag naar de duurzame ontwikkeling van de hedendaagse dans en de opname ervan in de Franse samenleving en cultuur gesteld aan professionals in deze sector, alsook aan de staat die in 1978 het Centre National de la Danse Contemporaine in Angers oprichtte. Dit centrum staat onder leiding van de Amerikaanse choreograaf Alwin Nikolais. Het is een plek waar veel opkomende kunstenaars hun eerste werken komen vormen en ontwerpen. In 1981 richtte Jack Lang, minister van Cultuur, het eerste bestuur op dat werd gewijd aan de choreografische kunst van dit ministerie. Hij benoemde Maurice Fleuret tot hoofd ervan. Hij legde toen de basis voor het nationale beleid voor steun aan choreografische creaties, de structurering, de ontwikkeling over het hele nationale grondgebied en de democratisering.

Tussen 1980 en 1984 werden de verschillende theater- en choreografische centra opgericht, waaronder Maison de la Danse in Lyon, Centre Chorégraphique in Montpellier en Théâtre Contemporain de la Danse in Parijs. In 1994 werd het Réseau des Centres de Développement Chorégraphique Nationaux (C.D.C.N.) (Netwerk van Nationale Centra voor Choreografische Ontwikkeling) opgericht. Het Centre National de la Danse in Pantin werd opgericht in 1998 en het Théâtre National de la Danse in Chaillot in Parijs.

De regio Occitanië, waar La Galerie Chorégraphique is gevestigd, is een van de best vertegenwoordigde regio's als het gaat over nationale "historische" instellingen gewijd aan dans, met het Centre Chorégraphique National de Montpellier (1980), Le Festival International Montpellier Danse (1981), het Centre de Développement Chorégraphique National de Toulouse (1995) en het Centre de développement Chorégraphique National d'Uzès (2000).

**Co-funded by
the European Union**

Daarnaast ondersteunt het Ministerie van Cultuur, via haar kredieten die werden gedecentraliseerd naar de regionale directie in Occitanië (Regionale Directie Culturele Zaken), 30 tot 35 dansgezelschappen die in de regio gevestigd zijn, verdeeld over de 13 departementen van de regio Occitanië. Dit gebeurt echter op een zeer onevenwichtige manier ten gunste van de drie meest stedelijke departementen, namelijk Hérault, Gard en Haute-Garonne. Het nationale beleid en dat van de lokale autoriteiten (regio, departement, agglomeratie en stad) ten gunste van de ontwikkeling van de hedendaagse dans valt op op het gebied van representativiteit in de 12 regio's van het grootstedelijk Frankrijk, met uitzondering van Corsica en de overzeese gebieden, die ten minste één C.C.N. (Centre chorégraphique national - Nationaal Choreografisch Centrum) (19 in totaal) en één C.D.C.N. (13 in totaal) hebben en die elk onderdak bieden aan een aanzienlijk aantal gesubsidieerde dansgezelschappen.

**Photo:
Marta Ankiersztejn**

Co-funded by
the European Union

Italië

Het is algemeen bekend dat de belangrijkste plekken voor hedendaags onderzoek in de onmiddellijke naoorlogse periode Europa en de Verenigde Staten waren. Italië kon echter ook zijn eigen weg te gaan en een autonome taal in de hedendaagse dans creëren, zij het met enige vertraging en met moeilijkheden die helaas vandaag de dag nog steeds duidelijk te zien zijn. Op het schiereiland kreeg de hedendaagse dans vooral vorm aan het begin van de jaren 1970 en 1980, en dan vooral dankzij het werk van Anna Sagna en Elsa Piperno. Sagna, actief in Turijn, richtte in 1970 de Bella Hutter Contemporary Dance Group op. Piperno startte twee jaar later in Rome het Professional Centre for Contemporary Dance op. Dit waren de eerste opleidingservaringen, die van fundamenteel belang waren om de basis te leggen voor een transversale lancering van de hedendaagse taal in Italië. Begin 1980 volgde een tweede en opmerkelijk moment van vernieuwing door Carolyn Carlson, een Amerikaanse van origine die was opgeleid bij Alwin Nikolais. Ze kreeg de opdracht om bij La Fenice in Venetië de eerste dans-theater onderzoeksgroep op te richten. De voorstelling *Il Cortile* werd in 1985 geproduceerd en was een primeur op dit gebied. Dankzij Carlson werd een belangrijke generatie hedendaagse dansers gevormd. Zij was niet toevallig ook de directeur van de eerste periode van vier jaar van de pas opgerichte Venice Dance Biennale. Vandaag de dag is de hoofdstad van de regio Veneto erg belangrijk voor de identiteit van hedendaagse dans. De aanwezigheid van Virgilio Sieni, een van de belangrijkste Italiaanse hedendaagse choreografen die momenteel aan het roer staat van de huidige termijn van vier jaar, kon verderbouwen op de belangrijke inbreng van de vorige directeuren. Dit gaat in het bijzonder over de oprichting van de Accademia della Danza door Carlson in 1998 en het Arsenale della Danza in 2008, opgericht door Ismael Ivo en tot op de dag van vandaag een van de belangrijkste opleidingscentra voor hedendaagse dans in Italië.

**Co-funded by
the European Union**

Carolyn Carlson heeft als directeur van La Fenice Theatre and Dance tussen 1981 en 1984 volgende personen opgeleid: Michele Abbondanza - Abbondanza/Bertoni company; Francesca Bertolli - free lance; Roberto Castello - Aldes company; Roberto Cocconi - Arearea company; Raffaella Giordano en Giorgio Rossi - Sosta Palmizi Association. Dit telt als een belangrijke bijdrage aan de Italiaanse hedendaagse dans.

Het NID-Platform van de Nieuwe Italiaanse Dans maakt het mogelijk om een, zij het gedeeltelijke, diagnose te stellen van de gezondheidstoestand van de Italiaanse choreografische kunst. Sinds 2012, het jaar van de eerste editie, stelde het NID-Platform zichzelf voor als een gelegenheid voor constructieve dialoog tussen kunstenaars, gezelschappen en individuen, waarvan de laatsten vaak 'dansmakers' waren aan de ene kant, en, aan de andere kant, operatoren en critici/wetenschappers, zowel Italiaanse als internationale. Het NID-platform is eigenlijk de erfgenaam van het Platform van Italiaanse Hedendaagse Dans, een rondreizende showcase die van 1995 tot 2000 gehouden werd op initiatief van Romaeuropa.

**Photo:
l'espace**

Co-funded by
the European Union

Polen

De geschiedenis van de hedendaagse dans in Polen gaat terug tot de jaren 1920 en 1930. De artistieke activiteiten van Isadora Duncan (1877-1927), een Amerikaanse danseres, hadden een grote invloed op de ontwikkeling van een nieuwe visie op dans. Naast Stefania Dąbrowska waren er nog Poolse artiesten die werden geïnspireerd door haar manier van dansen op het podium of die studeerden aan scholen voor bevrijde dans, zoals Janina Strzembosz, Halina Hulanicka, Janina Mieczysława en Tacjana Wysocka.

1937 was een belangrijk moment in de naoorlogse geschiedenis, want toen richtte de legendarische choreograaf Conrad Drzewiecki het Pools Danstheater - Poznań Ballet / Polski Teatr Tańca - Balet Poznański op. Het Poolse Danstheater was bedoeld als een groep solisten, met opvallende persoonlijkheden van het podium, die stemmingsopwekkende klassiekers vermengden met hedendaagse trends. Op datzelfde moment ontluikte er een revolutie buiten onze westerse grenzen, namelijk Pina Bausch. Na 1987 werden de tradities en de nalatenschap van deze meester met succes op internationale schaal verdergezet door zijn discipel Ewa Wycichowska. Zij nodigde de meest prominente figuren uit in het Poolse Danstheater, waaronder Mats Ek, Ohad Naharin, Yossi Berg en Birgit Cullberg. De vroege jaren 1990 worden door onderzoekers van hedendaagse dans beschouwd als het echte begin van deze kunst in Polen, met aandacht voor inspiraties en connecties met de activiteiten van avant-garde theaterartiesten zoals Tadeusz Kantor, Jerzy Grotowski, Józef Szajna, Wojciech Misiuro en Henryk Tomaszewski. In 1991 werd in Bytom het Silezisch Danstheater/ Śląski Teatr Tańca van Jacek Łumiński opgericht. De lyrische stijl van Łumiński, gecombineerd met de buitengewone fysieke en acrobatische vaardigheden van zijn dansers, verwierf al snel internationale bekendheid en erkenning.

**Co-funded by
the European Union**

Een belangrijk moment in de Poolse hedendaagse danscultuur, dat meer in de richting van experimentele choreografie ging, was Stry Browar in Poznań en het STARY BROWAR/ NOWY TANIEC programma dat daar van 2004 tot 2020 werd ontwikkeld door curator Joanna Leńnierowska. Hier ontstonden enkele van de meest interessante danscreaties. Jonge kunstenaars die hun eerste stappen op het professionele podium zetten, probeerden grote artistieke risico's te nemen en zetten zo de toon voor nieuwe, kritische Poolse danskunst. Vervolgens werden er andere groepen gevormd die tot op de dag van vandaag actief zijn.

Polen, de Republiek Polen (RP), is een eenheidsstaat in Centraal-Europa en maakt deel uit van het Oost-Europese blok. De bestuurlijke indeling omvat zestien regio's. De belangrijkste openbare instelling die zich bezighoudt met hedendaagse dans is het Nationaal Instituut voor Muziek en Dans. Dit instituut beheert meerdere dansgerelateerde programma's, met name het DANCE-programma, dat wordt ondersteund door het Ministerie van Cultuur en Nationaal Erfgoed.

**Photo:
Marta Ankiersztejn**

Co-funded by
the European Union

Servië

At the beginning of the 20th century, a significant figure influencing the development of contemporary dance in Serbia was Maja Magazinović, who drew inspiration from the work of Isadora Duncan, among others. The influences of the 1960s and 1970s Yugoslav artistic scene were characterized by the exploration of body-related issues through various avant-garde forms such as performance art, happenings, neo-avant-garde theater, and theatrical happenings. In XX century dance in Serbia became associated with postmodernism, with postmodern theater serving as a base for contemporary dance in the late 1970s, 1980s, and early 1990s. During this time, the nucleus of contemporary dance took shape within the framework of postmodern theater, including the work of the KPGT group and the Emergency Exit dance theater festival in Subotica. During the 1990s, alternative theater and dance were predominantly programmed only in independent spaces such as the cultural center Rex and the Center for Cultural Decontamination. The term "contemporary dance" came into use especially in the late nineties and early 2000s, when the complex artistic-theoretical-organizational system we call the scene began to form.

Serbia, located in the Western Balkan region, shapes its cultural and artistic landscape through the Ministry of Culture and the civil society sector. In 2023, the independent cultural scene advocated for a minimum allocation of 1 percent of the total budget from the state. Despite contests organized by the Ministry for contemporary dance, the independent cultural scene often does not participate. Contemporary dance tends to be associated with the alternative scene and entities within those systems. The Independent Cultural Scene of Serbia, a significant network comprising over 100 organizations in culture and art, includes more than 15 organizations dedicated to contemporary dance.

**Co-funded by
the European Union**

In the contemporary dance scene in Serbia, two broad-reaching specialized initiatives are active: Station Service for Contemporary Dance, established in 2005 in Belgrade as an independent organization, and the Forum for New Dance, a project within the Serbian National Theatre in Novi Sad, initiated in 2002. Both initiatives gather a significant number of participants and cover a wide range of activities, from educational programs to production. Both Station and Forum operate with a general and long-term goal of introducing, developing, affirming, and promoting contemporary dance in the local context. They share a common strategic collaboration and the absence of explicit ideological or poetic positions. They are main actors since this day.

What contributed to the improvement of contemporary cultural content, and therefore dance, is the title that Novi Sad (the second largest city in Serbia) received for the year 2022 - European Capital of Culture. This opened up new spaces, which is one of the biggest problems in Serbia, spaces where cultural workers can work, produce and perform.

**Photo:
Kultura Nova**

2.1 Hedendaagse dansscene: gezelschappen en bezoek aan dansvoorstellingen in alle landen

Dance companies

In dit rapport stellen we een lijst voor van dansgezelschappen en individuele artiesten die een belangrijke impact hebben op de ontwikkeling van de hedendaagse dans in **België, Frankrijk, Italië, Polen en Servië**. De lijst is vrij uitgebreid, maar mogelijk niet volledig, omdat er steeds nieuwe dansgezelschappen bijkomen, en omdat niet alle gezelschappen aangesloten zijn bij verschillende dansforums. In vele landen bestaan er bovendien nog geen uitgebreide lijsten van dergelijke gezelschappen. We tonen hier de lijst van choreografische gezelschappen die betrokken zijn bij het beleid ter bevordering van duurzaamheid en de inclusie van hedendaagse dans.

België

Dansgezelschappen/artiesten ondersteund door de Franse Gemeenschap (FWB, COCOF) tot november 2023

Cie Thor - Thierry Smits, Cie Mossoux-Bonté, Cie Astragales - Michèle Anne De Mey, Cie Tandem - Michèle Noiret, Cie Dame de Pic - Karine Ponties, Zoo - Thomas Hauert, Nyash - Caroline Cornelis, Cie Parcours - Felicette Chazerand, Rising Horses - Louise Vanneste, Ruda - Ayelen Parolin, Wooshing Machine - Mauro Paccagnella, Niels - Olga de Soto, Transitscape - Sandra Vincent & Pierre Larauza, As Palavras - Claudio Bernardo, Faso Danse Théâtre - Serge Aimé Coulibaly, Mercedes Dassy, Made in Bruxelles - Isabella Soupant, Anton Lachky Company, XL Productions - Maria Clara Villa Lobos, Cie Hirschkuh - Leslie Mannes, Cie No Way Back asbl - Milan Emmanuel, Cie Mala Hierba - Marielle Morales, Cie Gilbert & Stock - Lara Barsacq, LOG - Samuel Lefeuvre & Florencia Demestri, Cie Tant' Amati - Erika Zuenelli,

**Co-funded by
the European Union**

Cie Tumbleweed - Angela Rabaglio & Micaël Florentz, Cie Abis - Julien Carlier, Cie Mana - Shantala Pepe, Insieme Irreali - Pietro Marullo, Samantha Mavinga, Talaata - Habib Ben Tanfous, Noodik Productions - Kyung-A Ryu, Mr Benoît Nieto Duran, Maïté Alvarez, Garage 29 - Sabina Scarlat, Laura Bachman, Bog'Arts asbl - Hyppolyte Bohouo, Castélie Yalombo Lilonge, Léa Vinette, Monia Montali, Hyppolyte Bohouo, Francesca Saraullo, Jeanne Colin.

Dansgezelschappen/kunstenaars gesteund door de Vlaamse Gemeenschap (Vlaanderen, VGC)

ROSAS, Damaged Goods, Fabuleus, FASO DANSE THEATRE (Serge-Aimé Coulibaly), fieldworks (company), Great Investment (Mette Ingvatsen), Kunst-Werk, ballets C de la B (la geste), Needcompany, Not Standing (A. Vantournout), PEEPING TOM, tout petit, ULTIMA VEZ, VOETVOLK (Sidi Larbi Cherkaoui), kwaad bloed vzw (Ugo Dehaes).

France

Nationale Choreografische Centra met wortels in het traditionele en klassieke ballet, met fulltime administratieve en artistieke teams, inclusief een professionele dansopleiding. Ze worden sinds hun oprichting geleid door dezelfde choreograaf

Malandain Ballet, CCN Biarritz, opgericht in 1998 en sinds de oprichting geleid door Thierry Malandain.

Ballet Preljocaj, CCN Aix-en-Provence, opgericht in 2006 en sinds de oprichting geleid door Angelin Preljocaj.

Gezelschappen die eerder Nationale Choreografische Centra hebben geleid en die hun activiteiten nu verderzetten als onafhankelijke gezelschappen

Maguy Marin Company (leidde CCN Créteil van 1985 tot 1997 + CCN Rieux la Pape van 1998 tot 2006).

Karine Saporta Company (leidde CCN Caen van 1988 tot 2004).

Co-funded by
the European Union

Duurzame onafhankelijke gezelschappen die van het Ministerie van Cultuur de status van geconventioneerde gezelschappen hebben gekregen (overeenkomst van drie jaar) gedurende hun hele reis

Taffanel Company, opgericht in 1980, geleid door Jackie en Denis Taffanel sinds de oprichting.

Fêtes Galantes Company, opgericht in 1993, geleid door Béatrice Massin sinds de oprichting.

Nationale Choreografische Centra gebouwd in achtergestelde stedelijke gebieden die zich richten op bevolkingsgroepen die ver verwijderd zijn van artistiek en cultureel aanbod:

CCNR, CCN Rieux la Pape, opgericht in 1985, geleid door Yuval Pick sinds 2007.

Ballet du Nord CCN Roubaix, opgericht in 1985, geleid door Sylvain Groud sinds 2018.

Onafhankelijke gezelschappen in landelijke gebieden:

Portes Sud Company, opgericht in 1997 in Carcassonne, department Aude, sinds de oprichting geleid door Laurence Wagner.

Pepau Company, opgericht in 2000 door Pedro Pauwels, gevestigd in Montauban, department Haute Garonne.

Italië

Dansgezelschappen/artiesten ondersteund door het Italiaanse Ministerie van Cultuur of die bekend zijn in Italië

Almagesto - Alessandra Fabbri - Ferrara

Aterballetto - Giovanni Ottolini - Reggio Emilia

ARSmovendi - Andrea Cagnetti – Roma

Chorea – Bologna

Compagnia Danza - Francesca Selva – Siena

Compagnia Fabula Saltica - Claudio Ronda & Pia Russo – Rovigo

Compagnia Zappalà Danza - Roberto Zappalà – Catania

Corte Sconta Dance Company - Laura Balis – Milano

Co-funded by
the European Union

Danzaricerca di Daniela Capacci - Daniela Capacci – Roma
Duende Teatro Danza - Enzo Curto- Lecce
Egribiancodanza - Susanna Egri & Raphael Bianco – Torino
In Compagnia - Eugenio De Mello – Bergamo
Insanja Dance Company - Simona Ficosecco – Ancona
Keos Dance Company - Stefano Puccinelli – Viareggio
m.a.ì.s. - Chiara Girolomini - Chiara Girolomini – Rimini
Naturalis Labor - Quinto Vicentino
Renato Greco Ballet - Maria Teresa Dal Medico – Roma
Sistemi Dinamici Altamente Instabili – Rome
Spellbound Dance Company- Mauro Astolfi – Roma
Sosta Palmizi Association in Cortona, under the direction of Michele Abbondanza, Francesca Bertolli, Roberto Cocconi and Roberto Castello

Polen

Die zijn de gezelschappen die tot op de dag van vandaag bestaan en die overheidsinstellingen zijn die gefinancierd worden uit overheidsmiddelen

Polish Dance Theatre / Polski Teatr Tańca, opgericht 1973 door Conrad Drzewiecki, sinds 2016 wordt het theater geleid door Iwona Pasińska. In 2018 veranderde het ensemble zijn naam in Polish Dance Theatre, en sinds 2021 heeft het zijn eigen locatie/zaal.

Kielce Dance Theatre / Kielecki Teatr Tańca in Kielce, een van de institutionele danstheaters in Polen. Het theater werd opgericht in 1995 en vanaf 1998 gezamenlijk gerund door Elżbieta Pańtak en Grzegorz Pańtak (vanaf 2004 een gemeentelijke culturele instelling).

Lublin Dance Theatre / Lubelski Teatra Tańca in Lublin, opgericht in 2001 door Hanna Strzemiecka, samen met Anna Żak, Ryszard Kalinowski, en Wojciech Kapron, gevestigd in het Lublin Cultural Center (een gemeentelijke culturele instelling), met artistieke leiding sinds 2006 onder Ryszard Kalinowski.

Co-funded by
the European Union

The Bytom Dance and Movement Theatre ROZBARK / Bytomski Teatr Tańca I Ruchu ROZBARK is sinds 2014 actief in Bytom en wordt momenteel geleid door Anna Piotrowska (openbare instelling).

The Krakow Choreographic Center / Krakowskie Centrum Choreograficzne, onderdeel van het Cultureel Centrum Nowa Huta (gemeentelijke culturele instelling sinds 2014).

Niet-gouvernementele organisaties, collectieven en onafhankelijke artiesten

De drijvende kracht achter de Poolse hedendaagse dans van de afgelopen jaren zijn artiesten zoals Weronika Pelczyńska, Iza Szostak, Ramona Nagabczyńska, Maria Stokłosa, Izabela Chlewińska, Karolina Kraczkowska, Natalia Oniśk, Aleksandra Osowicz, Aleksandra Borys – dansers die verbonden zijn aan het artistieke collectief Centrum w Ruchu in Warschau. Andere groepen zijn:

Het in Warschau gevestigde B'cause Dance Company geleid door Bartek Woszczyński (niet-gouvernementele organisatie - B'Cause Foundation)

Dada von Bzdülów Theatre, opgericht in 1992 door Leszek Bzdyl en Katarzyna Chmielewska (association Teatr Dada von Bzdülów)

Krakow Dance Theatre / Krakowski Teatr Tańca in Krakow, die sinds 2008 als vereniging opereert. Van 1996 tot 2008 functioneerde het onder de naam BOSO Group als een informele hedendaagse dansgroep, geïnitieerd door Eryk Makohon.

Olsztyn Dance Theatre/Olsztyński Teatr Tańca (niet-gouvernementele organisatie - ARToffNIA Dance and Art Foundation), Teatr Nowszy (niet-gouvernementele organisatie – Nowszy Theatre Foundation), Teatr Komuna Warszawa (vereniging), DZIKISTYL COMPANY – theatre opgericht door Wioleta Fiuk en Patryk Gacki (niet-gouvernementele organisatie - Dziki Styl Foundation).

Daarnaast zijn er volgende danscollectieven in Polen

HOTELOKO movement makers (Agata Życzkowska, Mirek Woźniak, Karina Szutko, Maciej Feliga - non-governmental organization - NOWA FALA Foundation),

Sticky Fingers Club collective (Dominika Wiak, Daniela Komędera, Dominik Więcek, Monika Witkowska),

Hollobiont collective (Aleksandra Bożek-Muszyńska, Hanna Bylka-Kanecka),

Hertz Haus collective (Magdalena Kowala, Natalia Murawska, Joanna Woźna, Anna Zglenicka).

Co-funded by
the European Union

Andere belangrijke choreografen en dansers

Jacek Przybyłowicz, Tomasz Wygoda, Maciej Kuźmiński, Anna Hop, Alicja Czyczcel, Iwona Olszowska, Marta Wołowiec, Barbara Bujakowska, Magda Jędra, Dominika Knapik, Paulina Wycichowska, Dominika Wiak, Artur Grabarczyk, Gosia Mielech, Liwia Bargieł, Małgorzata Haduch, Anna Nowicka, Wojciech Grudziński, Agnieszka Kryst, Anna Nowak, Paweł Sakowicz, Anita Wach, Janusz Orlik, Katarzyna Wolińska, Przemek Kamiński, Katarzyna Sitarz, Maria Zimpel, Marta Ziółek, Agata Maszkiewicz, en Magdalena Ptasznik.

Serbia

Gezelschappen, personen en organisaties:

- Mage Magazinović school in Belgrado; Smiljana Mandukić, die haar werk voortzet via haar groep (later het Belgrado Contemporary Ballet), ontwikkelt verder verschillende praktijken, van dans in culturele en artistieke verenigingen (Dubravka Maletić e.a.) tot fysiek theater in de jaren negentig (Mimart, Dah theater, etc.);

- de 'falcon landing' wordt omgevormd tot een officiële vorm van culturele representatie van het lichaam en lichaamsbeweging; hij wordt uitgevoerd in staatsoptochten en festivals. De beroemdste optocht werd gehouden op 25 mei in Belgrado ten gunste van een collectief anoniem lichaam, een amateur uitvoerend lichaam.

Nieuwe trends in de kunstscène van de jaren 1960 en 1970 in de hele Socialistische Federale Republiek Joegoslavië, die de kwestie van het lichaam aanzienlijk in de kunst introduceerden: performancekunst, happening en lichaamskunst, bijvoorbeeld het werk van Marina Abramović, neo-avant-gardetheater en theaterhappenings, hippiemusical in Atelier 212 Kosa (geregisseerd door Mira Trailović), verbaal-vocaal-visueel werk van Katalin Ladik, theaterhappenings rond de Jeugdtribune in Novi Sad.

- dans als expressief instrument of medium binnen het postmoderne theater (in brede zin opgevat; omvat danstheater en choreo-drama) eind jaren 1970, begin jaren 1980 en begin jaren 1990, het werk van de KPGT-groep, geregisseerd door Nada Kokotović, Ljubiša Ristić, en tot op zekere hoogte Haris

**Co-funded by
the European Union**

Pašović; emergency exit danstheaterfestival in Subotica 1986-1991; choreografen (en dansers) Sonja Vukićević, Katarina Stojkov, Damir Zlatar Fraj, en daarna Aleksandar en Marija Izrailovski, Dejan Pajović en de groep Signum. In de jaren negentig ontwikkelde dans zich voornamelijk binnen het kader van alternatief theater. Er worden hybride vormen van theater beoefend, die het theater dichterbij brengen en kruisen met dans: non-verbaal, fysiek en bewegingstheater, danstheater, evenals talrijke andere vormen van experimenteel theater en performance, onafhankelijke theatergroepen: Signum, Dah Teatar, Ister, Plavo pozorište, Mimart, Omen, ERGstatus ... Sonja Vukićević, Boris Čakiran, Ivana Vujić, Tatjana Grujić (die later naar de VS ging), Gordana Dean (die naar Macedonië ging), Dejan Pajović (die stopte met werken na het toneelstuk Kosa in 1993), enz.

Het PERPETUUM Art Center (oorspronkelijk MADLENIUM) werd in 1999 opgericht in Belgrado als een onafhankelijke artistieke non-profitorganisatie met als hoofddoel het ondersteunen van creativiteit en het opleiden van jonge mensen op het gebied van hedendaagse dans. Vanaf het begin heeft het centrum in zijn werk de nadruk gelegd op verschillende soorten vaardigheden die tegenwoordig min of meer bestaan in de danskunst, om de deelnemers een breed scala aan keuzes te bieden en zo een solide basis te leggen voor verdere individuele verbetering en opwaardering. Binnen het centrum zijn er workshops voor hedendaagse dans, klassiek ballet, jazzdans, yoga en vechtsporten.

Stanica (Station) is een initiatief van kunstenaars en culturele werkers op het gebied van hedendaagse dans en podiumkunsten in Servië, dat in 2005 van start ging. Vanaf het begin was het werk gericht op het versterken van die artistieke gemeenschap, de structurering en erkenning ervan, en de integratie in het culturele systeem in Servië, de Balkan en ook internationaal. Een van de belangrijkste doelen van het Station is het waarborgen van degelijke professionele werkomstandigheden voor alle actieve deelnemers aan de kunstscene in Servië en de Balkan, door middel van programma's voor onderwijs, professionele ontwikkeling, productie, promotie, belangenbehartiging en cultureel beleid. Door het brede scala aan activiteiten heeft Stanica een groot netwerk van lokale en internationale partners opgebouwd, zoals de Nomad Dance Academy, Life Long Burning, Association of the Independent Cultural Scene of Serbia, geavanceerd podiumkunstenproject en vele andere individuen en organisaties.

Co-funded by
the European Union

Bijwonen van dansvoorstellingen

Niet elk land in onze studie heeft gegevens over de publieksdeelname bij dansactiviteiten. We hebben echter heel interessant onderzoek gevonden dat in Italië is uitgevoerd.

Voor de podiumkunsten in Italië betekende het jaar 2022 een koerswijziging die, ondanks de politieke en economische internationale situatie, leidde tot herstel en vernieuwing van de podiumkunsten, amusement en sport in Italië. Dit volgde na een periode van twee jaar die we ons allemaal herinneren omwille van de pandemie en de sociale afstandsregels. Hoewel de pandemie zeker heeft geleid tot veranderingen in levensstijlen en de manier waarop mensen zich vermaken, tonen zowel de statistieken van het jaarboek als de begrotingsgegevens voor 2022 positieve vooruitzichten naar de toekomst toe, hoewel ze, op een paar uitzonderingen na, nog niet het niveau van voor de pandemie hebben bereikt. In 2022 zijn er hoopgevende signalen te zien, vooral na het einde van de noodtoestand en het begin van het zomerseizoen, en het jaar kan afsluiten met meer dan 3 miljoen voorstellingen, een cijfer dat nog steeds ver verwijderd is van de resultaten die werden behaald in de jaren vóór de pandemie (een daling van 29 procent ten opzichte van het cijfer voor 2019), maar dat een zeer belangrijke en duidelijke achterstand inhoudt ten opzichte van de activiteitsniveaus die werden behaald in het zwarte biënnium 2020-2021, dankzij een algemene stijging van ongeveer 80 procent ten opzichte van het aanbod van het voorgaande jaar. De geleidelijke vermindering van de beperkingen, in combinatie met de mogelijkheid om evenementen en shows in open ruimtes te houden, heeft het hervatten van de activiteiten sterk ondersteund: voor alle soorten entertainment zijn er opmerkelijke stijgingen ten opzichte van de afgelopen twee jaar; deze trend wordt aangedreven door bepaalde sectoren zoals concerten van Light Music, the Circus, the Traveling Show en Amusement Parks, die in 2022 zelfs meer evenementen registreerden dan in de jaren vóór de pandemie.

De pandemie, de tijdelijke sluiting van podia voor podiumkunsten en de verschuiving naar online en streaming hebben geresulteerd in een vervreemding van het publiek, soms zelfs een ontevredenheid, die zich heeft vertaald in een potentieel afschrikmiddel, zelfs toen de noodtoestand eenmaal voorbij was.

Co-funded by
the European Union

De gegevens laten eigenlijk zien dat er ook een consistent herstel is van het kijkersaantal, met meer dan 200 miljoen kijkers in 2022, maar nog steeds -29 procent ten opzichte van 2019, een jaar dat zich onderscheidt door bovengemiddelde prestaties uit het verleden. Zelfs in dit geval zijn sommige sectoren echter uitzonderingen, vooral die van de muziekconcerten. Daar was een groot verlangen naar samenhang, het publiek is meestal ook jonger en er waren vele evenementen die waren uitgesteld door de pandemie die ook terugkeerden, in combinatie met de zomerse hitte die de deelnemers verwarmde. Dit resulteerde in cijfers die de getallen van 2019 overtroffen. Het herstel wordt ook bevestigd op het gebied van de uitgaven, die opnieuw meer dan 3 miljard euro aan ontvangsten bedragen en waar we een stijgingspercentage zien ten opzichte van de voorgaande jaren dat zelfs hoger is dan dat van het aanbod en de deelname. Zelfs in dit geval kan het herstel naar de niveaus die bereikt werden in een situatie van vóór de pandemische normaliteit echter niet als volledig kan worden beschouwd (-20 % ten opzichte van 2019). De trends van 2022 worden bevestigd door de analyse van de gegevens, zij het voorlopig, voor de eerste helft van 2023 die, ten opzichte van dezelfde periode van 2022, groei laten zien op alle waargenomen indicatoren (Prestaties, Uitgaven en Toeschouwers) met groeipercentages variërend van 12 % tot meer dan 35 %.

Als we ons richten op dans, waarvan de gegevens kunnen worden opgenomen in het onderdeel "Ballet" van het Nationale SIAE-rapport, met een totaal van 10.145 voorstellingen die in het laatste onderzochte jaar zijn opgevoerd, is Ballet goed voor 8,1 % van het nationale aanbod aan theateractiviteiten. Het aantal voorstellingen is bijna verdubbeld ten opzichte van het voorgaande jaar (+88 %), meer dan verviervoudigd ten opzichte van 2020 (+316 %) en, in tegenstelling tot de andere aggregaten die deel uitmaken van het brede aanbod van Theatrale Activiteiten, groeit het aanbod ook ten opzichte van de pre-pandemische periode 5 (+12,9 % ten opzichte van 2019). Wat de dichtheid van het aanbod betreft, gaan we van een verhouding van 0,150 voorstellingen per duizend inwoners in Italië berekend in 2019 naar een waarde van 0,172 berekend in 2022. Als we naar de maandelijkse trend kijken, zien we een lichte maar gestage groei in de eerste periode van het jaar, met een echte uitschieter in juni, een maand die met bijna 2.400 voorstellingen het hoogste aanbod heeft, ongeveer een kwart van het aanbod van het hele jaar. In de tweede helft van het jaar krimpt het aanbod naar lagere cijfers en de trend wisselt tussen perioden van groei en daling van maand tot maand, met enkel een iets scherpere daling in december.

De shows zijn voornamelijk geconcentreerd in Noord- en Midden-Italië; het centrum en het noordoosten zijn bovendien de gebieden met de hoogste indicatoren voor de dichtheid van het aanbod in bijna alle regio's (op macroniveau worden respectievelijk 0,241 shows per duizend inwoners berekend in het centrum en 0,219 in het noordoosten, met een afwijking van het landelijk gemiddelde van +40 % en +27 %), terwijl het aanbod in het noordwesten meer verdund blijft en de indicator stopt bij 0,148 (-14 % vergeleken met de gemiddelde waarde op nationaal niveau). In heel Zuid-Italië daarentegen is de dichtheid van het aanbod veel lager dan het gemiddelde, met gemiddeld 0,103 voorstellingen per duizend inwoners (-40 % ten opzichte van de nationale waarde). Het hoogste cijfer is te vinden in Abruzzo met 0,150 aangeboden tentoonstellingen per duizend inwoners, nog steeds lager dan het nationale gemiddelde (-13 %).

Op de eilanden, waar 10 % van het aanbod van het land geconcentreerd is, valt het resultaat van Sardinië op, dat met 572 voorstellingen een van de hoogste niveaus qua aanbod per hoofd van de bevolking heeft, 0,360 voorstellingen per 1.000 inwoners, meer dan het dubbele van de nationale gemiddelde waarde. Sicilië stopt daarentegen op dezelfde niveaus als Zuid-Italië. Opmerkelijke resultaten ook in Toscane, dat met 1.124 voorstellingen een aanboddichtheid heeft van 0,307 voorstellingen per duizend inwoners (hoger dan het landelijk gemiddelde van 79 %), maar vooral in Umbrië, dat 0,473 voorstellingen per 1.000 inwoners biedt (+175 % ten opzichte van het landelijk gemiddelde). Met 1.908.005 toeschouwers vertegenwoordigt het Ballet in Italië in 2022 ongeveer 10 % van het totale aantal toeschouwers van theateractiviteiten en 2,1 % van het culturele entertainment. Met een bedrag van iets meer dan 31,3 miljoen euro hebben de uitgaven voor het Ballet in 2022 een netto groei ten opzichte van het voorgaande jaar die vergelijkbaar is met die van de vraag (+226,7 %), maar in vergelijking met de vraag is de krimp van de inkomsten in 2019 nog duidelijker (-22 %). De reden hiervoor ligt niet alleen in de lagere opkomst van het publiek, maar ook in de daling van de gemiddelde individuele uitgaven: met een bedrag dat in 2022 op 16,41 euro staat, hoewel een lichte stijging ten opzichte van het voorgaande jaar (+0,5 %), is de vastgestelde daling -8,1 % ten opzichte van 2019 (waarin 17,85 euro was bereikt).

Co-funded by
the European Union

Cie Karine Ponties
Photo: Dame de Pic

l'espace / Zappulla DMN Company
Photo: Marta Ankiersztejn

Photo: Kultura Nova

HOTELOKO movement makers
Photo: Marta Ankiersztejn

La Galerie Choréographique
Photo: Marta Ankiersztejn

Co-funded by
the European Union

In België zijn statistische enquêtes die een objectieve kwantificering van de culturele gewoontes van de Belgische bevolking mogelijk maken moeilijk te vinden, oud of onvolledig. Om dit te compenseren, kunnen de Franse cijfers met de nodige voorzichtigheid geëxtrapoleerd worden naar die van België, aangezien er veel overeenkomstige punten zijn (decentralisatie, taal, cultuur). In combinatie met de Belgische enquêtes kunnen we bevestigen dat het bijwonen van een hedendaagse dansvoorstelling als publiek eerder iets zeldzaams blijft en een van de meest elitaire. In Frankrijk zei in 2018 slechts 9 % van de ondervraagden dat ze in de voorgaande 12 maanden een dansvoorstelling hadden bijgewoond (ongeacht de stijl: folk, klassiek, hedendaags, enz.). Uit de enquête die Bellone in 2008 in Brussel heeft uitgevoerd, blijkt dat de meerderheid van het Brusselse podiumkunstenpubliek eerder naar theater dan naar dans gaat: gemiddeld 7,2 theatervoorstellingen en 4,2 dansvoorstellingen in de afgelopen 12 maanden. Alle enquêtes bevestigen ook dat sociale status, opleidingsniveau, beroepssituatie en inkomen bepalende factoren zijn bij deze keuze.

In Polen zijn er heel weinig studies die dans of hedendaagse dans vergelijken met andere kunstdisciplines. Het blijft een echt nichegebied en wordt vaak gezien in combinatie met theater, muziek en klassiek ballet. Gebaseerd op het rapport "Relations and Differences: Participation of Warsaw Residents in Culture", gepubliceerd in 2019, wordt het percentage inwoners van Warschau gegeven dat deelneemt aan verschillende culturele praktijken. Dans staat onderaan deze lijst, met dansvoorstellingen op 10%.

De markt voor hedendaagse dans in Frankrijk ziet een onevenwicht tussen het aanbod van de productie en de vraag naar verdeling, een gebrek aan harmonisatie in de betrokken gebieden, wat de maatschappelijke kloof tussen stedelijke en landelijke gebieden bevestigt. Bijgevolg ondervinden sommige mensen moeilijkheden om toegang te krijgen tot choreografische cultuur, zoals blijkt uit de studie van het National Office for Artistic Distribution (ONDA):

DANSPUBLIEK

Photo: Kultura Nova

Photo: l'espace

Photo: Agata Życzkowska

Photo: La Galerie Chorégraphique

Photo: Karolina Józwiak

Photo: Agata Życzkowska

2.2 Publieke en private financiering voor dansgezelschappen in alle landen

In sommige landen zoals België of Polen komt de financiële steun voor dans voornamelijk uit openbare bronnen. Privé-initiatieven zijn zeldzaam, hoewel ze van tijd tot tijd opduiken. In andere landen, zoals Italië, is particuliere steun ook belangrijk, waar ook particuliere dansgroepen bestaan. Zo is er bijvoorbeeld het Fondazione Cariplo of Fondazione CRT (Cassa di Risparmio di Torino) dat bekend staat om zijn steun aan culturele en artistieke projecten, waaronder die op het gebied van hedendaagse dans. Het is opmerkelijk dat alle vijf landen die deelnemen aan het CO.DA.S.I.-project financiële steun voor dans ontvangen van bronnen die verbonden zijn aan de Europese Commissie. Programma's zoals Creative Europe, gefinancierd door de Europese Unie, bieden steun aan culturele en creatieve sectoren, waaronder dansprojecten en samenwerkingen waarbij Italiaanse, Franse, Belgische, Poolse en Servische kunstenaars en organisaties betrokken zijn. In elk land kunnen dansgezelschappen en -artiesten samenwerkingen en partnerschappen aangaan met andere culturele instellingen, theaters en organisaties, wat kan resulteren in gedeelde financiering voor specifieke projecten. Dit is vooral gebruikelijk in Italië en Polen.

Volgens ons onderzoek zijn er uitstekende bronnen te vinden in de dansscene in Italië, waar een breed spectrum aan uiteenlopende activiteiten te zien is. Er zijn mogelijkheden voor financiële steun voor dans vanuit zowel publieke als private bronnen. Openbare financieringsinstanties zijn bijvoorbeeld het Ministerie van Cultuur (MiBAC - Ministero per i Beni e le Attività Culturali). Het Italiaanse Ministerie van Cultuur is een belangrijk overheidsorgaan dat culturele initiatieven ondersteunt, waaronder hedendaagse dans. Financiering kan worden toegekend via specifieke programma's of subsidies voor de kunsten. Regionale en lokale overheden kunnen ook financiering verstrekken voor culturele activiteiten, waaronder hedendaagse dansvoorstellingen en evenementen. Sommige particuliere bedrijven sponsoren hedendaagse dansvoorstellingen of dansgezelschappen als onderdeel van hun initiatieven op het gebied van maatschappelijk verantwoord ondernemen (MVO) of als een vorm van sponsoring van kunst. Hedendaagse dansprojecten kunnen ook via crowdfundingplatforms gaan en steun zoeken bij individuele donateurs en mecenasen die gepassioneerd zijn door de kunst.

**Co-funded by
the European Union**

Culturele evenementen en festivals gewijd aan hedendaagse dans kunnen financiering ontvangen uit verschillende bronnen, waaronder overheidsinstanties, particuliere stichtingen en bedrijfssponsors. In Italië is het essentieel voor dansgezelschappen en artiesten om een combinatie van deze financieringsbronnen te onderzoeken en te verkennen, gebaseerd op de aard van hun projecten, de omvang van hun activiteiten en hun specifieke behoeften. Daarnaast is het van cruciaal belang om op de hoogte te blijven van de beschikbare subsidies en de programma's en financieringsmogelijkheden voor financiële steun voor hedendaagse dans in Italië.

Hier zijn geselecteerde dansgezelschappen en -organisaties die steun ontvangen uit openbare bronnen, het Italiaanse Ministerie van Cultuur, in 2023, onderverdeeld in "categorieën": Organisatie voor dansproducties: BALLETO DI ROMA Consorzio Nazionale del Balletto Società Consortile a Responsabilità Limitata Roma (RM), PinDoc Onlus Palermo (PA), TIR Danza Associazione Teatrale Modena (MO), ASSOCIAZIONE CULTURALE MMCDC - MM Contemporary Dance Company Reggio nell'Emilia (RE), ASSOCIAZIONE CULT. ATACAMA ONLUS Roma (RM), Associazione Culturale Balletto di Toscana Firenze (FI) - (in totaal 48), Organisatie voor dansproducties: "Eerste driejaarlijkse bijeenkomsten": Mandala Dance Company Ladispoli (RM), S'ALA PRODUZIONE Sassari (SS), CONSORZIO COREOGRAFI DANZA D'AUTORE Con.Cor.D.A.- Impresa Sociale Pisa (PI) - (in totaal 18), Organisatie voor dansproducties Onder 35 - "Eerste driejarige bijeenkomsten": Associazione HOUSE OF IVONA Fagagna (UD), ASSOCIAZIONE CULTURALE EQUILIBRIO DINAMICO Fasano (BR) - (in totaal 4), Nationale Choreografische Centra "Eerste driejaarlijkse bijeenkomsten": Fondazione Nazionale della Danza Reggio nell'Emilia (RE) - (in totaal 1), Centra van aanzienlijk belang in dans "Eerste driejaarlijkse bijeenkomsten": (in totaal 2).

Scenario Pubblico Compagnia Zappalà Danza Catania (CT), Centro Nazionale di Produzione della Danza Virgilio Sieni Firenze (FI), Dansproductiecentra: Associazione Contart Milano (MI) - (in totaal 1), Dansproductiecentra "Eerste driejaarlijkse bijeenkomsten": ResExtensa Bari (BA), Associazione Culturale Körper Napoli (NA), SPAZIODANZA Cagliari (CA) - (in totaal 4) Regionale circuits: Centro Servizi Culturali Santa Chiara Trento (TN), Aindartes Partinico (PA) - (in totaal 2), Festivals: Florence Dance Festival Firenze (FI), La Sfera Danza Padova (PD), Fondazione I Teatri Reggio nell'Emilia (RE), Rosa Shocking Roma (RM), Associazione Muxarte APS - ETS Palermo (PA)- (in totaal 21).

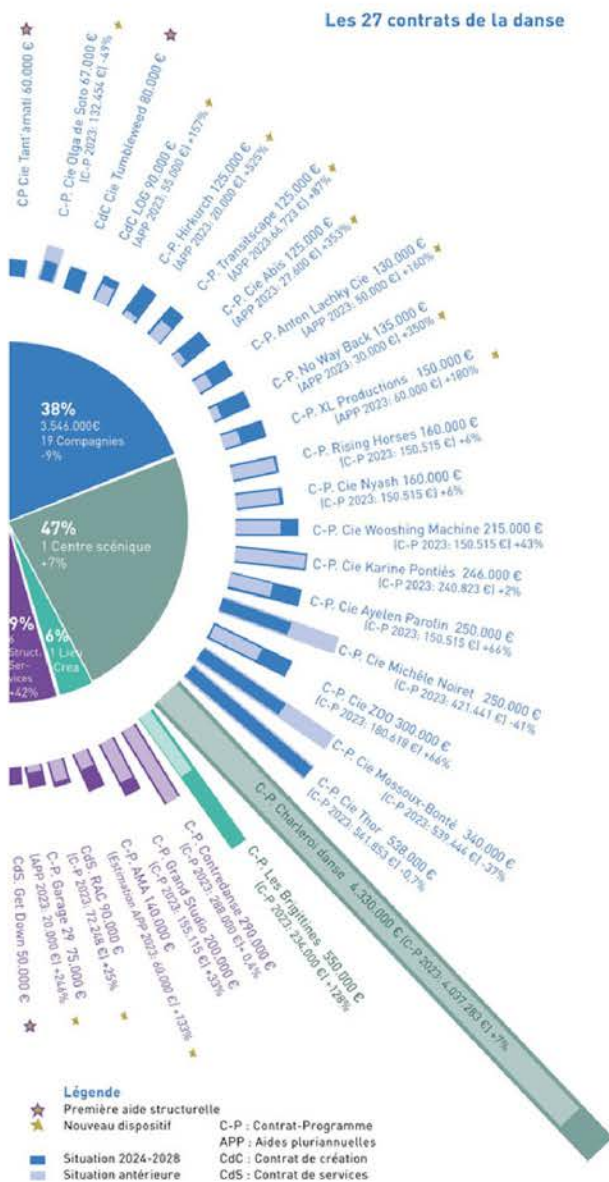

Co-funded by
the European Union

In België werken de meeste bedrijven dankzij overheidssubsidies van de gemeente. Er zijn andere, kleinere overheidssubsidies (van de provincie, de lokale overheid, enz.). Particuliere financiering, zoals sponsoring of crowdfunding, is zeldzamer en moeilijk te kwantificeren omdat er niet veel richtbaarheid aan wordt gegeven.

De overheidsmiddelen die in 2022 werden toegekend aan dans in de FWB (Fédération Wallonie-Bruxelles – Federatie Wallonië-Brussel), hadden betrekking op 48 entiteiten, waaronder choreografische centra en dansgroepen, gezelschappen, choreografen, podia voor creatie en verspreiding enz. voor een totaalbedrag van € 8.548.113. Ter vergelijking: in Polen werd in hetzelfde jaar steun verleend aan 35 entiteiten, waaronder de B'cause Dance Company, het Poolse Danstheater en het Krakow Danstheater, voor een totaalbedrag van € 364.900.

Deze grafiek illustreert de overheidsmiddelen die worden toegewezen aan dans in FWB (Fédération Wallonie-Bruxelles - Federatie Wallonië-Brussel) in 2024, voor 27 entiteiten.

Figur Les 27 contrats de la danse - Uittreksel uit het artikel "Les contrats nouveaux sont arrivés" van Isabelle Meurrens, in Nouvelles de danse nr. 88, Winter 2024, Contredanse, Brussel.
https://contredanse.org/dance_news/nouvelles-de-danse-n88/

Co-funded by
the European Union

De Vlaamse overheid, die een meer liberale aanpak hanteert, heeft een deel van haar administratie geprivatiseerd door entiteiten zoals Kunstenpunt (Vlaams Kunstinstituut) te laten werken zoals een onafhankelijke vereniging, los van de overheid. Deze organisatie groepeerde het Instituut voor Audiovisuele Kunsten en Mediakunsten, het Theaterinstituut en het Vlaams Muziekcentrum in één enkele entiteit. Het cultuurbeleid heeft beslist om middelen toe te kennen aan de grootste en financieel meest succesvolle gezelschappen. De financiering voor projecten zou in 2019 met 60 % worden verminderd. De overheden in Vlaanderen voeren momenteel een bezuinigingsbeleid en nemen beslissingen die grote gevolgen hebben voor gezelschappen, waardoor ze vitale bestaansmiddelen verliezen.

Het territoriale perspectief en de democratisering van de hedendaagse dans in Frankrijk zijn erg belangrijk. Hedendaagse dans heeft zich in dit land niet alleen ontwikkeld via de nationale instellingen, maar heeft ook een aanzienlijke groei doorgemaakt door het golfeffect dat werd gegenereerd door de hervorming van 1982 over de decentralisatie van culturele bevoegdheden. Deze versnelling werd vooral duidelijk tijdens de deconcentratie van staatsfondsen over de 13 Franse regio's in het begin van de jaren 2000. Op dit moment worden meer dan 300 dansgezelschappen ondersteund (313 in 2022) door de overheidsdiensten met de hulp van het Ministerie van Cultuur en zijn vertegenwoordigers in de Regio, de DRAC (Regionale Directie voor Culturele Zaken), onafhankelijke artistieke teams, op het hele nationale grondgebied.

Ook in Servië en Polen worden de meeste dansgezelschappen, -organisaties en -groepen gefinancierd via de fondsen van de overheid (wat niet genoeg is, omdat het budget voor cultuur in beide landen erg klein is), en er zijn ook lokale, regionale en Europese fondsen. Het meeste hangt echter af van hoeveel subsidie ze van de staat krijgen. De bedrijven die uit particuliere fondsen worden gefinancierd zijn in de minderheid. Er is geen significante belangstelling van sponsors, donoren en andere vormen van alternatieve financiering voor moderne pels in Servië en Polen. De uitzondering zijn particulieren.

In Polen is de belangrijkste openbare instelling die zich bezighoudt met hedendaagse dans Narodowy Instytut Muzyki i Tańca (het Nationaal Instituut voor Muziek en Dans), dat verschillende programma's in verband met dans beheert: DANCE - Programma van de Minister van Cultuur en Nationaal Erfgoed, Kunstruimtes - DANCE (Przestrzenie Sztuki-TANIEC), Choreografische Commissies, Steun voor Internationale Activiteiten, Publicatieprogramma, Programma voor Professionele Bijscholing voor Dansers, PolandDances en Polish Dance Platform.

Steun kan voor maximaal drie jaar worden verkregen van het Ministerie van Cultuur en Nationaal Erfgoed. Ook in het geval van de hoofdstad Warschau worden driejarige subsidies voor de activiteiten van dansgroepen en -organisaties in Warschau aangekondigd.

**Photo:
Marta Ankiersztejn**

3

DANSGEZELSCAPPEN EN PROFESSIONALS VERSTERKEN

AANBEVELLINGEN

voor de ontwikkeling van de CO.DA.S.I methode

3. Aanbevelingen voor de ontwikkeling van de CO.DA.S.I. methode om dansgezelschappen en professionals te versterken

Tijdens de focusgroepen in Brussel, Carcassonne, Palermo, Warschau en Novi Sad werden verschillende elementen en strategieën geïdentificeerd en gedeeld door de deelnemers van de verschillende focusgroepen. De partners van het CO.DA.S.I.-project legden de deelnemers een studie voor over onderwerpen met betrekking tot hedendaagse choreografische creatie en de ontwikkeling ervan, rekening houdend met duurzaamheid en inclusie als principes van nieuwe ecologisch verantwoorde knowhow. In elk van deze Europese steden werd een groep personen uitgenodigd die betrokken waren bij dans in de respectievelijke regio. Hiertoe behoorden verschillende actoren uit de hedendaagse danssector, zowel dansbeoefenaars als danstheoretici (dansers, choreografen, docenten, gespecialiseerde producenten), omroepen (festival- of theatermanagers) en besluitvormers van lokale overheden (Stad, Agglo, Departement, Regio en Prefectuur), personen die in instellingen werken, privépersonen, freelancers en personen die verbonden zijn aan dansgezelschappen. Deze diversiteit maakt het mogelijk om de overeenkomsten en verschillen tussen deze vijf landen te onderzoeken: België, Frankrijk, Italië, Polen en Servië.

Vele deelnemers aan de focusgroeponderzoeken van CO.DA.S.I. in verschillende landen zijn enthousiast over het idee om nieuwe denk pistes en gezamenlijk uit te voeren acties te ontwikkelen om een nog kwetsbaar netwerk voor de hedendaagse danssector en haar diverse behoeften te versterken. Aan het focusgroeponderzoek namen meer dan 40 mensen uit vijf verschillende landen deel.

Het onderzoek richtte zich op de volgende onderwerpen:

- Wat zijn werkwijzen in het dagelijks werk om choreografisch onderzoek meer inclusief, duurzaam en sociaal betrokken te maken?
- Wat werkt en wat werkt niet in de hedendaagse dansscène in de partnerlanden?
- Hoe kunnen dansgezelschappen nieuwe kansen op werk bieden aan professionele dansers?
- Hoe creëren we een nieuw publiek voor hedendaagse dans?
- Hoe kunnen we hedendaagse dans toegankelijker maken en de dialoog met het publiek te vergroten?

Photo:
Marta Ankiersztejn

DUURZAAMHEID IN DANS

Inleiding

Elk land benaderde het onderwerp duurzaamheid op een andere manier. Er kwamen echter opmerkelijke overeenkomsten naar voren in de manier waarop veel partners het concept duurzaamheid binnen het domein van de dans zagen. Ondanks verschillende culturele achtergronden en uiteenlopende werkwijzen, was er een gedeelde erkenning van bepaalde fundamentele principes en waarden die samenhangen met het bevorderen van duurzaamheid in de dansgemeenschap. De verkenning van deze overeenkomsten diende als uitgangspunt voor gezamenlijke discussies en de uitwisseling van inzichten, waardoor een beter begrip van duurzame werkwijzen in het diverse landschap van de dans mogelijk werd.

Zorgen voor het eigen lichaam

Er werden heel interessante conclusies met betrekking tot duurzaamheid verzameld tijdens de focusgroep in Brussel die door Dame de Pic werd geleid. De dansers in België deelden de benaderingen die ze in hun dagelijkse training gebruiken om de duurzaamheid van hun praktijk te garanderen. Deze omvatten meditatie, wandelen in het bos, het beoefenen van vechtsporten en Japanse Noh, evenals het gebruik van hun kennis van biomechanica om blessures te voorkomen en duurzame beweging te bevorderen. Ze benadrukken ook het belang van "afkoelen" na een intensieve training en het beheren van persoonlijke energie om mogelijke letsels door een teveel aan adrenaline te voorkomen.

Vergelijkbare werkwijzen werden aangehaald in de Poolse studie met focusgroep in Warschau door Fundacja NOWA FALA. De overgang naar openheid voor iedereen in de hedendaagse dans en het creëren van een veilige ruimte is essentieel. Een deelnemer die pleit voor duurzaamheid, stelt voor om zelfmassage te beoefenen om een band met het eigen lichaam op te bouwen.

Duurzaamheid hangt samen met het betrekken van het publiek en het benadrukken van de onderlinge verbondenheid. Bij senioren is er een grote afstand en degenen die niet bekend zijn met dans voelen zich niet verbonden met hun lichaam. Het introduceren van oefeningen zoals aanraking (met toestemming van de deelnemers), gezamenlijke ademhaling en aandacht voor het eigen lichaam helpt om zich open te stellen, spanningen los te laten en om verschillende sociale groepen te integreren.

Verder werd ook het luisteren naar het eigen lichaam benadrukt als een vaardigheid die van jongs af aan moet worden aangeleerd, zodat mensen op een autonome en duurzame manier voor zichzelf kunnen zorgen. De ontwikkeling van proprioceptie, waardoor men zich bewust kan zijn van de positie van het eigen lichaam in de ruimte, hoewel dit meestal weinig aangeleerd wordt, werd door een van de deelnemers aan de Belgische focusgroep voorgesteld als een belangrijk element in het voorkomen van blessures, het bevorderen van kennis en bewustzijn van het eigen lichaam in de ruimte en dus een beter vermogen om te bewegen en zich aan te passen.

De kwestie van toegang tot geschikte repetitiefaciliteiten voor dans kwam ook aan bod in de Belgische focusgroep. Sommige deelnemers vermeldde de nood aan geschikte vloeren en adequate verwarmingssystemen om de dansers te verzorgen. Bovendien werd gesuggereerd dat deze ruimtes op een meer circulaire manier gedeeld zouden moeten worden, zodat verschillende artiesten en gezelschappen ze kunnen gebruiken.

Photo:
Agata Życzkowska

Co-funded by
the European Union

Samenwerking

La Galerie Chorégraphique uit Carcassonne met de steun van ArtsVivants 11, de culturele operator van het departement Aude zelf, gelegen in Occitanië, voerde heel uitgebreide discussies met interessant onderzoek met duidelijke resultaten. Een van de opmerkingen van de deelnemers in Frankrijk is een gevoel dat wordt gedeeld door veel professionals op choreografisch gebied. Na 40 jaar dansontwikkeling sinds de jaren '80, de komst van CCN, en vervolgens de vermenigvuldiging van gezelschappen op het nationale grondgebied, is een verklaring nodig. In Carcassonne is "de sector is erg geladen", "er is geen of weinig verbinding", er is geen "samen werken" op het niveau van mensen die betrokken zijn bij of "verliefd" op de dans op de een of andere manier. "Laten we samenkomen" zodat we al kunnen nadenken over de duurzame ontwikkeling van onze professionele sector.

Het collectief, een ruimte in België waar kunstenaars hun middelen en kennis kunnen bundelen, werd "Ravie" genoemd en bestaat uit 18 mensen die sinds januari 2023 samenwerken om het Théâtre de la Vie te runnen. Ze hebben een horizontale en inclusieve manier van werken ontwikkeld. Aan de ene kant waarderen ze de diversiteit van artistieke expressie en aan de andere kant de manier waarop werk wordt voorgesteld, zodat er rekening gehouden kan worden met mensen die bijvoorbeeld geen affiniteit hebben met de administratieve taal van een dossier. "We hechten evenveel waarde aan een picturaal of videohulpmiddel als aan iemand die weet hoe hij dingen onder woorden moet brengen. We hechten veel waarde aan een vergadering zodat we een discussie kunnen voeren", zei een van de deelnemers aan dit onderzoek. Falen wordt gezien als een integraal onderdeel van het creatieve proces en wordt ook sterk benadrukt: "het recht om te falen wordt zelfs sterk aanbevolen".

Een van de deelnemers zette het initiatief 'Mapping the Dance Field' in de verf. Dit is een project dat de vele culturele en artistieke bronnen op het vlak van dans in België in kaart wil brengen en zo hun zichtbaarheid wil vergroten. Dit omvat de creatie van een 'welkomstpakket' en een interactieve mappingtool om artiesten te helpen navigeren door het Belgische hedendaagse danslandschap op basis van hun behoeften en projecten. Dit project is momenteel in ontwikkeling en is nog niet geïmplementeerd.

**Co-funded by
the European Union**

Een van de deelnemers aan de Servische focusgroep van Kultura Nova uit Novi Sad beweert dat het noodzakelijk is dat we niet verdeeld zijn in groepen, maar dat verschillende instellingen met elkaar in contact komen: "Ik denk dat middelbare scholieren de toekomst zijn van het nieuwe publiek, maar ook van socialemediamarketing van die generatie. We moeten online aanwezig zijn". Een andere deelnemer uit Servië vindt dat danskunstenaars zich moeten openstellen voor samenwerkingen met instellingen: "We werkten samen met scholen, en vervolgens schreven studenten hun eindwerk gebaseerd op hun werk met ons. Reclame en marketing zijn ook belangrijk".

In Polen kwam ook het idee naar voren dat ensemblewerk mogelijkheden biedt om vaardigheden buiten dans uit te breiden. Dansers kunnen andere gebieden zoals choreografie. Een dansgezelschap biedt stabiliteit en een vaste baan, terwijl freelance dansers die aan projecten werken misschien minder herkenbaar zijn.

In Italië beweerde een van de deelnemers aan de focusgroep van L'espace in Palermo dat communities worden opgebouwd door de praktijk, en niet andersom: "We moeten een manier vinden om de "luchtbel" waarin professionals en artiesten zich bevinden te doorbreken. Op het gebied van duurzaamheid en inclusie overlappen deze twee onderwerpen elkaar".

**Photo:
Dame de Pic**

Dansonderwijs

Bijna in elk land is men tot de conclusie gekomen dat de artistieke opleiding en training van dansers en hedendaagse choreografische opleidingen, openbaar of privé, een herziening op het hoogste niveau van de besluitvormingsorganen vereisen.

Als het over lesgeven in hedendaagse dans gaat, deelden sommige leerkrachten en artiesten in België het belang om tijd te nemen om naar leerlingen en hun specifieke behoeften te luisteren. Ze bespraken ook de overdracht van empowermenttools om leerlingen zelfvertrouwen te geven en autonomie en nieuwsgierigheid aan te leren als noodzakelijke elementen voor een duurzame werkwijze die blijft groeien en aandacht heeft voor het veranderende/gekwetste/ouder wordende lichaam. Het intergenerationele aspect van dans is erg belangrijk. Naast de individuele en collectieve verrijking door uitwisselingen tussen mensen van verschillende leeftijden en generaties, benadrukken zij de positieve invloed van deze uitwisselingen op het aanvaarden van het ouder worden in de dans en, bij uitbreiding, in de samenleving, waardoor wordt bijgedragen aan een grotere diversiteit en inclusie.

In Polen is er veel aandacht voor de pedagogie van klassieke dans, maar niet voor hedendaagse dans. Dansers beginnen les te geven zonder de juiste voorbereiding, wat een grote invloed heeft op de nieuwe generatie. Educatieve mogelijkheden voor dansers werken. In 2019 werd een nieuwe afdeling opgericht aan de Fryderyk Chopin University of Music – het Departement Dans - in Warschau, met nieuwe programma's zoals "Hedendaagse Dans" voor dansers in 2020/2021 - een 3-jarig programma, en "Choreografie en Danstheorie" - masterstudies. Deze opleiding bereikt misschien nog niet het niveau van wereldwijde instellingen, maar het is een startpunt voor ontwikkelingen naar de toekomst toe.

Een andere kwestie die de deelnemer van de Poolse focusgroep belangrijk vindt, is niet alleen deelname aan het creatieproces, maar ook danstraining voor uitvoerenden om hun basis te behouden. Een voorstelling ontwikkelt de dansvaardigheden van de mensen in het ensemble, biedt een gelegenheid om in vorm te blijven en geeft tijd en ruimte.

DANSE EDUCATIE

Photo: Marta Ankiersztejn

Photo: Agata Życzkowska

Photo: Michał Jędrzejewski

Photo: Kultura Nova

Photo: Maria Bondareva

Photo: Agata Życzkowska

Co-funded by
the European Union

De verspreiding en uitvoering van danswerken

Een ander belangrijk punt betreft de verdeling en uitvoering van choreografische werken in Europa. Het huidige systeem in België bevordert kortetermijncontracten, wat betekent dat dansers zich voortdurend moeten aanpassen aan een nieuw werkritme, vaak met lange wachtperiodes tussen voorstellingen, wat professioneel dans beoefenen bemoeilijkt. Een van de oplossingen die de focusgroep voorstelde, was om het systeem van podiumkunsten meer continuïteit te geven door meer data voor een voorstelling aan te bieden, in plaats van nieuwe creaties te bevoordelen door middel van subsidies.

In de conclusies van de focusgroep uit Frankrijk, uit de regio Occitanië, komt een verwant onderwerp naar voren. Voor het cultuurbeleid van deze regio volgen de gemaakte keuzes in zekere zin de logica van het Ministerie van Cultuur in Frankrijk "Beter produceren, beter verspreiden". Het idee draait om de vestiging van een bedrijf gedurende minstens twee jaar in een gebied te bevorderen.

In Italië speelt de programmering een centrale rol in het succes van hedendaagse dans. Een divers aanbod van voorstellingen vormt de basis voor het uitbreiden van het publiek voor hedendaagse dans. Het gebrek aan continuïteit ontstaat wanneer er te weinig evenementen in een seizoen zijn. De rijkdom en diversiteit van het aanbod trekken niet alleen een breder publiek aan, maar dragen ook bij aan de blijvende betrokkenheid van de kijkers. Een robuuste programmeringsstrategie zorgt voor een consistent en gevarieerd programma van voorstellingen, waardoor een omgeving wordt gecreëerd waarin hedendaagse dans kan gedijen en het hele seizoen relevant kan blijven.

Als we het hebben over de moeilijkheden van het werken in de hedendaagse danssector in Italië, is het moeilijker om in Italië op het podium te staan dan in het buitenland, waar danswerk meer vertegenwoordigd en gewaardeerd is. In Italië is er een club, de club van gezelschappen gefinancierd door het Ministerie van Cultuur, maar die is erg gesloten. Italië beveelt daarom aan om wedstrijden te openen voor andere gezelschappen.

**Co-funded by
the European Union**

"Ik heb het idee dat het het makkelijkst zou zijn als we via bekende instellingen zouden kunnen gaan, zoals meer voorstellingen van hedendaagse dans opnemen in instellingen, waar al publiek is. En ook om meer gebruik te maken van sociale media en reguliere mediakanalen", zegt een van de deelnemers uit Servië.

Aan de andere kant is een ander groot probleem in Italië de sectie 'jonger dan 35' van het Ministerie van Cultuur, die financiering beperkt tot jonge dansers, en het endemische gebrek aan werkgelegenheid voor professionele dansers, waardoor veel dansers choreografen worden en de dansmarkt overspoeld wordt met nieuwe en overbodige producties die geen oplossing voor de markt bieden. Het zou goed zijn om de leeftijd niet te beperken. Debuteren kan op elke leeftijd, zelfs na je 35ste. We vragen hier om leeftijd niet uit te sluiten. Het is beter om wedstrijden en evenementen te organiseren die intergenerationeel zijn.

**Photo:
l'espace**

**Co-funded by
the European Union**

Documentatie van het creatieve proces

De deelnemers in België benadrukten het belang om alle artiesten die betrokken zijn bij het creatieve proces aan te moedigen om hun creatieve proces zo vaak mogelijk te documenteren als het gaat over artistieke creatie. Deze aanpak zou niet alleen meer waarde en consistentie kunnen geven aan elk artistiek werk, maar ook kunnen dienen als een cruciaal instrument voor het overbrengen en bewaren van de rijke diversiteit van de hedendaagse dans.

Transparante documentatie bevordert effectieve samenwerking. Het stelt verschillende kunstenaars die bij een project betrokken zijn in staat om elkaars bijdragen te begrijpen en te waarderen, waardoor een samenwerkingsomgeving ontstaat waarin verschillende perspectieven naadloos in een samenhangende artistieke expressie kunnen samensmelten.

Het documenteren van het creatieve proces draagt bij aan het opbouwen van artistieke erfenissen. Het zorgt ervoor dat de inzichten, innovaties en unieke benaderingen die kunstenaars ontwikkelen, bewaard blijven voor het nageslacht en een blijvende impact hebben op het traject van de hedendaagse dans als een evoluerende kunstvorm.

Andere ideeën

Een van de deelnemers aan de Belgische focusgroep deelde ook zijn ervaring over het idee van 'niet-identificatie' dat afkomstig is van het Noh-theater. Deze benadering zou heel interessante hulpmiddelen bieden op het gebied van duurzaamheid door een meer gedistantieerde kijk op zichzelf te stimuleren, waardoor men zijn investering en energie op het podium beter kan beheren en tegelijkertijd kan zorgen voor zijn fysieke en mentale gezondheid als danser.

Een andere deelnemer uit Polen pleit op het gebied van duurzaamheid voor het vermijden van onnodig drukken van posters, postkaarten en folders, het minimaliseren van het gebruik van plastic, het bevorderen van ecologisch reizen, het kiezen van potloden boven pennen, het gebruik van recycleerbare rekwisieten waar mogelijk en het vermijden van overproductie. Nadenken over echte behoeften en compromissen sluiten is cruciaal.

DE DOCUMENTATIE VAN HET CREATIEVE PROCES

Photo: l'espace

Photo: Agata Życzkowska

Photo: Andrea Messana

Photo: Kultura Nova

Photo: Agata Życzkowska

Photo: l'espace

De essentie van danskunst

In de Italiaanse focusgroep benadrukten de deelnemers de diepgaande betekenis van de essentie voor de duurzaamheid van dans. Deze essentie is nauw verbonden met het choreografisch onderzoek dat elke danser en choreograaf uitvoert wanneer ze hun werk op het podium tonen. Het gaat verder dan alleen optreden en belichaamt hun artistieke ontdekking en weerspiegelt de ziel van een artiest, danser of choreograaf. Dit concept onderstreept de diepte en rijkdom van het creatieve proces en erkent dat de ware duurzaamheid van dans niet alleen in de uiteindelijke voorstelling ligt, maar in de complexe reis van artistieke ontdekking. Het erkent de unieke stem en visie die elke artiest in zijn werk inbrengt, en versterkt het idee dat het in stand houden van de danskunst inhoudt dat de essentie die de ene artiest van de andere onderscheidt, gekoesterd en gevierd wordt. De Italiaanse focusgroep benadrukte de noodzaak om de creatieve inspanningen van dansers en choreografen te waarderen en te ondersteunen door belang te hechten aan choreografisch onderzoek en artistieke ontdekking. Deze erkenning wordt een integraal onderdeel van het bevorderen van een duurzame omgeving waarin dans blijft gedijen, evolueren en weerklank vindt bij het publiek.

Photo:
Marta Ankiersztein

Co-funded by
the European Union

CONCLUSIE

In de huidige context is aandacht voor details van vitaal belang. Danskunstenaars proberen meer over te brengen, problemen aan te pakken en via de kunst bij te dragen aan morele ontwikkeling. In het hedendaagse landschap is nauwgezette aandacht voor details van immens belang. Danskunstenaars streven er niet alleen naar om hun vak te perfectioneren, maar erkennen ook de kracht van hun werk om genuanceerde boodschappen over te brengen en maatschappelijke kwesties aan te pakken. Door middel van het medium dans willen zij verder gaan dan louter vermaak en zich op het terrein begeven van sociale verklaringen, emotionele expressie en culturele reflectie.

Door bewegingen zorgvuldig te choreograferen, muziek te selecteren en voorstellingen te ontwerpen, proberen dansers emoties op te roepen, gedachten uit te lokken en discussies te stimuleren. In dit streven wordt de danskunst een vehikel voor het vertellen van verhalen, waarmee kunstenaars verhalen kunnen overbrengen die weerklank vinden bij een divers publiek. Deze verhalen behandelen vaak complexe thema's en moedigen kijkers aan om na te denken, zich in te leven en zich op een diepgaandere manier met de wereld bezig te houden.

Bovendien wordt dans niet alleen gezien als een vorm van artistieke expressie, maar ook als een katalysator voor morele en persoonlijke ontwikkeling. Door het verkennen van beweging komen dansers in contact met hun innerlijke zelf, waardoor ze zelfbewust worden en hun eigen emoties en ervaringen beter begrijpen. Deze zelfontdekking draagt op haar beurt bij aan een bredere maatschappelijke dialoog over empathie, medeleven en onderlinge verbondenheid.

De nauwgezette aandacht voor details in hedendaagse dans is in essentie een bewuste keuze om de grenzen van het puur uitvoerende te overschrijden. Het is een opzettelijke poging om de kunstvorm te gebruiken als een medium om betekenisvolle verbindingen te bevorderen, introspectie op te wekken en bij te dragen aan het morele weefsel van de samenleving.

ESSENTIE VAN DANSKUNT

Photo: Marta Ankersztejn

Photo: Marta Ankersztejn

Photo: La Galerie Chorégraphique

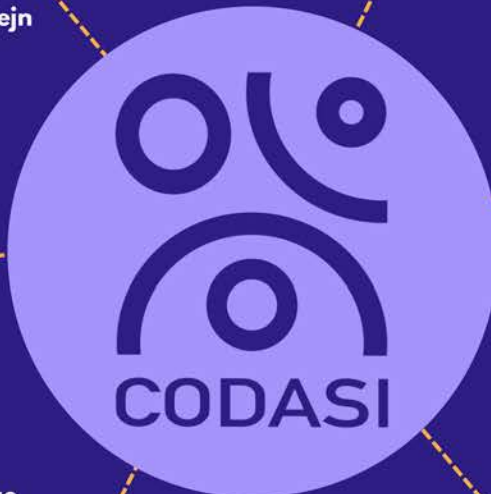

Photo: Andrea Messana

Photo: Marta Ankersztejn

Photo: Kultura Nova

Opmerking

Dit concept van **DUURZAAMHEID IN DE DANS** werd vooral niet goed erkend door de Poolse deelnemers. Velen zeiden dat het een nieuw onderwerp voor hen is, dat verder onderzoek en begrip vereist voordat het kan worden toegepast op hedendaagse dans. Deze groep richtte zich veel meer op inclusie. "Inclusiviteit wordt normaler, maar duurzaamheid is nog steeds een onontdekt onderdeel. Onlangs werd ik op een festival gevraagd om audiodescriptie te geven, en ik had geen idee hoe ik dat moest doen. Het werd me echter uitgelegd door ervaren mensen. Ik heb nog steeds te weinig kennis over duurzaamheid; ik denk dat ik dit concept voor het eerst tegenkom", zei een van de deelnemers aan de Poolse focusgroep.

"Inclusie wordt steeds meer toegepast. Ik heb niet zoveel kennis over duurzaamheid", voegde een andere deelnemer eraan toe.

"Beide gebieden (duurzaamheid en sociale integratie) liggen me na aan het hart, maar bijleren op het gebied van duurzaamheid zou me meer opleveren. Kennis opdoen over inclusie zou puur theoretisch zijn. Als ik een cursus over inclusie of duurzaamheid zou moeten volgen, zou ik voor het laatste kiezen", aldus de mening van de derde deelnemer van de Poolse focusgroep. Wat houdt dit concept eigenlijk in? Gaat duurzame ontwikkeling over het niet gebruiken van plastic op het podium, het nemen van pauzes op het werk, of het niet naar vergaderingen vliegen met het vliegtuig? Duurzaamheid is een vrij uitgebreide en mysterieuze formulering.

Er is behoefte aan verduidelijking van het begrip duurzaamheid, een woord dat in het Pools niet bestaat. Het kan op verschillende manieren worden vertaald, waaronder duurzame ontwikkeling, maar in werkelijkheid bestaat er geen equivalent woord in de Poolse taal.

INCLUSIE IN DANS

Inleiding

Tijdens de focusgroepen in Polen, België, Frankrijk, Italië en Servië waren de volgende vragen belangrijk: Hoe kunnen we hedendaagse dans toegankelijker maken en hoe kunnen we een nieuw publiek voor hedendaagse dans creëren?

Een van de deelnemers aan de Poolse groep zegt dat het publiek in twee categorieën verdeeld kan worden: professioneel en niet-professioneel. Het professionele publiek zijn mensen die op de een of andere manier professioneel met dans verbonden zijn en die actief informatie zoeken over evenementen. Een uitbreiding van het publiek richt zich voornamelijk op niet-professionelen. Hiervoor is zowel actie van onderuit als van bovenuit nodig. Aan de basis kunnen organisaties voor en na de voorstelling discussies over dans voeren en feedback geven. Op deze manier gaat het publiek beter geïnformeerd en met belangstelling weg. In de dansgemeenschap nemen we over wat andere kunstvelden van bovenaf hebben opgelost. In termen van promotie is onze impact beperkt en zijn we afhankelijk van een stadsbrede inspanning, die van bovenaf wordt geïnitieerd, om dans te promoten. Het is van cruciaal belang om nationale, gemeentelijke en regionale openbare instellingen op te richten en deze plaatsen te promoten. Als we bijvoorbeeld een bushalte in Warschau de naam "Ochteatr" geven, wordt men zich ervan bewust dat er op die locatie een theater is.

Photo:
Adriana Liwara

Co-funded by
the European Union

Publieksvorming

In de focusgroep in Italië werd een heel belangrijke kwestie opgemerkt. Het is belangrijk om de nadruk te leggen op de vorming van het publiek, direct vanuit de scholen, omdat er een gebrek is aan publiek voor hedendaagse dans. Er is een afstand tussen artiesten en toeschouwers omdat deze laatsten soms de betekenis van de dansvoorstelling missen. Het is dus belangrijk om een jong publiek het belang en de betekenis van hedendaagse kunst bij te brengen. In Frankrijk worden leerlingen van drie jaar al blootgesteld aan hedendaags werk en dit bereidt het toekomstige publiek voor. De deelnemers benadrukten ook het belang om jonge mensen empathie en emoties bij te brengen, zodat ze podiumkunsten op hun best kunnen beleven. Vooral emoties van de anderen. Kinderen reageren verschillend op podiumkunsten, afhankelijk van hun familie en hun omgeving. Er zijn veel stereotypen bij jongere generaties en deze stereotypen aanpakken is een uitdagende taak voor leerkrachten en artiesten. Het doel is om kinderen schoonheid bij te brengen en te begrijpen wat er op het podium gebeurt.

In de Poolse focusgroep kwamen vergelijkbare conclusies naar voren. Het belangrijkste probleem in Polen is het gebrek aan begrip van hedendaagse dans bij de zogenaamde gemiddelde toeschouwer. Voor het algemene publiek werkt het diepzinnige karakter van hedendaagse dans niet. Hun verwarring wordt bovendien niet ondersteund. In plaats van te zeggen dat dans voor iedereen is, is er behoefte aan ondersteuning en begeleiding om dansen te begrijpen. In Polen willen kleuters graag optreden, maar hebben ze moeite met kijken, luisteren en aandacht voor anderen. Er is een duidelijk gebrek aan basiskennis over dans, iets dat we op school zouden moeten bijbrengen. Terwijl muziekgeschiedenis in het onderwijs aan bod komt, wordt dans vaak verwaarloosd. We moeten de jeugd leren om deze taal te begrijpen. Een mogelijke oplossing is kennis over hedendaagse dans introduceren vanaf het beginstadium van de vorming van de jongere generatie. Door minstens vijf pagina's over hedendaagse dans aan schoolboeken toe te voegen, wordt het bewustzijn vergroot en wordt het toegankelijker voor mensen.

**Co-funded by
the European Union**

Dit idee is verweven met het concept dat genoemd werd in het hoofdstuk over duurzaamheid in de dans, waar de noodzaak voor een verandering en herziening van dansgerelateerd onderwijs werd besproken.

Het gaat bovendien niet alleen om de vorming van dansers of dansstudenten - beoefenaars van beweging, maar ook van personen die dans observeren, als publiek deelnemen aan het bekijken van dans en dansvoorstellingen, en van andere dansevenementen. Het is dus ook waardevol om bij sommige dansevenementen mensen te betrekken die niets met dans te maken hebben. Zo'n actie zou aantonen dat hedendaagse dans niet exclusief is; iedereen kan eraan deelnemen. Het is hoog tijd om de valse veronderstelling dat dans alleen voor de uitverkorenen is, uit de wereld te helpen. Een voorbeeld hiervan is Centrum w Ruchu in het Wawerskie Centrum Kultury (Warschau) dat bewegingslessen organiseert voor de lokale bevolking, inclusief senioren. Naast de lessen voeren ze het project "Centrum w Procesie" uit, waarbij ze voorstellingen aankondigen die nog niet af zijn, gevolgd door discussies met het publiek, waarbij ze soms zelf optreden. Inwoners, inclusief senioren, betrekken brengt nieuwe perspectieven voor kunstenaars.

Een ander voorstel dat naar voren kwam tijdens de Poolse focusgroep was het idee om het publiek uit te breiden, wat vergemakkelijkt kan worden door hedendaagse dans te populariseren op het internet. Als platformen zoals Netflix een documentaire uitbrengen die het proces van het creëren van hedendaagse dansvoorstellingen laat zien, die toont hoe het werkt en het bewustzijn vergroot, dan zou dit het begrip van mensen over hedendaagse dans kunnen verbreden. Deze visuele blootstelling zou de interesse kunnen vergroten, vooral bij een jonger publiek, waardoor zij meer openstaan om live voorstellingen te volgen. Actieve publieksparticipatie aanmoedigen kan bijdragen aan de groei van het publiek. Door kijkers te laten begrijpen en ervaren wat artiesten op het podium meemaken, kunnen ze hedendaagse dans beter begrijpen. Terwijl dramatisch theater een directere communicatie heeft door de bekendheid met woorden, kan de taal van beweging afstandelijk aanvoelen. Het is daarom waardevol om het publiek bewust te maken van de geschiedenis van dans en beweging.

Gesprekken voorafgaand aan de voorstelling onder leiding van Anna Sańczuk tijdens het Ciało/Umysł Festival in Polen, namelijk sessies van twintig minuten waarin de beschrijving van de voorstelling in een toegankelijker taal werd besproken, hadden een positieve invloed op de reactie van het publiek. Dit vergroot het begrip en de interesse. Bij Gdańskie Przestrzenie Sztuki (Gdansk Art Spaces) in Zakład Kulturalny volgen sommige voorstellingen een driedelig format: een discussie vooraf over danstheater als genre en mogelijkheden om het te begrijpen, gevolgd door de voorstelling, en met een gesprek na afloop. Deze veelomvattende aanpak omvat verschillende strategieën en blijkt zeer effectief te zijn, vooral voor scholen en kleine kinderen.

Na de voorstelling "FeFerdurke" geregisseerd door Dawid Żakowski in Warschau, was er ook een feedbacksessie na de voorstelling, een cruciaal onderdeel van de hele avond. Je openstellen voor het publiek is essentieel, omdat mensen naar deze verbinding verlangen. Op dezelfde manier was er na de voorstelling van LUXA door het in Warschau gevestigde collectief HOTELOKO movement makers onder leiding van Agata Życzkowska ook een nagesprek, een gesprek met het publiek in een cirkel, waardoor de democratisering van de dans verder werd versterkt. Het publiek van Warschau kijkt vaak en gaat dan weer weg zonder in gesprek te gaan met artiesten, omdat ze zich niet bewust zijn van de mogelijkheid. Een platform bieden voor feedback van het publiek geeft mensen het gevoel dat er belangstelling is, dat ze gehoord worden en het moedigt hen aan om toekomstige evenementen bij te wonen.

Photo:
Rafał Roślik

Scena Tańca Studio maakt gebruik van feedbackgesprekken en biedt zo de mogelijkheid om nieuwe discussiemethodes na een voorstelling te verkennen. Iedereen kan de rol van facilitator op zich nemen, wat de vrijheid van meningsuiting bevordert en de barrière tussen artiest en publiek doorbreekt. Enkele strategieën zijn onder andere het publiek in een cirkel benaderen, met hen communiceren, de barrière tussen kunstenaar en publiek doorbreken, dans democratiseren en de facilitator van een voetstuk halen, zodat iedereen het recht heeft om te voelen en zijn mening te uiten.

Een andere deelnemer uit de Poolse focusgroep beweert dat het essentieel is om een jong publiek te sensibiliseren voor dansvoorstellingen, door de nadruk te leggen op hen vroeg te betrekken, door hen te begeleiden bij de perceptie van de voorstelling en door te vermijden dat het publiek met onbeantwoorde vragen blijft zitten. Discussies aanmoedigen en de mening van het publiek verzamelen is cruciaal.

Photo:
Marta Ankiersztejn

**Co-funded by
the European Union**

Een soortgelijke mening komt naar voren in de verklaring van een deelnemer aan de Servische focusgroep. Workshops houden en daarna met het publiek praten, ideeën en methodologie met hen delen, zodat het niet zo afstandelijk voor hen is. Soms is wat je in de voorstelling ziet alleen maar het puntje van de ijsberg. Het is waardevol om te zien en te begrijpen wat erachter zit. "We moeten proberen te begrijpen hoe het publiek onze standpunten begrijpt en hoe wij hun standpunten zien, we moeten dus interactie delen en uitwisselen", besluit een andere deelnemer.

Scholen, zowel openbare als privé-instellingen, en educatieve platforms, samen met amateurdansers, spelen een centrale rol in dit diverse culturele landschap. Amateurdansers worden ook in aanmerking genomen door de overheid, zoals blijkt uit de richtlijnen van het Franse Ministerie van Cultuur. Belangrijke evenementen die amateurs en dansprofessionals samenbrengen, zijn een goede manier om het plezier van dansen te ervaren, zoals bijvoorbeeld tijdens Dance Caravan op de binnenplaats van de Gravette school in Carcassonne. Het ervaren van dans buiten de reguliere danslessen en de georganiseerde festiviteiten, via publieke participatie in projecten geleid door professionelen, waarborgt een vluchtige toegankelijkheid voor het publiek.

**Photo:
La Galerie Chorégraphique**

Co-funded by
the European Union

Het is belangrijk om onze middelen contextueel aan te passen, of het nu gaat om personele middelen of budgetlijnen, om de ontwikkeling van een artistiek genre te bevorderen dat, hybride en in vele vormen, ons "delen van het gevoelige" voedt, naar de gelijknamige titel van een werk van de filosoof en estheticus Jacques Rancière, auteur van "De geëmancipeerde toeschouwer".

Het leek belangrijk om te benadrukken dat het mogelijk is om artistieke en culturele educatie te bedenken zonder noodzakelijkerwijs de danspraktijk te doorlopen "het is niet omdat men dans beoefent, dat men gevoeliger is voor Dans". Artistieke vorming voor dans moet vooral gezien worden als de overdracht van choreografische cultuur, zelfs nog vóór de vragen over praktijken in artistieke vormingsprogramma's. Het idee om dans een grotere plaats te geven buiten de muren van artistieke centra is heel interessant. Er wordt ook voorgesteld om samen na te denken over de beste manier om een dynamiek te creëren door de cursussen open te stellen voor uitnodigingen voor residenties van kunstenaars en choreografen, die creatieve krachten zijn. Ook door samen te werken met verschillende opleidingen aan het conservatorium wordt de motivatie gedeeld om gezamenlijk projecten op te zetten. Dit omvat voorstellingen die ook naar buiten gericht zijn, waardoor jonge mensen in opleiding diverse vormen van interactie met het publiek ervaren.

In Carcassonne bestrijkt de artistieke instelling van het conservatorium Fabrique des art meer dan 300 gemeentes verspreid over Carcassonne. De ongeveer 1500 leerlingen zijn van verschillende sociale afkomst. Ondanks de inspanningen van haar bestuurders om bepaalde samenwerkingen met opvangstructuren mogelijk te maken, blijft deze vooraanstaande instelling nog steeds onderhevig aan enkele administratieve lasten. Haar auditorium, dat in september 2020 al haar deuren opende voor het Festival Dance Cités Carcassonne, het eerste dansfestival in Frankrijk dat tijdens de Covid-19-crisis plaatsvond, en waarvan de programmering van zeer hoog professioneel niveau was, blijft emblematisch voor een zekere invloed.

**Co-funded by
the European Union**

"Dat het artistieke naar het hart van de mensen komt", de wens van de bemiddeling van La Galerie Chorégraphique, roept de vraag op naar de aanwezigheid van muziek in de stad Palermo tijdens een CO.DA.S.I.-Workshop die begin november 2023 gehouden werd. Die kloeg de schaarste, of beter de totale afwezigheid, van dans in het stedelijke centrum van dit barokke juweeltje aan.

Als we overeenkomsten kunnen ontdekken, blijft het een feit, zo stelt de directeur van Cultuur van de stad Carcassonne, dat de verhalen van de kunsten verschillende wegen en paden nemen om elkaar op het beste moment van hun overeenkomst te ontmoeten. Na de vaststelling dat de culturele sectoren van de stad (Erfgoed, Theater, Muziek, etc.) volledig op elkaar zijn afgestemd, terwijl elke sector zich met zijn eigen sector identificeert, kunnen we alleen maar tot de constatacie komen dat er nog inspanningen moeten worden geleverd om een cultureel beleid te voeren op het hoogtepunt van het historische verleden van de stad Carcassonne. Wat betreft de ontmoeting van het publiek met hedendaagse dans, zijn bemiddeling en overdracht altijd en in dit geval de beste nog betrouwbare processen, rekening houdend met de complexiteit van de met informatie verzadigde wereld waarin we leven, versterkt door nieuwe technologieën.

**Photo:
La Galerie Chorégraphique**

Actieve deelname

In Italië konden we besluiten dat het belangrijk is om de mogelijkheden om hedendaagse dansvoorstellingen op te voeren te vergroten. Dansprofessionals moeten zich dus inspannen om meer mogelijkheden te bieden om hedendaagse dans te ervaren. Een andere belangrijke stap om de publieksdeelname te verhogen is het co-creatieproces dat kunstenaars en burgers moeten delen in het artistieke fenomeen. De actieve deelname van toeschouwers aan het creatieve proces is een sleutel tot het vergroten van het publiek voor podiumkunsten. Kunstenaars en toeschouwers moeten een affectieve band met de voorstelling creëren.

De deelnemer van de focusgroep uit Servië deelde deze mening: "we moeten er zeker mensen bij betrekken die niet uit het domein van de hedendaagse dans komen". Een andere deelnemer, ook uit Servië, merkte op dat contact leggen met een intergenerationeel vrijwilligerscentrum dat samenwerkt met studenten die kunstzinnige keuzevakken volgen en met hen samenwerken een uitstekende aanpak is. Ze beginnen naar de voorstellingen te komen en dan willen hun vrienden ook komen en meedoen. Sociale processen die lang geleden begonnen zijn, maar die nog steeds bestaan in onze samenlevingen, moeten worden gekoesterd, dat is iets wat ons een nieuw publiek oplevert. Een andere deelnemer uit Servië zegt dat het belangrijk is dat artiesten zich openstellen voor de burgers en uit het denkbeeld stappen dat ze niet te begrijpen zijn.

Het publiek uitbreiden / locatiespecifiek

In alle landen die deelnamen aan de focusgroepen van het CO.DA.S.I.-onderzoek organiseerden sommige artiesten en organisaties als reactie op de kwestie van toegankelijkheid en een breder publiek festivals in andere locaties dan theaters. Op deze manier konden ze het publiek direct ontmoeten en een groter publiek bereiken. Dit is wat de Belgische vereniging Garage 29 doet met het Neighbours festival, dat met dit idee in gedachten in het leven werd geroepen. Het doel is om de toegang te verbeteren tot een publiek dat normaal niet naar het theater gaat, door rechtstreeks naar hen toe te gaan en activiteiten dicht bij huis aan te bieden, op ongewone en "alledaagse" plaatsen.

ACTIEVE DEELNAME

Photo: Kultura Nova

Photo: Marta Ankiersztejn

Photo: La Galerie Chorégraphique

Photo: Adriana Liwara

Photo: La Galerie Chorégraphique

Photo: Marta Ankiersztejn

**Co-funded by
the European Union**

We kunnen besluiten dat hedendaagse dans in België, geworteld in een complexe institutionele context, aanwezig is in een verscheidenheid aan gezelschappen, artiesten en locaties.

Een andere strategie om het publiek te vergroten is om de deur zoveel mogelijk open te zetten, zodat het publiek de "ervaring" van podiumkunsten kan waarderen. Soms worden theaters als ontoegankelijk beschouwd, mensen zijn bang voor wat er binnen gebeurt. In plaats daarvan zouden we terug moeten gaan naar de essentie van theaters, namelijk "pleinen" waar mensen elkaar kunnen ontmoeten, zich op hun gemak voelen en een ervaring kunnen delen. Niet het evenement, maar de ervaring telt. In Italië is het programmeren van onconventionele evenementen in straten en op andere plaatsen dan theaters ook belangrijk om het publiek voor hedendaagse dans te vergroten. Ook hier is vorming de sleutel. In Italië maken deze projecten geen deel uit van het schoolprogramma en zijn ze vaak onsamenhangend en versnipperd.

In de Poolse focusgroep deelde een van de deelnemers mee dat de stad het toneel wordt. In deze opzet staat de menselijke toeschouwer centraal en opent het theater zich voor mensen, waardoor muren worden afgebroken en de toegankelijkheid wordt vergroot. De locatiegebonden aanpak, zoals het project in stedelijke ruimtes, maakt het mogelijk om willekeurige personen te betrekken die niet noodzakelijkerwijs met dans te maken hebben. Op dezelfde manier trok de voorstelling "Odyseja" van Teatr Nowozy op het treinstation tijdens het festival "Pamięć miasta - Memory of the City" in Częstochowa/Polen de aandacht van de passagiers, waardoor nieuwsgierigheid en interesse ontstonden.

Een soortgelijk idee werd geuit door een Servische deelnemer die gelooft dat het nuttig is om in openbare ruimtes, zoals bus- en treinstations, te creëren. Daarnaast kunnen artiesten uit gemarginaliseerde groepen een geheel nieuw publiek voor optredens aantrekken.

Het steuninitiatief "Creation in territory" dat in 2023 door het departement Aude in Frankrijk werd ingehuldigd om projecten te steunen die in de gebieden zijn verankerd en met de inwoners worden gedeeld, heeft de verspreiding mogelijk gemaakt van jonge ervaren choreografen en dansers of anderen die al zijn bevestigd en erkend voor hun talenten, zoals de danser en choreograaf Pedro Pauwels.

**Co-funded by
the European Union**

De choreograaf heeft ook de rol van curator op zich genomen, in samenwerking met La Galerie Chorégraphique, voor de organisatie en de tentoonstelling "La Danse des années 80" in de Chapelle des Dominicains in Carcassonne, tijdens het tweejarige artistieke creatieverblijf dat hem werd aangeboden als onderdeel van dit nieuwe programma "Creation in Territory". Het is zinvol in relatie tot een nationale of regionale context om te werken aan het verbeteren van de kansen die worden geboden aan deze sector van live performance en creatie. Dans wordt nog steeds gemarginaliseerd en is secundair slachtoffer van de effecten van de mode en de kwesties die worden voorgesteld door dit thema van de ronde tafel voorgesteld door La Galerie Chorégraphique.

Verandering van locatie: de verschuiving van het centrum naar de periferie

Het is van cruciaal belang om interesse te tonen en steun te verlenen aan de ontwikkeling van nieuwe initiatieven, vooral in het departement Aude in Frankrijk. Deze initiatieven zouden rekening moeten houden met de 416 plattelandsgemeenten die beperkt blootgesteld zijn aan de "nieuwe esthetiek" van de hedendaagse dans, die nog steeds onvoldoende vertegenwoordigd is. De nauwe samenwerking tussen de instelling van het departement, bedrijven, omroepen en de betrokkenheid bij de jeugd door middel van conservatoria is opmerkelijk. Inspelen op de behoeften door actief te luisteren blijft echter een cruciale kwestie voor een effectiever projectmanagement.

Pedro Pauwels wordt gesteund door de DRAC. Zijn gezelschap is gevestigd in Montauban in Frankrijk, in het naburige departement Tarn et Garonne, een zeer landelijke regio, die volgens hem geen rem is voor de ontwikkeling van cultuur, net als steden. Het zijn voornamelijk de nationale podia die hedendaagse danscreaties uitdragen en die volgens experts soms te sterk bepalend zijn voor de voorafgaande legitimiteit van artistiek werk en daarmee voor de toekomst van degenen die zich meer toeleggen op discretie en de gunst van het publiek. Dit leidt ertoe dat de meeste artiesten zo dicht mogelijk bij erkende of gekwalificeerde podia willen komen.

**Co-funded by
the European Union**

Het betrekken en engageren van het publiek moet op een multidirectionele manier worden benaderd, waarbij alle categorieën zonder uitsluiting worden betrokken. Hiervoor gaan de kracht van de verbeelding en de conceptualisering van projecten hand in hand.

Ook in Servië is de behoefte ontstaan om met dans verschillende ruimtes te betreden. Danskunstenaars moeten naar plaatsen gaan waar mensen zijn, en naar kleinere plekken en dorpen. Het is belangrijk om te begrijpen hoe theaters te openen en hoe theaters te verlaten om mensen te bereiken, vooral in de periferie. Het idee suggereert om niet alleen te focussen op stedelijke of gevestigde culturele centra. Door dansvoorstellingen en artistieke expressies naar minder prominente locaties te brengen, proberen kunstenaars een breder publiek aan te spreken en een meer inclusief cultureel landschap te bevorderen. Deze aanpak democratiseert niet alleen de toegang tot dans, maar verrijkt ook de culturele ervaring voor individuen die in kleinere gemeenschappen wonen, door hen kansen te bieden om in contact te komen met de kunstvorm en deze te waarderen. Uiteindelijk bevordert deze aanpak het idee dat culturele en artistieke initiatieven toegankelijk moeten zijn en dat mensen uit verschillende geografische en sociale contexten ervan moeten kunnen genieten.

**Photo:
Agata Życzkowska**

Co-funded by
the European Union

Mensen met beperkte mobiliteit

Het is ook heel belangrijk om rekening te houden met de behoeften van personen met een beperktere mobiliteit, door duidelijke informatie te verstrekken over de toegankelijkheid voor rolstoelen en, indien van toepassing, de locatie van hellingen of toegankelijke locaties te vermelden in de beschrijvingen van optredens, zelfs als er geen rolstoeltoegankelijkheid aanwezig is. Dit bespaart hen vragen en zorgt voor hun comfort. Deze mening over sociale inclusie komt naar voren in de Poolse focusgroep. Het project "Taniec i Niepełnosprawność / Dans en Handicap" van het Nationaal Instituut voor Muziek en Dans in Warschau/Polen integreert artiesten met een lichamelijke beperking en artiesten met een handicap, en bevordert samenwerking en inclusiviteit. Het programma, dat in 2018 van start ging, organiseert jaarlijks workshops die uitmonden in voorstellingen op het Internationale Dansfestival in Łądek-Zdrój. Het doel is om dans toegankelijker te maken, vooral voor mensen met een handicap, door een ondersteunende gemeenschap te creëren. En er is ook heel belangrijk om schema's te delen met beschrijvingen die toegankelijk zijn via audiobeschrijvingen op het internet.

Het is nodig om mensen vertrouwd te maken met het thema sociale inclusie, hen bewust te maken en hen te sensibiliseren. Specifieke kennis en vaardigheden met betrekking tot de behoeften van mensen met een handicap zijn nodig om de grenzen tussen deze twee werelden te doen vervagen. Audiodescriptie van dansvoorstellingen staat nog steeds niet op punt. Er moet rekening worden gehouden met bewegingen en emoties, maar veel concepten zijn vrij abstract voor mensen die vanaf hun geboorte blind zijn, waardoor het zelfs voor professionals die dagelijks met hen werken een uitdaging is. De beschrijving mag geen interpretatie bevatten, maar het overbrengen van het zicht als een droge beschrijving is erg moeilijk. Er wordt altijd geprobeerd om emoties te beschrijven zodat iedereen ze op een verschillende manier kan interpreteren. Een onderverdeling in een formele beschrijving van beweging en een emotionele beschrijving van beweging kan misschien wel nodig zijn.

In Polen werd in 2019 de Toegankelijkheidswet ingevoerd, die verschillende instellingen en organisaties verplicht om te zorgen voor toegankelijkheid voor mensen met speciale behoeften, met het oog op sociale inclusie.

**Co-funded by
the European Union**

Deze instellingen waren hier echter niet voldoende op voorbereid. Deze wet werd in zeker zin een soort vogelverschrikker, die aanzette tot verschillende stappen, maar niet volledig voldeed aan de behoeften van mensen met een handicap. Het is essentieel om eerst te begrijpen wat deze sociale groep echt nodig heeft om te integreren in de cultuur, en vervolgens dienovereenkomstig faciliteiten te introduceren. Hoewel we het vaak over inclusie hebben, is de precieze betekenis niet helemaal duidelijk. Zelfs organisatoren van culturele evenementen, voorstellingen en paneldiscussies zijn niet voldoende voorbereid. Een van de deelnemers werd gevraagd om een paneldiscussie over inclusieve kunst te modereren met Justyna Wielgus en Małgorzata Madi Rostkowska voor de Central Scene of Dance/Centralna Scena Tańca – het departement voor danskritiek en -theorie van het Mazoviaanse Instituut voor Cultuur in Warschau (MIK). Voorafgaand aan het panel heeft een van de deelnemers van de focusgroep in Polen twee uur lang een gesprek gehad ter voorbereiding en sensibilisering, om te helpen bij het formuleren van de juiste vragen om ongemakkelijkheid en misverstanden te voorkomen. Dit is een heel gevoelige groep. Er is een gebrek aan bewustzijn en gevoeligheid bij de mensen.

Een andere deelnemer van de Poolse focusgroep zei ook dat het heel verrassend was toen deze instelling MIK voorstelde om dit panel te vertalen in PSL - Poolse gebarentaal. Na dit voorstel onderhandelden ze met het Mazovisch Instituut voor Cultuur om een vertaler in te huren die de vertaling op het scherm voor zijn rekening nam. Bovendien zal elk volgend scherm van een dergelijke vertaling worden voorzien en online worden geüpload met een tolk. Dit opent het perspectief van uitbreiding van het onderwijsveld voor doven.

Het is belangrijk om goede, moderne apparatuur te hebben en ook om verschillende soorten gemarginaliseerde en kwetsbare groepen te accepteren en te ondersteunen.

Een veilige ruimte, omgeving en inhoud voor iedereen creëren, en niet alleen voor de meerderheid, aldus de deelnemer aan de Servische focusgroep.

Co-funded by
the European Union

Gemarginaliseerde groepen

Op de vraag hoe hedendaagse dans toegankelijker gemaakt kan worden, komen antwoorden naar voren bij de deelnemers van de Poolse focusgroep. De sleutel tot het verbeteren van de toegankelijkheid van hedendaagse dans ligt in het basiswerk, zoals bijvoorbeeld het werken met mensen van verschillende leeftijden en capaciteiten. Oudere mensen vinden hedendaagse dans vaak onbegrijpelijk omdat het voor hen een totaal onbekende taal is. Het integreren van maatschappelijk relevante thema's is een cruciaal aspect van het bevorderen van inclusie. Dit kan inhouden dat er aandacht wordt besteed aan problemen en zorgen waar gemarginaliseerde groepen mee te maken hebben, zoals vluchtelingen of personen binnen de LGBTQ+-gemeenschap. Door deze onderwerpen actief op te nemen in discussies, voorstellingen of artistieke uitingen, wordt niet alleen de aandacht gevestigd op de ervaringen en uitdagingen van deze groepen, maar wordt ook een meer inclusieve en empathische omgeving bevorderd. Deze aanpak is gericht op het erkennen en vieren van diversiteit, waardoor een breder begrip en acceptatie binnen de gemeenschap of artistieke context wordt aangemoedigd. Het betekent een opzettelijke poging om ruimte te creëren voor stemmen die vaak ondervertegenwoordigd zijn, wat bijdraagt aan een meer inclusief en rechtvaardig cultureel verhaal. Een voorbeeld is B'cause Dance Company uit Polen, waar Bartek Woszczyński in zijn gechoreografeerde voorstelling "Urodziny-Birthday" sociale kwesties aansnijdt door onderwerpen zoals vluchtelingen, onverschilligheid voor anderen lijden en het negeren van anderen problemen toegankelijk te maken voor het publiek, waardoor identificatie via beweging mogelijk wordt. In een andere voorstelling van het HOTELOKO movement makers collectief uit Warschau, met de titel "Absolutely Fabulous Dancers", worden identiteitsthema's onderzocht die te maken hebben met het behoren tot de LGBTQ+ gemeenschap. Het Ciało/Umysł Festival introduceerde praktische activiteiten en creëerde een bewegingsopwarming vóór de voorstelling. Terwijl de basis, het lichaam, wordt gedeeld, wordt diversiteit gevierd. Dans kan een eiland worden als het wordt voorgesteld als een saaie lezing. Het tonen van verschillende lichamen van verschillende leeftijden en vaardigheden creëert echter een inclusieve ruimte, die laat zien dat kunst niet exclusief is maar toegankelijk voor iedereen. Elke ontvangst is geldig en elke interpretatie is juist.

NIEUWE STRATEGIEËN VOOR DANS

Photo: Marta Ankiersztein

Photo: Romain Lorraine

Photo: Michał Jędrzejewski

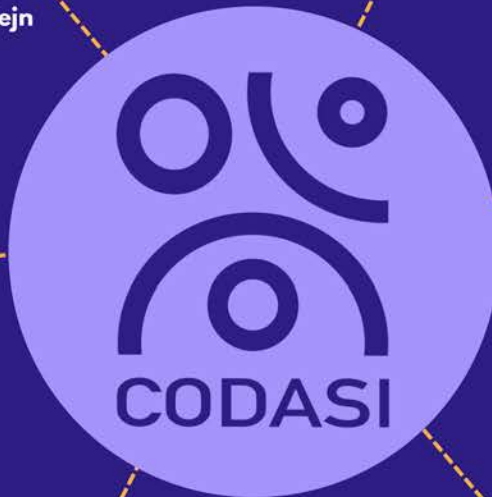

Photo: Kultura Nova

Photo: Andrea Messana

Photo: La Galerie Chorégraphique

Co-funded by
the European Union

Online verwijdering

Het publiek vergroten kan voornamelijk gebeuren door online materiaal te delen op verschillende sociale platforms. Het vergroten van het bereik van het publiek is grotendeels afhankelijk van het gebruik van online platforms zoals YouTube, TikTok, Instagram en soortgelijke kanalen. Door dansgerelateerde inhoud op deze platforms te delen, krijgen dansgezelschappen en -artiesten de kans om in contact te komen met een breder en diverser publiek. De visuele aspecten van dans lenen zich uitstekend voor online delen, waardoor mensen met verschillende achtergronden en locaties toegang krijgen tot voorstellingen, tutorials en beelden van achter de schermen.

YouTube, een platform voor het delen van video's, maakt het mogelijk om dansvoorstellingen, choreografieën en educatieve inhoud te uploaden. TikTok, met zijn korte video's, biedt een dynamische ruimte voor het creëren van boeiende dansuitdagingen en -trends die snel viraal kunnen gaan en de aandacht kunnen trekken van een wereldwijd publiek. Instagram biedt met zijn visuele en interactieve functies een platform voor het delen van fragmenten van voorstellingen, het promoten van aankomende evenementen en het aangaan van een dialoog met het publiek via commentaren en rechtstreekse berichten.

Het gebruik van deze online kanalen vergroot niet alleen het geografische bereik, maar doorbreekt ook de traditionele toegangsbarrières. Het democratiseert de ervaring van dans, waardoor het meer inclusief en beschikbaar wordt voor mensen die misschien niet gemakkelijk toegang hebben tot live voorstellingen. Bovendien dragen de deelbaarheid en interactiviteit van online platforms bij aan het creëren van een community rond dans, waardoor discussies, samenwerkingen en een gedeelde waardering voor de kunstvorm worden bevorderd.

Informatie over buitenlandse voorstellingen trekt ook mensen aan. Op het Ciało/Umysł Festival werd de Italiaanse voorstelling "Graces" van Silvia Gribaudo zo bijvoorbeeld erg populair.

CONCLUSIE

Hier worden de aanbevelingen van de focusgroepen uit 5 verschillende landen in Europa voorgesteld. Zij benadrukken het belang van educatie en toegankelijkheid van hedendaagse dans buiten de theaters. Het CO.DA.S.I.-project draagt bij aan het versterken van de hedendaagse dans in Europa, terwijl het inclusiviteit en duurzaamheid in het veld bevordert. Dit gebeurt door samenwerking en informatie-uitwisseling tussen Europese landen aan te moedigen. In dit rapport hebben we de hedendaagse dansscène in België, Frankrijk, Italië, Polen en Servië onderzocht en bepaalde werkwijzen belicht die prioriteit geven aan autonomie, aandachtig luisteren, diverse benaderingen en het creëren van een omgeving die zowel de artistieke als persoonlijke groei van individuen bevordert. Bovendien zijn deze werkwijzen gericht op het duurzame welzijn van individuen, met inbegrip van zowel hun fysieke als mentale gezondheid op de lange termijn. De aanbevelingen benadrukken het belang van luisteren naar het eigen lichaam en de dagelijkse training die dansers nodig hebben om lichamelijk fit te blijven.

Photo:
Karina Szutko

**Co-funded by
the European Union**

De Belgische partner benadrukte ook de noodzaak voor docenten om zichzelf de tijd te geven tijdens de danslessen om de leerlingen te leren kennen, hun lichaam te begrijpen en zich aan te passen aan hun behoeften, evenals het belang om hen te voorzien van empowerment tools om hun zelfvertrouwen, autonomie en nieuwsgierigheid te vergroten, kwaliteiten die nodig zijn voor een duurzame persoonlijke ontwikkeling. We stelden de intergenerationele dimensie voor als een waardevol element van individuele en collectieve verrijking, maar ook van acceptatie van het ouder wordende lichaam in de dans en, bij uitbreiding, in de samenleving. Wat het artistieke proces betreft, werd er aanbevolen om de persoonlijke ontwikkeling zoveel mogelijk te documenteren, om waarde aan het werk te geven, maar ook om ervoor te zorgen dat het op lange termijn doorgegeven kan worden. Er werd gewezen op de noodzaak om het systeem voor de verspreiding van dans aan te passen door meer aaneengesloten periodes van optredens aan te bieden. Verschillende initiatieven werden voorgesteld als voorbeelden voor het bevorderen van meer inclusiviteit en duurzaamheid in het Europese danslandschap.

De hedendaagse dansscène in zowel Italië als Frankrijk, diep geworteld in een complexe institutionele context, wordt vertegenwoordigd door diverse gezelschappen, artiesten en locaties. De toegang tot deze kunstvorm blijft echter voor veel mensen beperkt, vaak als gevolg van sociale, economische of culturele barrières.

Er is wel wat steun voor hedendaagse dans in Polen en Servië, maar dat is niet genoeg. De onafhankelijke scene die de hedendaagse dans in Servië in stand houdt, heeft nog steeds niet genoeg middelen, ruimte en geld. Het goede is dat het belang van hedendaagse dans jaar na jaar meer en meer erkend wordt door de community. Wat alle deelnemers deelden was het belang van netwerken, samenwerking tussen gezelschappen, organisaties en instellingen, om het gebrek aan fondsen te compenseren door de kennis, vaardigheden en capaciteiten van hedendaagse dansers te vergroten. Wat bijna volledig ontbreekt in het proces van het vormen van de hedendaagse dansscène zijn decentralisatie en theoretisch-kritische discoursen. Decentralisatie maakt deel uit van een complexer proces rond de verspreiding van de scene, dat ook de opkomst van nieuwe en andere choreografen en andere actoren omvat. Voor dit project zou verbinding en het vergroten van de capaciteiten van dansers het beste zijn om aan te werken.

**Co-funded by
the European Union**

In Polen en Italië is er, in vergelijking met Frankrijk of België, een duidelijk gebrek aan basiskennis over dans, die we op schoolniveau zouden moeten beginnen bijbrengen. We moeten de jeugd deze taal bijbrengen.

Interessant is dat Polen vooral worstelt met duurzaamheidskwesties, waar tekortkomingen in de ondersteuning van professionele danskunstenaars duidelijk zijn. Daarom zijn internationale uitwisseling en samenwerking met Europese landen die sommige van deze problemen al hebben aangepakt en aanbevolen werkwijzen kunnen delen, van cruciaal belang. Deze initiatieven kunnen dan worden doorgegeven aan Polen.

De hedendaagse dans is nog steeds afhankelijk van de overheid in Frankrijk, België, Italië, Polen en Servië. Op dit moment kunnen we echter alleen maar vaststellen dat er een voortbestaan is van artistieke activiteit die wordt gestimuleerd door institutionele steun. Toch blijft er een verschil in middelen bestaan voor gebieden die ver van stedelijke centra liggen. Er werden creatieve suggesties gedaan over het aanspreken van het publiek voor een sector die soms als te elitair wordt beschouwd, en als er geen "kant-en-klare" oplossing bestaat, ontvouwt de ontwikkeling van een hedendaagse choreografische kunst zich zonder zijn medeweten in het complexe culturele weefsel dat Europa en daarbuiten bestrijkt.

De danskunst is belangrijk voor de verdere ontwikkeling van Europa en de samenwerking tussen verschillende landen. De toegang tot deze kunstvorm blijft echter voor veel mensen beperkt, vaak door sociale, economische of culturele barrières. We hopen dat de aanbevelingen in dit rapport als basis zullen dienen voor de verdere ontwikkeling van het CO.DA.S.I.-project en voor de algemene verbetering van de hedendaagse dans in Europa.

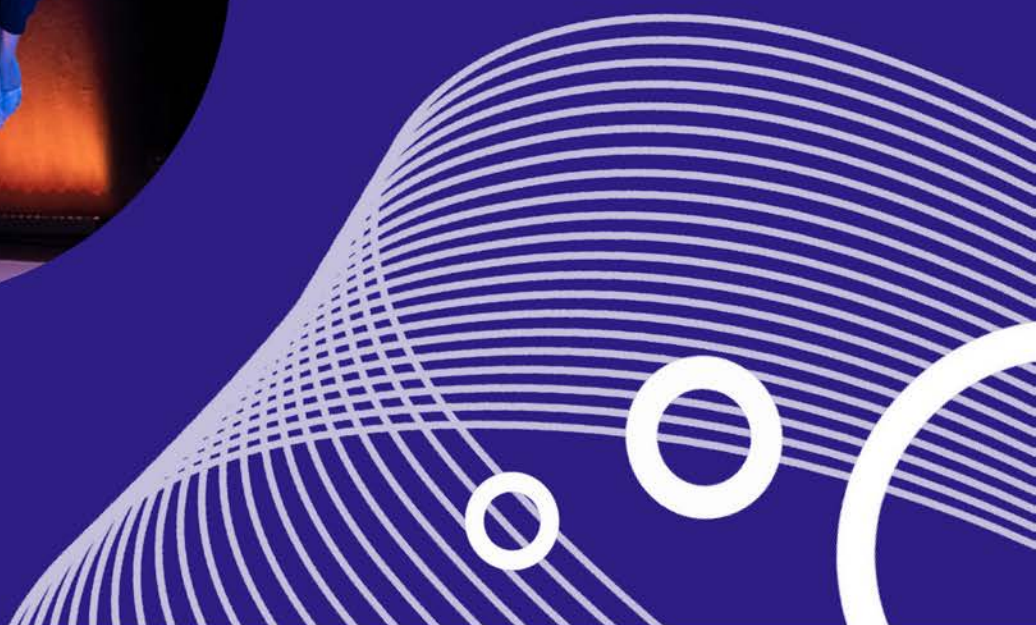

**Photo:
Marta Ankiersztejn**

"Naast danser, choreograaf en criticus zijn we ook een mens. We moeten onthouden dat we in de eerste plaats mensen zijn, en we moeten voor onszelf zorgen, een stapje terug doen. Als we voor onszelf als individu zorgen, zullen we ook veerkrachtiger zijn in ons beroep."

**Photo:
Marta Ankiersztein**

BIJLAGEN

4. BIJLAGE 1

Duurzaamheid in het dansonderwijs / Frankrijk

“Hervorming en modernisering van het dansonderwijs”

Schriftelijke vraag nr. 04770 - 16e Parlement

Laurence Garnier vestigt de aandacht van de Minister van Cultuur op de modernisering van het regelgevend kader van het dansonderwijs. Het rapport van de flash mission (van de Nationale Vergadering op 21 juli 2021) over de verdeling van de ministeriële bevoegdheden voor het dansbeleid biedt een nuttige basis tot nadenken. In het kader van de opleiding en voorbereiding op het diploma van dansleraar moet dit reflectiewerk echter worden voltooid om de geldende regelgeving te moderniseren. Deze modernisering biedt inderdaad een interessante gelegenheid om het onderwijs uit te breiden naar het erfgoed van regionale dansen; sommige dansscholen onderwijzen al het nationale hogere diploma van muzikant in traditionele muziek, evenals de master "artiest van traditionele muziek". De plaats van dans in de opleiding van de muzikant is essentieel. Daarnaast zou het ook nuttig zijn om na te denken over de kwestie van de plaats van dans in de school door het ontwikkelen van de nodige opleidingen en certificeringen van sprekers in artistieke en culturele vorming in dans.

Wat de job van dansleraar in scholen en conservatoria betreft, houden de voorwaarden voor toegang tot het werkgelegenheidskader van territoriale leraar geen rekening met de leraren van andere dansen buiten klassiek, jazz en hedendaags (je moet een staatsdiploma hebben). Ze vraagt hem daarom hoe het Ministerie van Cultuur van plan is om het dansonderwijs te ontwikkelen, rekening houdend met de verschillende werkwijzen in de dans die miljoenen beoefenaars vertegenwoordigen en de erkenning van hun leraren.

- Gepubliceerd in the OJ Senate [SJ1] van 19/01/2023 - pagina 280

Antwoord van het Ministerie van Cultuur gepubliceerd op 23/03/2023

**Co-funded by
the European Union**

De hervorming van de wet- en regelgeving voor dansopleidingen is een prioriteit. Het staatsdiploma voor dansleraren, vastgelegd in Wet nr. 89-468 van 10 juli 1989 over het dansonderwijs, is een verplicht diploma voor het lesgeven in klassieke, hedendaagse of jazzesthetiek. De wetgever richtte zich vooral op de bescherming van de lichamelijke integriteit van dansbeoefenaars, vooral met betrekking tot kinderen. Sinds de invoering ervan is de erkenning van het beroep van dansdocent ook gebaseerd op garanties op het gebied van pedagogische vaardigheden en kwalificatieniveau, evenals de structurering van een beroep. Het huidige kader moet echter worden aangepast aan het bestaande aanbod van dansonderricht, aan nieuwe choreografische esthetica en aan de verschillende toegangstrajecten tot de opleiding: om rekening te houden met de evolutie en de diversiteit van de danspraktijken (hiphop, regionale dansen van Frankrijk, barokdans en oude dansen, werelddans); om voor deze esthetica het niveau van de pedagogische kwalificatie te garanderen, met bijzondere aandacht voor gezondheids- en veiligheidskwesties; om een alternerende opleiding toe te staan. De aanpassing van het onderwijs aan de hedendaagse problematiek zou een evolutie moeten inhouden van de bepalingen van de wet van 10 juli 1989 die in de artikelen L. 362-1 tot L. 362-5 en L. 462-1 tot L. 462-6 zijn omgezet in het onderwijswetboek. Het zou gaan om de uitbreiding naar choreografische esthetiek die niet van dit diploma geniet, om het handhaven van de vereisten van veiligheid en volksgezondheid, om het behoud van de verworvenheden van reeds afgestudeerde docenten, om het beroep van dansdocent te promoten door het diploma op niveau 6 (Bac +3) te herwaarderen om het in overeenstemming te brengen met het licentie-master-doctoraatsysteem en het open te stellen voor andere toegangsmodaliteiten. De belangrijkste beoogde wijzigingen betreffen: het schrappen van de verwijzing naar de opties klassieke, hedendaagse en jazzdans; het doorverwijzen van gevallen en het formuleren van vrijstellingen naar het regelgevende niveau; de mogelijkheid om de oefening af te wisselen; het aanscherpen van de veiligheidsvereisten en sancties voor overtredingen. Choreografische esthetiek, wat waarschijnlijk in het staatsdiploma van dansleraar zal worden geïntegreerd, zou op regelgevend niveau worden opgenomen. Deze ontwikkelingen zouden de erkenning en professionalisering van hiphop met een staatsdiploma mogelijk maken.

Bovendien zou deze openheid een grotere relevantie krijgen op het moment dat breakdance (de competitieve kant van breakdance), een van de disciplines van hiphop, wordt uitgenodigd voor de Olympische Spelen van 2024. De breakdancevoorstellingen die bij deze gelegenheid worden gegeven, zullen zeker roepingen inspireren. Het zal belangrijk zijn om aan deze nieuwe vraag te kunnen voldoen. De uitdaging is om een diploma en een beroep op te waarderen door de verplichting en bescherming van de titel van dansdocent te behouden en uit te breiden, vooral door professionals met verschillende esthetische achtergronden de mogelijkheid te bieden om het staatsdiploma van dansdocent te behalen nadat ze een toegewijde opleiding te hebben gevolgd.

- Gepubliceerd in the OJ Senate [SJ1] van 23/03/2023 - pagina 2012

Photo:
La Galerie Chorégraphique

BIJLAGE 2

Vragenlijst voor focusgroepen

Italië

- 1) Hebt je bij jouw werkwijze (dagelijkse training - onderzoek - productie - distributie - ...) strategieën ontwikkeld om de hedendaagse dans duurzamer te maken? En zo ja, welke zijn dat?
- 2) Wat werkt en wat werkt niet op het gebied van hedendaagse dans in Italië?
- 3) Hoe denk je dat hedendaagse dans een groter publiek kan bereiken? Welke vorm van bemiddeling zou volgens jou nuttig zijn bij het democratiseren van hedendaagse dans?
- 4) Welk onderwerp tussen inclusie en duurzaamheid zou volgens jou moeten worden uitgediept met een training?
- 5) Hoe kan een dansgroep veerkrachtig zijn?

Frankrijk

- 1) Hoe kunnen we hedendaagse dans toegankelijker maken en nieuw publiek voor hedendaagse dans creëren?
- 2) Wat zouden de dagelijkse werkwijzen kunnen zijn om choreografisch onderzoek meer inclusief, duurzaam en sociaal betrokken te maken?
- 3) Hoe kan de choreografische sector vandaag de dag nieuwe werkgelegenheid bieden voor dansprofessionals?

België

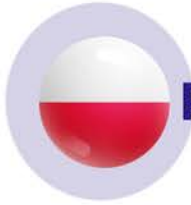
- 1) Hebt je bij jouw werkwijze (dagelijkse training - onderzoek - productie - distributie - ...) strategieën ontwikkeld om de hedendaagse dans duurzamer te maken? En zo ja, welke zijn dat?
- 2) Wat werkt wel en wat werkt niet in het hedendaagse dansveld in België? Wat is er nodig om de hedendaagse dans duurzamer te maken?
- 3) Ken je ervaringen die hebben geleid tot nieuwe kansen op werk en betere arbeidsomstandigheden voor professionele dansers?
- 4) Hoe denk je dat hedendaagse dans een groter publiek kan bereiken? Welke vorm van bemiddeling zou volgens jou nuttig zijn bij het democratiseren van hedendaagse dans?
- 5) Heb je tools ontwikkeld in je werkwijze (op het gebied van overdracht - onderzoek - productie - verspreiding - ...) met als doel een grotere inclusiviteit voor het publiek?

Cie Karine Ponties
Photo: Gerta Kordalli

Co-funded by
the European Union

Polen

&

Servië

- 1) Hoe kunnen we nieuw publiek creëren voor hedendaagse dans?
- 2) Hoe denk je dat we hedendaagse dans toegankelijker kunnen maken en de dialoog met ons publiek vergroten?
- 3) Heb je een werkwijze in je dagelijks werk om je choreografisch onderzoek meer inclusief, duurzaam en sociaal betrokken te maken?
- 4) Wat werkt en wat werkt niet in de hedendaagse dansscene in jullie landen?
- 5) Op welk gebied denk je dat je bij je dagelijkse werkwijzen beter geïnformeerd moet zijn? Duurzaamheid/ Maatschappelijke betrokkenheid
- 6) Hoe kunnen dansgezelschappen nieuwe werkgelegenheid bieden aan professionele dansers?
- 7) Weet je een manier om vaardigheden en strategieën uit verschillende landen te delen om het publiek voor hedendaagse dans te vergroten?
- 8) Hoe kunnen dansgezelschappen veerkrachtig zijn en deze moeilijke tijden overwinnen?
- 9) Welke technische kennis en vaardigheden zijn nodig?
- 10) Welke opleidingsbehoeften heb je?
- 11) Heb je strategieën die je in de toekomst wil toepassen om je publiek te vergroten?
- 12) Heb je een aanbevolen werkwijze bij hedendaagse dans voor duurzaamheid en inclusie?

HOTELOKO movement makers
Photo: Rafał Roślik

BIJLAGE 3

Referentielijst/ België

Art, à l'école? (2019, 18 februari). Geconsulteerd op 1 november 2023, op <https://www.airdefamilles.be/adf-art-ecole-adf582/>

Art à l'École. (n.d.). Geconsulteerd op 1 november 2023, op <http://www.eklapourtous.be/aae>

La Belgique, un Etat fédéral | Belgium.be. (n.d.). Geconsulteerd op 15 november 2023, op https://www.belgium.be/fr/la_belgique/pouvoirs_publics/la_belgique_federale

Departement Cultuur, Jeugd en Media. pdf. (n.d.). tabel beslissing werkingssubsidies 23-27 kunsten en kunstorganisaties. Geconsulteerd op 12 november 2023, op <https://www.vlaanderen.be/cjm/sites/default/files/2022-06/tabel-beslissing-werkingssubsidies23-27-kunsten-kunstorganisaties.pdf>

ékla | art pour tous. (n.d.). Geconsulteerd op 1 november 2023, op <http://www.eklapourtous.be/>

Overzicht éénjarige en meerjarige werking 2023(-2025).pdf. (n.d.). Geconsulteerd op 12 november 2023, op <https://www.vgc.be/sites/vgc/files/2023-03/overzicht%20C3%A9%C3%A9njarige%20en%20meerjarige%20werking%202023%28-2025%29.pdf>

LATOIR Séverine, mémoire de master ULB 2019-2020 : « OBSTACLES ET DEFIS DE LA DIFFUSION DES PRODUCTIONS DE DANSE DE LA FEDERATION-WALLONIE BRUXELLES », p22.

Co-funded by
the European Union

Referentielijst/ België

La Bellone, Maison du Spectacle Ville de Bruxelles, échevinat de la Culture (n.d.). Les chemins vers les arts de la scène à Bruxelles, Étude sur les publics. 2008.

Cinquante ans de pratiques culturelles en France [CE-2020-2]. (n.d.). Geconsulteerd op 15 november 2023, op <https://www.culture.gouv.fr/Thematiques/Etudes-et-statistiques/Publications/Collections-de-synthese/Culture-etudes-2007-2023/Cinquante-ans-de-pratiques-culturelles-en-France-CE-2020-2>

L'enquête pratiques culturelles. (n.d.). Geconsulteerd op 15 november 2023, op <https://www.culture.gouv.fr/Thematiques/Etudes-et-statistiques/L-enquete-pratiques-culturelles>

LA CONSTITUTION BELGE, Artikel 1. (n.d.). Geconsulteerd op 15 november 2023, op https://www.senate.be/doc/const_fr.html

Meurrens I. & Dorgny M. (2023, August 1). NDD#87 La danse en graphiques : Création, diffusion, budget. Geconsulteerd op 15 november 2023, op <https://contredanse.org/ndd87-la-danse-en-graphiques-creation-diffusion-budget/>

CoDA - organisatie in België. Dit is een dansonderzoeksnetwork gefinancierd door het Fonds voor Wetenschappelijk Onderzoek - Vlaanderen <https://www.uantwerpen.be/en/projects/coda-cultures-of-dance/>

BIJLAGE 4

Referentielijst/ Italië

Laura Bevione (15 september 2023) Come sta la danza italiana? Analisi e stato di salute. Art Tribune. Beschikbaar via <https://www.artribune.com/arti-performative/2023/09/nid-platform-danza-italiana/>

Alessandro Pontremoli, "NID - New Italian Dance Platform", Mimesis Journal [Online], 11, 1 | 2022, online geplaatst op 01 juli 2022, bezocht op 27 november 2023. URL: <http://journals.openedition.org/mimesis/2512>; DOI: <https://doi.org/10.4000/mimesis.2512>

MIC Direzione Generale Spettacolo (2023) Riparto del Fondo nazionale per lo spettacolo dal vivo anno 2023. Beschikbaar via <https://spettacolo.cultura.gov.it/wp-content/uploads/2023/05/DM-14-aprile-2023-rep.-168-Riparto-del-Fondo-nazionale-per-lo-spettacolo-dal-vivo-anno-2023.pdf>

Rita Borga (2017) [Audience club: lo spettatore di oggi della danza contemporanea](http://www.abcdance.eu/audience-club-lo-spettatore-di-oggi-della-danza-contemporanea/). ABC Dance. Beschikbaar via <http://www.abcdance.eu/audience-club-lo-spettatore-di-oggi-della-danza-contemporanea/>

Rapporto SIAE (2022) Spettacolo, Intrattenimento e Sport. Beschikbaar via: <https://www.siae.it/it/notizie/Presentato-Rapporto-SIAE-2022/>

BIJLAGE 5

Referentielijst/ Frankrijk

Voorbeelden van Franse choreografische gezelschappen die betrokken zijn bij het beleid ter bevordering van duurzaamheid en de integratie van hedendaagse dans:

[Link: Malandain Ballet](#)

[Link: Ballet Preljocaj](#)

[Link: Maguy Marin Company](#)

[Link: Taffanel Company](#)

[Link: Fêtes Galantes Company](#)

[Link: CCNR](#)

[Link: Ballet du Nord CCN Roubaix](#)

Onafhankelijke gezelschappen in landelijke gebieden:

- Portes Sud Company, opgericht in 1997 in Carcassonne, department Aude, sinds de oprichting geleid door Laurence Wagner. [Link: Portes Sud Company](#)
- Pepau Company, opgericht in 2000 by Pedro Pauwels, gevestigd in Montauban, department Haute Garonne. [Link: Pepau Company](#)

Photo:
Cie Taffanel

BIJLAGE 6

Referentielijst/ Polen

Polanddances.pl is een website met een overzicht van Poolse dans - met een breed scala aan kunstenaars, instellingen, gezelschappen, collectieven en NGO's.

Zoeken naar artiesten en unieke optredens: <https://polanddances.pl/>

Pools Nationaal Instituut voor Muziek en Dans: <https://nimit.pl/en/>

Voorbeelden van Poolse choreografische gezelschappen en danscollectieven die werkzaam zijn op het gebied van hedendaagse dans:
Polski Teatr Tańca [company] - <https://ptt-poznan.pl/en>

Bytomski Teatr Tańca Ruchu ROZBARK - <https://teatrozbark.pl/>

Centrum w Ruchu collective - <https://www.centrumwruchu.pl/news/>
HOTELOKO movement makres collective -
<https://www.instagram.com/hoteloko/>

Holobiont collective - <https://www.facebook.com/holobiontcollective>

Sticki Fingers Club Collective -
<https://www.facebook.com/stickyfingersclubdance/>

Enkele belangrijke dansfestivals op de kaart van Polen:
Ciało/Umysł - <https://cialoumysl.pl/en/main-page/>

Mandala Performance Festival - <https://mandalafestiwal.pl/>

U:NEW Dance Wave Festival - https://www.instagram.com/u_new_festival/

Festiwal Tańca Współczesnego Pamięć Miasta -
<https://www.fundacjaperforma.com/pamiec-miasta>

New Europe International Festival - <https://nowyteatr.org/en/cykle/festiwal-nowa-europa-inne-spojrzenia>

Festival Kalejdoskop - <https://www.festiwal-kalejdoskop.pl/>

Rapport over hedendaagse dans in Polen van 1989-2009
<https://www.nck.pl/upload/2021/04/raport-o-tancu-wspolczesnym-w-polsce-w-latach-1989-2009.pdf>

BIJLAGE 7

Referentielijst/ Servië

Voorbeelden van Servische centra, festivals, initiatieven, choreografische gezelschappen en danscollectieven die werkzaam zijn op het gebied van hedendaagse dans:

Stanica - <https://dancestation.org/>

Belgrade Dance Festival

<https://belgradedancefestival.com/en/about-festival>

Belgrade Dance Institute - <https://fim.edu.rs/en/belgrade-dance-institute/>

collective Pokretnica - <https://www.facebook.com/pokretnica>

<https://youtu.be/0yo6BSpolBk>

Deze analyse van hedendaagse dans in Servië is ook een poging om de vraag stellen wie het recht heeft op eigentijdsheid. Hedendaagse dans in Servië is een nieuw fenomeen, en daarom zijn er twee harde stellingen die ik als uitgangspunt wil nemen. Ten eerste, aangezien er geen lokale hedendaagse dansgeschiedenis is, is het niet nodig om de diachrone sporen van de huidige scène te volgen. Ten tweede, wat momenteel in Servië als hedendaagse dans wordt beschouwd, is hedendaagse westerse dans. Toch lijkt die scène niet helemaal Westers te zijn, maar ook niet helemaal Oosters. Door het in zijn volledige complexiteit te presenteren, kunnen we niet alleen die specifieke kunstscène beter begrijpen, maar ook inzien hoe bredere stromen van macht, geld en administratieve regelgeving de hedendaagse kunst in de huidige mondiale wereld bepalen.

https://www.academia.edu/34319813/Not_quite_Eastern_not_right_Western_dance_On_contemporary_dance_in_Serbia

5

IN HEDENDAAGSE DANS

BEST PRACTICES

voor inclusie en duurzaamheid

Co-funded by
the European Union

1. Pedagogische aanpak van Karine Ponties

Titel van de aanbevolen werkwijze: Pedagogische aanpak van Karine Ponties

Land: België/ Internationaal

Stad/ Regio: Brussel/ Bergen/ Parijs

Doelpubliek: Amateurs, semiprofessionele en podiumkunstenstudenten, professionals (dansers, circusartiesten, mimespelers, acteurs, poppenspelers), architecten, beeldende kunstenaars, professoren

Niveau aanbevolen werkwijze: Lokaal

Verantwoordelijke organisatie: Dame de Pic / Cie Karine Ponties

Type organisatie: Non-Profit organisatie/ NGO

Betrokken organisaties en belanghebbenden: Superior school of Arts – ARTS2, IAD, Hippocampe, Académie Supérieure des Arts du Mimes et du Geste, enz.

Tijdschema - Data: lopend/ 1998 - nu

Budget en financiering: Het project wordt gefinancierd door overheidsfondsen

Website: <http://damedepic.be>

Contactgegevens: info@damedepic.be | +32 476 21 72 90

Media: www.vimeo.com/damedepic

Co-funded by
the European Union

Beschrijving

Het lesproject van Karine Ponties kan om een aantal redenen als een aanbevolen werkwijze worden beschouwd. Het project is eerst en vooral gericht op het aanleren van de basisprincipes van dansbewegingen, rekening houdend met de specifieke behoeften van elk individu. Deze benadering toont een lichaam vol mogelijkheden, open en beschikbaar. Door een respectvolle en dynamische warming-up aan te moedigen, worden leerlingen geleidelijk autonoom en wordt hun persoonlijke inzet versterkt. Het werk richt zich op de eenvoud van bewegingen die voor iedereen toegankelijk zijn, evolueert in de loop van de tijd van eenvoudig naar complex en verkent de relatie tussen het lichaam en elementen zoals ruimte, gewicht, tijd en intensiteit, het lichaam in de ruimte, ruimte in het lichaam. Het thema van het werk ligt in het lichaam: omwenteling, hardheid, werk en overgave.

Deze manier van lesgeven is gebaseerd op een mix van technieken variërend van Qi Gong en Donna Edens energieroutine tot dynamische yoga en klassieke techniek. Qi Gong en energieroutines versterken het immuunsysteem en houden de geest kalm en gefocust. De oefeningen verbeteren de lichaamshouding, spierspanning en flexibiliteit en hebben een balancerend effect op de interne organen van het lichaam (hart, longen, lever, milt, nieren), wat resulteert in een betere algehele balans en meer levensenergie.

Dynamische Yoga en klassieke techniek werken aan dissociaties, ritme, beheer van ruimte en krachten, de constante wisselwerking tussen balans en onbalans van krachten. Dit is een complete fysieke voorbereiding die kan worden gebruikt in dramalessen: verankering, zwaartepunt en steunpunten.

In haar lessen probeert Karine Ponties het individu te voeden door middel van beelden, geluiden en literatuur, zodat studenten een relatie aangaan tussen hun lichaam en de taal die bij hen past, waarbij ze probeert hun nieuwsgierigheid te stimuleren in plaats van hen te overspoelen met vooraf vastgestelde kennis. Dankzij haar 35 jaar ervaring op het podium geeft Karine Ponties studenten de tools die ze nodig hebben om hun eigen unieke artistieke visie en taal te ontwikkelen.

We kunnen besluiten dat het lesproject van Karine Ponties een uitstekende werkwijze is omdat die een holistische benadering biedt die het lichaam en het unieke van elke leerling respecteert. Het versterkt de fysieke fitheid, bevordert voorbereiding en eerlijkheid en stimuleert een creatieve en blijvende nieuwsgierigheid bij leerlingen.

Resultaten

In haar lessen probeert Karine Ponties het individu te voeden met beelden, geluiden en literatuur. Ze wil dat haar leerlingen een relatie aangaan tussen hun lichaam en de taal die hen aanspreekt. Ze probeert nieuwsgierigheid over te brengen in plaats van kennis. Het is deze nieuwsgierigheid die Karine ertoe heeft gebracht om zowel in haar artistieke als in haar onderwijspraktijk afwijkende bijdragen te leveren. Ze werkt samen met beeldende kunstenaars, illustratoren, componisten, videokunstenaars, vertalers, acteurs, dansers, circusartiesten, enz.

Het resultaat is het naast elkaar bestaan van contrasterende elementen, zoals humor en tragedie, absurditeit en diepgang, het ruwe en het verfijnde, vooral door dramatische en choreografische verbinding. Dit creëert een dialoog, brengt mensen samen en voert ze naar uitersten die het individu onthullen. Wanneer ze worden geconfronteerd met een tegenstrijdigheid, reageren het lichaam en de geest door zichzelf te transformeren in een vraag die taal, geheugen en spieren ontwikkelt en verrijkt. Het draait om een gedetailleerde en strikte toepassing, tegenover jezelf en tegenover anderen, die je niet beperkt maar uitnodigt om te onderzoeken, om je grenzen te verkennen en in twijfel te trekken, om jezelf te verdichten. Het is geen meedogenloosheid maar een echo van de nieuwsgierigheid die een echte aandacht voor detail vereist om je potentieel te vergroten en het plezier te bereiken jezelf te overtreffen.

Photo:
Maria Bondareva

Co-funded by
the European Union

Beschouwing als aanbevolen werkwijze

Karine Ponties weet dat de docenten die het jonge creatieve potentieel het beste ontwikkelen de artiesten zijn. Ze leerde dit tijdens haar studie bij Mudra. Dankzij haar 25 jaar ervaring bij het gezelschap en 35 jaar ervaring op het podium geeft ze aan de jongere generatie van makers de tools door om hun eigen unieke visie en taal te ontwikkelen.

Haar werk met performers, studenten en amateurs heeft ertoe geleid dat ze bijzondere aandacht besteedt aan de fysiologie van elk lichaam en de culturele achtergrond. Ze onderzoekt de inwendige structuur van het lichaam, met een voorkeur voor organische materie, maar ook door gebruik te maken van alle codes om een geheel van kennis aan te bieden dat zowel een eigen taal als een taal van kennis is.

In de afgelopen drie jaar heeft ze veel verlies en verwarring bij de studenten gevoeld, een verlies van motivatie, discipline en verlangen, maar ze heeft ook prachtige feedback gekregen over hoeveel goed haar lessen voor hen hebben gedaan, hoeveel beter ze zich voelen, en dit heeft haar aangemoedigd om haar onderzoek naar manieren om het welzijn te verbeteren verder te zetten zonder een 'therapeut' te zijn, maar alleen een luisteraar. Het lichaam is een prachtig iets dat bestaat uit oneffenheden, gaten, lijnen, rondingen, breuken, scheuren, platte of gebogen oppervlakken, zacht en hard, uitsteeksels. Werken aan het verkennen en herontdekken van dit heroverwogen volume is een manier om dichterbij onze menselijkheid te komen. Iedereen heeft een lichaam, we zijn eraan gewend, er zit een soort banaliteit in het hebben van een lichaam, maar het onthullen ervan vanuit een bepaalde hoek of in een bepaald licht herinnert ons eraan hoe bijzonder het is.

Co-funded by
the European Union

2. Danses-Cités-Carcassonne

Titel van de aanbevolen werkwijze: Danses-Cités-Carcassonne

Land: Frankrijk

Stad/ Regio: Carcassonne/ Occitanië

Doelpubliek: Algemeen publiek

Niveau aanbevolen werkwijze: Regionaal

Verantwoordelijke organisatie: La Galerie Chorégraphique

Type organisatie: Non-Profit organisatie/ NGO

Betrokken organisaties en belanghebbenden: Scholen, sociale en culturele verenigingen en nationale en instellingen

Tijdschema - Data: lopend/ 2019 - nu

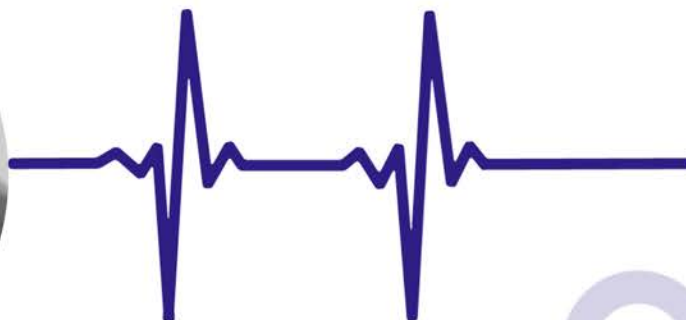
Budget en financiering: Het project wordt gefinancierd door overheidsfondsen

Website: <https://www.facebook.com/dansescitescarcassonne>

Contactgegevens: production@lagaleriechoregraphique.eu | +33 632 38 17 42

Media: <https://youtu.be/Dk-Xc5U0hLI> | <https://youtu.be/jguNI2IY3UA> |

<https://youtu.be/bO4KMY3wk2I> | https://everybodywiki.com/Pedro_Pauwels

Beschrijving

Danses-Cités-Carcassonne ondersteund door La Galerie Chorégraphique, is een innovatief artistiek en cultureel project dat zijn wortels heeft in de stad Carcassonne, de prefectuur van het departement Aude. Dit initiatief vindt plaats in een context waarin hedendaagse dans nog steeds een minder vertegenwoordigde esthetiek is, ondanks de rijkdom van deze artistieke vorm in de regio Occitanië, met name in de twee hoofdsteden, Toulouse en Montpellier.

Geschiedenis en context: Het project werd gelanceerd in 2020 en heeft als doel het gebrek aan zichtbaarheid van hedendaagse dans aan te pakken door geprivilegieerde toegang tot deze kunstvorm te bieden. Carcassonne, een middelgrote stad met 50.000 inwoners, onderscheidt zich door haar overwegend landelijke karakter. La Galerie Chorégraphique wil het culturele landschap nieuw leven inblazen door de diversiteit van hedendaagse dans op internationale schaal te laten zien.

Doelstellingen en pijlers van het project: Het project is gebaseerd op vier fundamentele acties die elk bijdragen aan de hoofddoelstelling van het overbrengen van choreografische cultuur.

Speciale oefenruimte voor dans: De stad stelt een ruimte van 250 m² ter beschikking tijdens de naschoolse opvang in de basisschool Gravette. Deze ruimte werd ingericht voor dansoefeningen en biedt ruimte voor kunstenaars om te verblijven en de organisatie van choreografische workshops.

Fototentoonstelling in het hart van de stad: Een tijdelijke ruimte voor fototentoonstellingen, gelegen in de drukste straat van de stad, dient als middel om de choreografische cultuur over te brengen op een breed publiek. Deze ruimte wordt ook gebruikt om doelgroepen te bereiken, waaronder leerlingen van plaatselijke scholen.

Jaarlijks programma voor artistieke en culturele bemiddeling: Er worden gerichte initiatieven uitgevoerd voor kinderen, gezinnen en volwassenen. Voor kinderen in de wijk La Conte biedt een zomerseizoen "geanimeerde hapjes" met medewerking van regionale en internationale artiesten, evenals een creatieve workshop onder leiding van een professionele choreograaf. Volwassenen, van het conservatorium of privéscholen, genieten van workshops en lezingen voor amateurs onder leiding van persoonlijkheden uit de choreografische wereld.

Co-funded by
the European Union

Festival: Het interculturele en intergenerationele festival, dat een bindend moment en hoogtepunt van het project vormt, brengt ongeveer twintig Franse en internationale artiesten samen, zowel gevestigde waarden als opkomende talenten. Het biedt een platform voor lokaal gemaakte amateurproducties en verrijkt tegelijkertijd de artistieke programmering van de stad.

De activiteiten worden ook afgestemd op nationale en internationale herdenkingsdagen, waardoor de zichtbaarheid van het project aanzienlijk wordt vergroot en een nieuw publiek wordt bereikt: Internationale Vrouwendag, Internationale Dansdag en Europese Erfgoeddagen. Het Danses-Cités-Carcassonne programma is vrij toegankelijk en heeft geen winstoogmerk. Het wordt gefinancierd voor zowel zijn sociale als culturele impact met steun van overheidsdiensten en lokale overheden. De internationale dimensie wordt met name versterkt door de deelname van La Galerie Chorégraphique aan ERASMUS+ projecten sinds 2020 (Dance-Highways en Viral Visions).

Resultaten

Democratisering van hedendaagse dans: Het project heeft met succes de toegang tot hedendaagse dans gedemocratiseerd in een stad waar deze esthetiek ondervertegenwoordigd was. Door een speciaal voor dans ingerichte oefenruimte aan te bieden, heeft het een groot deel van de bevolking, vooral kinderen en jongeren, de kans gegeven om zich in deze kunstvorm te verdiepen.

Creatie van een inclusieve creatie- en praktijkruimte: De 250 m² grote ruimte in de basisschool Gravette in de wijk La Conte bereikt een tweeledig doel: het opnemen van bevolkingsgroepen die het verst verwijderd zijn van artistieke en culturele voorzieningen en kunstenaars een werkruimte bieden die voldoet aan de huidige normen.

Zichtbaarheid van dans in de openbare ruimte: De fototentoonstelling in het hart van de stad speelde een cruciale rol in de zichtbaarheid van hedendaagse dans. Door de drukste straat te kiezen, bereikte het project met succes een breed publiek en werden de inwoners van Carcassonne gesensibiliseerd voor een kunstvorm die vaak over het hoofd wordt gezien.

**Co-funded by
the European Union**

Betrokkenheid bij de gemeenschap: Het programma van artistieke en culturele bemiddeling versterkte de gemeenschapsbanden. "Animated snacks" en creatieve workshops betrokken actief kinderen in de wijk La Conte en creëerden een betekenisvolle verbinding tussen hedendaagse dans en lokale culturele diversiteit.

Training en artistieke educatie: Amateurworkshops voor dansbeoefenaars, zowel van het Conservatorium als van privéscholen, droegen bij aan de voortdurende opleiding in hedendaagse dans. Conferenties met persoonlijkheden uit de choreografische wereld verrijkten de artistieke opleiding van volwassenen en breidden hun begrip van deze esthetiek uit.

Interdisciplinair festival: Het interculturele en intergenerationele festival was een hoogtepunt van het project. Het toonde niet alleen lokaal gemaakte amateurproducties in Carcassonne, maar verrijkte ook de artistieke programmering van de stad door Franse en internationale artiesten samen te brengen. Dit evenement versterkte de culturele reputatie van Carcassonne.

Culturele invloed van Carcassonne: Danses-Cités-Carcassonne heeft bijgedragen aan de culturele invloed van de stad, door de aandacht te vestigen op Carcassonne als een dynamisch en innovatief centrum op het gebied van hedendaagse dans. Dit kan ook positieve effecten hebben op het culturele toerisme en de artistieke identiteit van de stad versterken.

Beschouwing als aanbevolen werkwijze

Danses-Cités-Carcassonne positioneert zichzelf als een culturele katalysator die de actieve deelname van de lokale gemeenschap aan het artistieke leven van de stad stimuleert. Door de nadruk te leggen op de democratisering van hedendaagse dans, wil het project de culturele horizons van de inwoners van Carcassonne verbreden en een blijvend enthousiasme voor deze boeiende kunstvorm opwekken.

3. Danza Movimento Naturale - Dance Method

Titel van de aanbevolen werkwijze: Danza Movimento Naturale - Dansmethode

Land: Italië

Stad/ Regio: Palermo/ Italië

Doelpubliek: Amateurs, semi-professionelen en dansstudenten, professionelen (dansers, circusartiesten)

Niveau aanbevolen werkwijze: Lokaal/ Nationaal/ Europees

Verantwoordelijke organisatie: Zappulla DMN company

Type organisatie: Non-Profit Organisatie/ NGO

Betrokken organisaties en belanghebbenden: Internationaal Festival in Frankrijk, Mexico, Polen, dansscholen in heel Europa

Tijdschema - Data: lopend/ 2005 - nu

Budget en financiering: De methode wordt onderwezen bij Xinergie, een multidisciplinaire ruimte in danslessen en internationale workshops gefinancierd door Erasmus+ projecten.

Website: https://www.lespacepalermo.it/en_index.php

Contactgegevens: info@lespacepalermo.it

Media: <https://youtu.be/mspmKpCRjDQ> |

<https://www.youtube.com/user/1973giozap/videos>

Photo:
l'espace

Beschrijving

The Danza Movimento Naturale (DMN) methode werd in 2005 ontwikkeld door Giovanni Zappulla, choreograaf, danser en artistiek directeur van het choreografisch centrum "l'espace". De Danza Movimento Naturale-methode komt voort uit de substantiële vereniging van hedendaagse dans, Taijiquan en Zhineng Qigong. De methode is de uitdrukking van een studiemodel dat in overeenstemming is met de menselijke natuur in al haar aspecten: biomechanisch, energetisch en psychisch door middel van disciplines die de ontwikkeling van het menselijk potentieel mogelijk maken door de erfenis van interne verbindingen te herstellen. Isadora Duncan was een rebels genie, een essentieel stuk dansgeschiedenis juist omdat ze geen academische vooropleiding had en ook omdat ze altijd de moed had om de grenzen van de dans te verkennen. The Natural Movement Dance gaat dus uit van een diepgaande studie van de technieken van Duncan, de eerste die de categorie van interne beweging theoretiseerde. De DMN-methode, geboren uit de samenwerking tussen de choreografe en de danseres Annachiara Trigili, ontwikkelde zich met de substantiële vereniging van hedendaagse dans met muziek en met de ontmoeting met Taijiquan Chen en Qi Gong, disciplines waarin we het concept van interne beweging vinden, in overeenstemming met de menselijke natuur in haar biomechanische, energetische en psychische aspecten. De DMN-methode werd al over de grenzen heen geëxporteerd, van Frankrijk tot Mexico, door middel van workshops en voorstellingen waarin het lichaam van de danser niet langer wordt beschouwd als een object dat onomkeerbaar versleten moet worden als eerbetoon aan de esthetiek van beweging, maar als een centrum van kracht, groei en welzijn. De danser wordt dus sterk door de dans zelf. En dans wordt weer natuurlijk, ongelooflijk rijk, want lichamen kunnen veel verder gaan dan enkel vragen van techniek en stijl. Beweging heeft een eigen waarheid.

Het doel van de DMN-methode is om een pure en natuurlijke dans te enceneren, door de nauwe band tussen lichaam en geest, waardoor de danser een middel wordt om het publiek te stimuleren om de voorstelling als een esthetische en emotionele ervaring te beleven. De Danza Movimento Naturale-methode vertegenwoordigt een innovatie in het trainingspanorama van de performer en de danser.

Resultaten

We zouden het kunnen definiëren als een beweging die eindelijk de dichotomie tussen geest en lichaam oplost. Een dichotomie die is opgelegd als een superstructuur, maar die de Grieken niet kenden: in het theater waren ze muzikanten, acteurs en dansers samen. Op dezelfde manier begint interne beweging vanuit de ziel, straalt die uit naar de botten en diepe spieren, naar de geest en het lichaam: het is een kracht die we al eeuwen niet meer gebruiken.

De DMN-methode is ontwikkeld met de substantiële vereniging van hedendaagse dans met muziek en met de ontmoeting met Taijiquan Chen en Qigong, disciplines waarin l'espace het concept van interne beweging vindt, in overeenstemming met de menselijke natuur in haar biomechanische, energetische en psychische aspecten. Wat de hedendaagse dans iets meer dan een eeuw geleden opnieuw is gaan doen, is het lichaam de kans geven om zijn natuurlijke geschiedenis op te bouwen, om zijn essentiële beweging uit te drukken volgens zijn innerlijke balans. In de DMN-methode leert het lichaam naar deze wetten te luisteren. Een methode waarin het lichaam van de danser niet langer wordt beschouwd als een object dat onherroepelijk versleten moet worden als eerbetoon aan de esthetiek van beweging, maar als een centrum van kracht, groei en welzijn. De danser wordt dus sterk door de dans zelf. En dans wordt weer natuurlijk, ongelooflijk rijk. Lichamen kunnen veel verder gaan dan vragen van techniek en stijl, beweging heeft haar eigen waarheid. De DMN-methode is al over de grenzen geëxporteerd, van Frankrijk tot Mexico, door middel van workshops en voorstellingen.

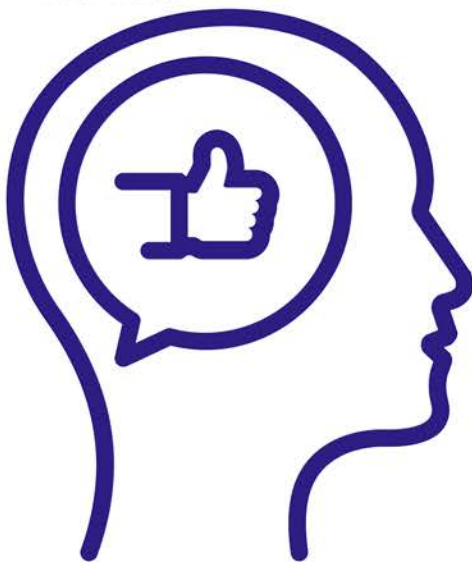
Photo:
l'espace

Co-funded by
the European Union

Beschouwing als aanbevolen werkwijze

Het doel van de DMN-methode is om een pure en natuurlijke dans te enceneren, door de nauwe band tussen lichaam en geest, waardoor de danser een middel wordt om het publiek te stimuleren om de voorstelling als een esthetische en emotionele ervaring te beleven. De Danza Movimento Naturale-methode vertegenwoordigt een innovatie in het trainingspanorama van de performer en de danser. We zouden deze methode kunnen definiëren als een beweging die eindelijk de dichotomie tussen geest en lichaam oplost. Een dichotomie die is opgelegd als een superstructuur, maar die de Grieken niet kenden: in het theater waren ze muzikanten, acteurs en dansers samen. Op dezelfde manier begint interne beweging vanuit de ziel, straalt uit naar de botten en diepe spieren, naar de geest en het lichaam: het is een kracht die we al eeuwen niet meer gebruiken. De DMN-methode is ontwikkeld met de substantiële vereniging van hedendaagse dans met muziek en met de ontmoeting met Taijiquan Chen en Qigong, disciplines waarin l'espace het concept van interne beweging vindt, in overeenstemming met de menselijke natuur in haar biomechanische, energetische en psychische aspecten. Wat de hedendaagse dans iets meer dan een eeuw geleden opnieuw is gaan doen, is het lichaam de kans geven om zijn natuurlijke geschiedenis op te bouwen, om zijn essentiële beweging uit te drukken volgens zijn innerlijke balans. In de DMN-methode leert het lichaam naar deze wetten te luisteren. Een methode waarbij het lichaam van de danser niet langer wordt beschouwd als een object dat onherroepelijk versleten moet worden als eerbetoon aan de esthetiek van beweging, maar als een centrum van kracht, groei en welzijn. De danser wordt dus sterk door de dans zelf. En dans wordt weer natuurlijk, ongelooflijk rijk. Lichamen kunnen veel verder gaan dan vragen van techniek en stijl, beweging heeft een eigen waarheid.

4. SOLARPUNK

Titel van de aanbevolen werkwijze: SOLARPUNK

Land: Polen

Stad/ Regio: Warschau/ Mazovia

Doelpubliek: algemeen publiek

Niveau aanbevolen werkwijze: Lokaal/ Nationaal/ Europees

Verantwoordelijke organisatie: Fundacja Rozwoju Teatru 'NOWA FALA' /
HOTELOKO movement makers collective

Type organisatie: Non-Profit organisatie/ NGO

Betrokken organisaties en belanghebbenden: Internationaal Festival in Italië,
Culturele en educatieve centra in Warschau

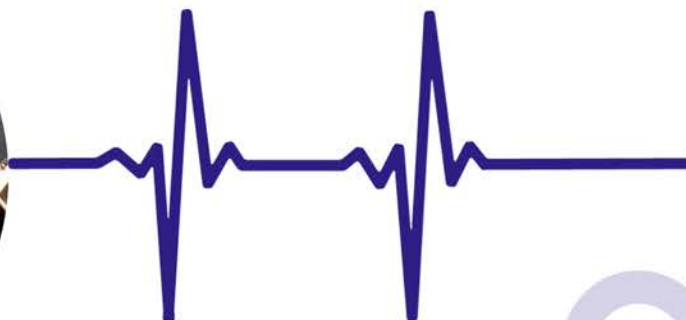
Tijdschema - Data: lopend/ 2023 - nu

Budget en financiering: Europese en overheidsfinanciering

Website: <http://fundacjarozwojuteatru.pl/en/>

Contactgegevens: - biuro@fundacjarozwojuteatru.pl

Media: <https://youtu.be/TnkRekad6JM>

Beschrijving

SOLARPUNK is het educatieve project onder leiding van Agata Życzkowska in Warschau op het gebied van hedendaagse dans. Dit maakt deel uit van de educatieve acties van de stichting Fundacja Rozwoju Teatru 'NOWA FALA' en danscollectief HOTELOKO movement makers. Solarpunk is een artistieke beweging die vooral actief is in de literatuur, beeldende kunst, design, architectuur, mode en activisme. Het concept achter de workshopmethode van Agata Życzkowska is om deze beweging te integreren in het domein van de hedendaagse dans. Daarnaast is het de bedoeling om mensen uit te nodigen die niet noodzakelijkerwijs professioneel met dans verbonden zijn. Algemeen genomen is Solarpunk een artistieke stroming die zich voorstelt hoe de toekomst eruit zou kunnen zien als de mensheid technologie succesvol integreert met de natuur. Het is een van de weinige positieve en hoopvolle visies op de toekomst in de context van de relatie tussen technologische ontwikkeling en de natuurlijke wereld. In deze visie bestaan beschaving en natuur in harmonie en ondersteunen ze elkaar wederzijds. De toekomst kan bestaan uit hergebruik en upcycling van wat al bestaat. Niet alleen "slimme steden" zijn belangrijk, maar ook slim burgerschap. De mens domineert de natuur niet langer, maar wordt haar vriend. Dat is een gedachte die het idee van duurzaamheid in de wereld verdiept. De methode die Agata Życzkowska presenteert in samenwerking met het collectief, waar ook Karina Szutko, Mirek Woźniak en Maciej Feliga deel van uitmaken, bestaat uit het opbouwen van een community rond een gedeeld thema dat gerelateerd is aan de identiteit van de groep. Een van de ideeën van Solarpunk is juist het welzijn van de groep als een fundamentele actie voor duurzame ontwikkeling. Zowel professionals als amateurs kunnen daarom deel uitmaken van deze groep. Deze uitwisseling is educatief verrijkend voor beide groepen. Agata Życzkowska werkt met authentieke beweging, welzijn door dans en ontspanning. Deze beweging wordt verkend, rekening houdend met de capaciteiten van de deelnemers binnen het kader van een specifiek concept en geconcentreerd op onderwerpen die te maken hebben met ontspanning. Interactieve methodes, samenwerking in groepen, verkenning van emoties en reflecties, samen met lichaams- en stemoefeningen, worden gebruikt tijdens de bewegingsworkshops "Solarpunk".

Naast beweging spelen gesprekken een cruciale rol, want alleen door het combineren van lichaam en geest, en lichaam en stem, vooral met mindfulness naar elkaar en tijd voor elkaar, kunnen we een community opbouwen die zorgt voor een beter leven in een duurzame wereld.

Resultaten

Als gevolg van de methode ontstond er een nieuwe community van mensen die werken rond het onderwerp Solarpunk. Hiertoe behoorden niet alleen dansers, maar ook mensen die geen ervaring hebben met hedendaagse dans.

Na een maand van workshops gebaseerd op het opbouwen van vertrouwen, duurzaamheid, rondetafelgesprekken, dagelijkse beweging en samenwerking produceerde de groep hun eigen Solarpunk manifest. Een fragment van dit manifest luidt:

"Wij zijn Solarpunks omdat we proberen de hoop terug te winnen."

De "Punk" in Solarpunk staat voor rebellie, tegencultuur, postkapitalisme, postkolonialisme en enthousiasme. Het beweegt zich in een richting die afwijkt van de heersende cultuur.

De "Solar" in Solarpunk verwijst naar de zon en staat symbolisch voor het geloof in het gebruik van schone en hernieuwbare energie voor de transformatie van de wereld.

Solarpunk omarmt de diversiteit van culturen, religies, vaardigheden, geslachten, genderrollen en seksuele identiteiten. Solarpunk bestaat uit een jonge makerscultuur, lokale oplossingen en het creëren van autonome systemen, niet alleen technologisch maar ook ecologisch. Dit is hoe onze liefde voor de wereld zich manifesteert. (...)

SOLARPUNK is de kracht en de drijvende kracht om elke ochtend te ontwaken uit een droomwereld.

SOLARPUNK is de opwaartse energie die harmonie mogelijk maakt.

SOLARPUNK is elke dag.

SOLARPUNK is overwinning.

SOLARPUNK is zuurstof."

Dankzij de gedeelde rondetafelgesprekken, die elke oefening initieerde, konden in de volgende fase van de bijeenkomsten veel emoties worden losgelaten door middel van beweging en stem. Wat werd uitgedrukt als de storytelling van vandaag, die weergeeft wie ik op dat moment ben, bleef binnen de groep. Daarna konden we overgaan tot pure beweging.

Wat cruciaal is, is dat deze methode verschillende emoties losmaakt, ontspanning bevordert en een gevoel van veiligheid in de groep opwekt. Bovendien overstijgt deze methode zijn onmiddellijke impact door het emotionele welzijn van individuen aan te pakken en een toevluchtsoord te bieden voor de stress van het leven in de stad. In een grote stad als Warschau, waar de drukte overweldigend kan zijn, fungeert het Solarpunk-thema niet alleen als een esthetische keuze, maar ook als een praktisch hulpmiddel om een collectief gevoel van rust en veiligheid te cultiveren.

De relevantie van deze benadering wordt nog duidelijker in de context van de bredere mondiale uitdagingen waar we voor staan. In de nasleep van de pandemie en de klimaatcrisis wordt het Solarpunk-thema een symbool van veerkracht en positiviteit. Het moedigt communities aan om zich een toekomst voor te stellen die niet alleen duurzaam is, maar ook esthetisch aantrekkelijk en emotioneel bevredigend.

Door parallellen te trekken met de iconische manier waarop Hollywood een dystopische toekomst voorstelt, zoals in "Terminator" en "Dune", staat het Solarpunk-thema in schril contrast door een visie van hoop en herstel te bieden. Het wordt een statement tegen de sombere verhalen die vaak worden geassocieerd met milieuvervuiling en de mislukking van de maatschappij.

Naast de onmiddellijke impact op emoties en groepsdynamiek, komt het Solarpunk-thema naar voren als een krachtig tegengif voor de uitdagingen van onze tijd. Het transformeert niet alleen fysieke ruimtes, maar verandert ook het verhaal over de toekomst en stuurt het in de richting van optimisme, duurzaamheid en gemeenschappelijk welzijn.

Beschouwing als aanbevolen werkwijze

Deze workshop is een voorbeeld van een aanbevolen werkwijze omdat het onderwerp duurzaamheid op de Solarpunk-methode wordt verkend door een kleine, sterke community te creëren. Ook werd het onderwerp Solarpunk voor het eerst op dansgebied verkend. De resultaten waren opmerkelijk productief en benadrukten de ontvankelijkheid van de dans voor moderne filosofieën. Het is de eerste stap die laat zien hoe je een Solarpunk-visie kan creëren door middel van dans en beweging. Hedendaagse dans heeft vandaag de dag het proces om het lichaam toe te staan zijn eigen verhaal vorm te geven opnieuw geïnitieerd, door de fundamentele beweging uit te drukken in overeenstemming met het innerlijke evenwicht.

Dit idee kan om verschillende redenen als een aanbevolen werkwijze worden beschouwd. Ten eerste bevordert de integratie van gedeelde rondetafelgesprekken aan het begin van elke oefening een gevoel van gemeenschappelijke betrokkenheid en openheid. Deze aanpak stelt deelnemers in staat om connecties te leggen en een positieve toon te zetten voor de daaropvolgende activiteiten.

Ten tweede voegt het loslaten van emoties door middel van beweging en stem tijdens de bijeenkomsten een waardevolle dimensie toe aan de algehele ervaring. Het biedt een platform voor individuen om zich authentiek uit te drukken, wat bijdraagt aan een meer holistische en emotioneel ondersteunende omgeving.

Photo:
Marta Ankiersztejn

**Co-funded by
the European Union**

Het concept van het inkapselen van persoonlijke verhalen binnen de groep creëert een gevoel van collectief begrip en gedeelde ervaring. Dit gedeelde verhaal versterkt niet alleen de band tussen de deelnemers, maar legt ook een basis voor empathie en wederzijdse steun.

Deze workshop pioniert met een nieuwe benadering van artistieke expressie door zich te wagen op het onbekende terrein van Solarpunk binnen het dansveld. De resultaten laten niet alleen het potentieel voor synergie tussen dans en duurzaamheid zien, maar benadrukken ook het aanpassingsvermogen van dans als medium voor het verkennen en omarmen van moderne ideologieën.

Dit initiatief betekent de eerste stap in de richting van het realiseren van een Solarpunk-visie door middel van dans en beweging. Het scheidt een precedent voor toekomstige initiatieven en laat de haalbaarheid en creatieve rijkdom zien van het samenvoegen van duurzaamheidsprincipes met de kunst van dans. Als bewijs van het succes staat deze workshop als een baken dat illustreert hoe de taal van beweging zinvol kan bijdragen aan de conceptualisatie en realisatie van visionaire, toekomstgerichte idealen zoals Solarpunk.

**Photo:
Marta Ankiersztejn**

5. Anti-Bullying Movement Series

Titel van de aanbevolen werkwijze: Anti-Bullying Movement Series (Serie Anti-pestbeweging)

Land: Servië, Portugal, Oostenrijk, Hongarije, Spanje en Duitsland

Doelpubliek: Algemeen publiek

Niveau aanbevolen werkwijze: Lokaal

Verantwoordelijke organisatie: Association Kulturanova for Novi Sad (Servië)

Type organisatie: Non-Profit organisatie/ NGO

Betrokken organisaties en belanghebbenden: departement van de culturele raad, jongerenwerkers en cultuurmanagers, kunst- en dansstudio's, docenten en artiesten, projectpartners: Município de Vila do Porto (Portugal), FUNDACIÓN UXÍO NOVONEYRA (Spanje), Netzwerk Kultur & Heimat Hildesheimer Land e.V. (Duitsland), PRO PROGRESSIONE (Hongarije), Xenia. Verein zur Förderung der Vielfalt (Oostenrijk).

Tijdschema - Data: 2021-2023

Budget en financiering: Het project wordt ondersteund door het Erasmus + programma

Website: <https://antibullyingmovementseries.eu/news/>

Contactgegevens: bozicjelena94@gmail.com

Media: <https://www.facebook.com/antibullyingmovementseries>

Beschrijving

De fenomenen van agressie op school (pesterijen, slachtofferrol, uitsluiting) maken, volgens velen, deel uit van de conflicten in de gemeenschap die een natuurlijk onderdeel van het leven zijn. De frequentie ervan hangt in de eerste plaats af van de institutionele gemeenschap, met name van degenen die verantwoordelijk zijn voor de organisatie en het beheer, het tijdig bekend zijn met het probleem (wat een basisvoorwaarde is voor preventie), het signaleren van het probleem (als het zich al heeft voorgedaan) ... Paraatheid en het informeren van leerkrachten, personeel en professionals zijn daarom misschien wel de belangrijkste sleutelementen bij het voorkomen, opsporen en aanpakken van geweld op school.

Het hoofddoel van ABMS: de projectpartners kwamen samen om kunst, cultuur en dans te gebruiken om intimidatie van risicojongeren te voorkomen. We bereikten dit door het vergroten van de vaardigheden en competenties van kunstenaars, opvoeders, jeugdwerkers, onderwijsleiders en ondersteunend personeel dat met risicojongeren werkt.

Resultaten

Praktijk- en taakontwikkeling onder deelnemers - gerichte discussies over actuele problemen in de gemeenschap.

Presentatie van aanbevolen werkwijzen door onze partners en deelnemers aan de training.

Excursies in de gemeenschap om te leren van extra lokale experts.

Oefeningen met lokale jongeren uit kwetsbare groepen om de vaardigheden en competentie van deelnemers aan de training te waarborgen voordat ze naar huis terugkeren.

Opstellen van een document omtrent het overheidsbeleid dat zal worden gebruikt om de groei en ontwikkeling in de educatieve en culturele sector over dit onderwerp te stimuleren en om kunsteducatie nauw te verbinden met de strijd tegen geweld. Door het probleem van geweld directer te koppelen aan het onderwijs, zullen we leerkrachten een stimulans geven om gedrag aan te pakken dat uitmondt in pesten, zodat we belangrijke, langdurige veranderingen teweeg kunnen brengen in het onderwijssysteem en in het leven van de slachtoffers van geweld.

Overdraagbaarheid

Dankzij dit document is het project overdraagbaar en kan het verder gebruikt worden door vooral leerkrachten op school.

Beschouwing als aanbevolen werkwijze

Alle betrokken organisaties helpen ondervertegenwoordigde bevolkingsgroepen en zijn samengekomen om kunst en cultuur te gebruiken om pesten bij risicojongeren te voorkomen, door de vaardigheden en competenties van kunstenaars, opvoeders, jeugdwerkers, onderwijsleiders en ondersteunend personeel voor kwetsbare jongeren te vergroten. Meer dan 60 deelnemers uit verschillende landen hadden mobiliteit, onderwijs en peer-to-peer leren. Nu kunnen ze allemaal deze kennis en ervaring gebruiken in hun verdere werk. Dit heeft een multiplicatoreffect.

Photo:
Kultura Nova

6. The Art at School

Titel van de aanbevolen werkwijze: The Art at School (Kunst op school)

Land: België

Stad/ Regio: Wallonië

Doelpubliek: Kinderen en jeugd

Niveau aanbevolen werkwijze: Regionaal

Verantwoordelijke organisatie: Ékla (Centre scénique de Wallonie pour l'enfance et la jeunesse – Waals Wetenschappelijk Centrum voor kinderen en jongeren)

Type organisatie: Non-Profit organisatie/ NGO

Betrokken organisaties en belanghebbenden: Lokale en schoolverenigingen en instellingen

Tijdschema - Data: lopend/ 1982 - nu

Budget en financiering: Het project wordt gefinancierd door overheidsfondsen

Website: <http://www.eklapourtous.be/aae>

Contactgegevens: info@eklapourtous.be | +32 64 66 57 07

Media: <https://www.youtube.com/watch?v=qdETflb8Uwo>

<https://youtu.be/1Bv6JnYC-ZU>

<https://www.airdefamilles.be/adf-art-ecole-adf582/>

Beschrijving

Het Art at School-initiatief van het Centre scénique Wallon pour l'enfance et la jeunesse – Ékla (– Waals Wetenschappelijk Centrum voor kinderen en jongeren) springt eruit als een uitstekende werkwijze. Het Kunst op school-project maakt het mogelijk om een heel schooljaar lang een kunstenaar in een klaslokaal te ontvangen. Tijdens deze periode deelt de kunstenaar zijn taal, esthetisch universum en visie met de leerlingen, die vervolgens worden betrokken bij een creatief proces en die worden aangemoedigd om hun eigen perspectieven, woorden en gebaren uit te drukken en te ontwikkelen. De leerkracht en de kunstenaar werken samen als gelijkwaardige partners, waarbij wederzijds luisteren en het ontdekken van elkaars rijkdom voorop staan.

De culturele bemiddelaar helpt de voorwaarden te scheppen voor deze ontmoeting tussen leerlingen, kunstenaars en leerkrachten. Het is belangrijk dat de leerlingen niet formeel worden beoordeeld, maar worden aangemoedigd om zich te ontwikkelen. Ze moeten voldoening vinden in hun eigen ervaring, waarbij wordt benadrukt dat succes ligt in het plezier dat ze aan dit avontuur beleven.

De aanpak van het project benadrukt het belang van ieders deelname, omdat het de nadruk legt op het feit dat elke persoon een eigenheid is, essentieel voor het proces, en dat de rijkdom van de samenwerking voortkomt uit de complementariteit van deze eigenheden. Deze viering van verschillen wordt een bron van inspiratie en stimuleert de creativiteit en vindingrijkheid van kinderen. Leerlingen worden aangemoedigd om op onderzoek uit te gaan, elkaar te ontdekken en een stimulerende dialoog aan te gaan. Ze ontwikkelen initiatief en worden aangemoedigd om gevestigde normen in twijfel te trekken. De artiest benadrukt de plaats van het individu binnen het collectief en hoe verschillen de groep versterken. Deze actieve interactie, zowel fysiek als intellectueel, vraagt en stimuleert nieuwsgierigheid en ruimdenkendheid.

Deze groepservaring is tot slot een kans voor de kinderen om zich aan elkaar bloot te geven en een band van vertrouwen en wederzijdse steun te vormen. Deze groepsimpuls creëert een stimulerende omgeving, die vooral gunstig is voor kinderen die zelden toegang hebben tot multidisciplinair cultuur- en kunstonderwijs, omdat dit gebieden zijn die niet veel voorkomen in de reguliere lesprogramma's van scholen. Het project helpt ook om hedendaagse dans toegankelijker te maken door het naar scholen te brengen, waardoor leerlingen met verschillende sociale achtergronden al op jonge leeftijd hiervan kunnen proeven.

Co-funded by
the European Union

Resultaten

Of het nu thuis of op school is, kunst heeft veel positieve effecten op kinderen. Eerst en vooral geeft het ze plezier, trots en een gevoel dat ze iets hebben bereikt. Het helpt ze om zelfvertrouwen te krijgen. Het stimuleert teamwork en het bewustzijn van anderen. Het stelt ze ook in staat om hun expressieve en communicatieve vaardigheden (via kunst en taal) te ontwikkelen, evenals hun cognitieve vaardigheden (concentratie, non-verbaal redeneren, problemen oplossen ...). Verschillende onderzoeken hebben aangetoond dat kunstzinnige activiteiten een positief effect hebben op de ontwikkeling van sociaal gedrag bij kinderen, zoals anderen helpen, delen en empathie. Anderen hebben ook een verband gelegd tussen deelname aan verschillende kunstvormen en emotionele regulatie. In de kern van dit atypische project is het belangrijk om op te merken dat leerlingen niet worden onderworpen aan een formele beoordeling, maar worden aangemoedigd om zich te ontplooiën en voldoening te vinden in hun eigen ervaring, wat onderstreept dat succes ligt in het plezier dat ze aan dit avontuur beleven.

Beschouwing als aanbevolen werkwijze

Ékla's Kunst op School-project wordt om een aantal redenen als een aanbevolen werkwijze beschouwd. Het is een echt inclusieve aanpak die jonge mensen al op jonge leeftijd laat kennismaken met kunst en hen in staat stelt essentiële vaardigheden te verwerven in het ontwikkelen van een eigen perspectief, het verwoorden van hun gedachten en zichzelf uitdrukken door middel van verschillende artistieke media. Dit zorgt ervoor dat elk kind, ongeacht zijn of haar familieachtergrond of eerdere kennismaking met kunst, kan profiteren van de ervaring, wat bijdraagt aan de democratisering van de kunsten.

De voordelen van kunst voor kinderen zijn bovendien aanzienlijk. Het geeft ze plezier en voldoening en bevordert een gevoel van prestatie en persoonlijke trots. Het bouwt hun zelfvertrouwen op en verbetert hun vermogen om met anderen samen te werken, terwijl ze empathie ontwikkelen. Door middel van artistieke expressie biedt kunst een platform voor kinderen om communicatieve vaardigheden te ontwikkelen, zowel artistiek als taalkundig, en draagt het positief bij aan hun cognitieve ontwikkeling, waaronder verbeterde concentratie, non-verbaal redeneren en probleemoplossing.

Het Art at School-project onderscheidt zich door zijn onconventionele benadering van het onderwijssysteem, inclusief de totale afwezigheid van beoordelingen of cijfers, waarbij de enige maatstaf voor succes de voldoening en het plezier is dat elke student uit de ervaring haalt. Het succes van dit model is gebaseerd op de inzet van elke deelnemer, waardoor individuele capaciteiten worden gewaardeerd en de complementariteit van elke eigenheid wordt bevorderd. Deze benadering benadrukt de rijkdom van verschillen en biedt kinderen een rijke basis voor hun leven. Door deze ervaring leren kinderen elkaar te ontdekken, initiatief te nemen en de grenzen van conventies te verleggen. De artiest stimuleert de ontwikkeling van het individu binnen het collectief en benadrukt dat de kracht van de groep ligt in de diversiteit van haar leden. Dit proces omvat zowel het fysieke als het intellectuele en moedigt nieuwsgierigheid en ruimdenkendheid aan.

Deze werkwijze is absoluut verrijkend omdat hij kinderen toegang geeft tot kunsteducatie binnen traditionele onderwijsprogramma's die deze mogelijkheid vaak niet bieden. Het is een nuttige, positieve en bemoedigende aanvulling op een model dat ten einde lijkt te lopen.

Co-funded by
the European Union

7. LA CARAVANE DE LA DANSE

Titel van de aanbevolen werkwijze: LA CARAVANE DE LA DANSE (DE DANSKARAVAN)

Land: Frankrijk

Stad/Regio: Occitanië

Doelpubliek: Gezinnen in landelijke gebieden

Niveau aanbevolen werkwijze: regionaal

Verantwoordelijke organisatie: Cie Pepau - Montauban

Type organisatie: Non-Profit organisatie/ NGO

Betrokken organisaties en belanghebbenden: lokale en schoolverenigingen en instellingen

Tijdschema - Data: lopend/ 2019 - nu

Budget en financiering: Het project wordt gefinancierd door overheidsfondsen

Contactgegevens: pedro.pauwels@gmail.com / +33 6 81 35 74 28

Media: https://everybodywiki.com/Pedro_Pauwels

Beschrijving

La Caravane de la Danse (de Danskaravaan) is een project geïnitieerd door het gezelschap PePau met als doel de professionele wereld van de hedendaagse dans en het grote publiek samen te brengen. Sinds 2019 stelt choreograaf Pedro Pauwels elke zomer een team voor van dansers dat een mix is van professionele dansers en studenten uit het Franse hoger onderwijs. Gedurende drie weken worden 3 jonge dansers ondergedompeld in het leven van een gezelschap in de vorm van een creatieresidentie, een soort choreografische zomeracademie, gevolgd door vier voorstellingen in verschillende gemeenten van Tarn et Garonne en een vijfde in de Aude (sinds 2023).

De choreografieën zijn gebaseerd op populaire liedjes die bekend zijn bij het publiek van alle generaties:

<https://www.facebook.com/watch/?%20v=2939054606411675>

De voorstellingen zijn gratis en vrij toegankelijk en vinden plaats op pleinen of openbare plekken en in open lucht. Door hedendaagse dansvoorstellingen in de open lucht te presenteren, maakt de Danskaravaan dans toegankelijker voor een divers publiek. Door deze democratische aanpak kan een breed publiek, dat normaal gesproken misschien niet naar een voorstelling komt, hedendaagse dans ontdekken en ervan genieten.

De voorstellingen eindigen met een dansmoment met het publiek.

Het project maakt nu deel uit van het jaarlijkse dansprogramma op de afdeling en daarbuiten. Elk jaar staat La Caravane de la Danse nu ook buiten het departement op het programma. De integratie van jonge kunstenaars van Franse dansscholen creëert een unieke leermogelijkheid. De creatieve residentie, als een choreografische zomeracademie, biedt niet alleen praktijkervaring, maar ook direct mentorschap van professionele dansers. Dit helpt nieuwe kennis en vaardigheden te ontwikkelen en versterkt zo het creatieve weefsel van de artistieke gemeenschap.

De Danskaravaan is een eerste jobmogelijkheid voor artiesten die van school komen. Pepau heeft een eigen netwerk ontwikkeld voor de verdeling van de voorstellingen en biedt zo werk aan kunstenaars voor deze sector.

Co-funded by
the European Union

Resultaten

Het rondtrekken van het project, met voorstellingen in verschillende delen van het departement, bevordert een nauwere betrokkenheid bij de lokale gemeenschappen. Dans wordt een middel om culturele banden te smeden op lokaal niveau, publieke participatie aan te moedigen en een gevoel van samenhang te creëren. Het is een verfrissend project voor het departement en het bevordert een nauwere band met de lokale gemeenschappen.

Artistieke innovatie: De Creative Residency biedt een platform voor artistieke experimenten. Jonge kunstenaars krijgen de kans om de grenzen van de hedendaagse dans te verleggen, nieuwe bewegingsvormen te verkennen en bij te dragen aan artistieke vernieuwing in de dans.

Artistieke en sociale diversiteit: Door dansers van verschillende scholen te integreren, viert het project artistieke en sociale diversiteit. Hierdoor kan het publiek verschillende perspectieven en benaderingen ontdekken.

Beschouwing als aanbevolen werkwijze

Het Danskaravaan-project, georganiseerd door de Pedro Pauwels Company, biedt een unieke kans om de filosofie van de hedendaagse dans te ontwikkelen en tegelijkertijd de impact ervan op een nieuw publiek te vergroten. Hier zijn enkele punten die het potentieel van dansfilosofie in deze context benadrukken:

Culturele toegankelijkheid: Door hedendaagse dansvoorstellingen in de buitenlucht voor te stellen, maakt de Danskaravaan dans toegankelijker voor een divers publiek. Door deze democratische benadering kan een breed publiek, dat normaal gesproken misschien niet naar een voorstelling komt, hedendaagse dans ontdekken en ervan genieten.

**Co-funded by
the European Union**

Training en begeleiding: De integratie van jonge kunstenaars van Franse dansscholen creëert een unieke leermogelijkheid. De creatieve residentie als choreografische zomercademie biedt niet alleen praktijkervaring, maar ook directe begeleiding van professionele dansers. Dit draagt bij aan de overdracht van kennis en vaardigheden en versterkt zo het creatieve weefsel van de artistieke gemeenschap.

Interdisciplinariteit: De filosofie van de hedendaagse dans, die vaak wordt gekenmerkt door haar interdisciplinaire karakter, kan dienen als brug tussen verschillende vormen van artistieke expressie. De samenwerking tussen professionele dansers en jonge kunstenaars kan leiden tot shows waarin muziek, theater en beeldende kunst worden geïntegreerd, waardoor de aantrekkingskracht van de show verder reikt dan de traditionele dansliefhebbers.

Betrokkenheid bij de gemeenschap: Het rondtrekken van het project, met voorstellingen in verschillende delen van het departement, bevordert een nauwere betrokkenheid bij lokale gemeenschappen. Dans wordt een manier om lokaal nieuwe culturele banden aan te knopen, en stimuleert de deelname van het publiek en het gevoel erbij te horen.

De Danskaravaan biedt niet alleen spannende hedendaagse dansvoorstellingen, maar biedt ook een dynamisch platform voor artistieke verkenning, leren, betrokkenheid van de gemeenschap en viering van artistieke diversiteit. Dit project draagt bij aan de evolutie van hedendaagse dans als een toegankelijke, collaboratieve en innovatieve kunstvorm.

Photo:
La Galerie Choréographique

8. Festival Antichi Scenari

Titel van de aanbevolen werkwijze: Festival Antichi Scenari

Land: Italië

Stad/Regio: Napels, Campania

Doelpubliek: volwassenen

Niveau aanbevolen werkwijze: Regionaal

Verantwoordelijke organisatie: Culturele Vereniging "Luna Nova"

Type organisatie: Non-Profit organisatie/ NGO

Betrokken organisaties en belanghebbenden: De regio Campania, het ministerie van cultuur, Comune di Pozzuoli, Campi Flegrei Archaeological Park

Tijdschema - Data: lopend/ 2018 - nu

Budget en financiering: Het project wordt gefinancierd door

overheidsfondsen: Ministerie van Cultuur, de stad Pozzuoli, de regio Campanië, het Archeologisch Park Campi Flegrei.

Website: <https://www.lunanovaflegrea.it/festival/>

Contactgegevens: lunanova.arte@gmail.com |

<https://www.lunanovaflegrea.it/contatti/>

Media: <https://www.facebook.com/lunanova.flegrea.1> |

<https://www.facebook.com/profile.php?id=100070845847930>

Co-funded by
the European Union

Beschrijving

De afgelopen jaren is de hedendaagse dans in Italië inclusiever en duurzamer geworden dankzij verschillende werkwijzen en initiatieven. Een voorbeeld van een interessant initiatief is het ANTICHI SCENARI Festival. Het doel van dit festival is om de podiumkunsten en het Phlegraeïsch grondgebied en archeologisch erfgoed te promoten door middel van een reeks evenementen met gesproken woord, fysiek/performant theater en muziek, met als doel een suggestie op te wekken die oude scenario's kan oproepen, zelfs op een onmerkbare, subtiele manier.

De rode draad wordt daarom ook gevormd door de onvermijdelijke ontmoeting en botsing tussen oudheid en hedendaagsheid, tussen smaken en panorama's waarvan de suggesties ingebed blijven in de oudheid, ook al worden ze vervoerd en beleefd in het tijdperk dat ons verwelkomt in het "hier en nu", zoals de Latijnse uitdrukking "hic et nunc" ook zegt.

Het doel van het Festival is om culturele activa en activiteiten samen te brengen met het precieze doel om het artistieke erfgoed van onze cultuur te versterken en de archeologische vindplaatsen van ons historisch en architectonisch erfgoed nieuw leven in te blazen.

Dankzij deze vastberaden planning en operationele wil worden alle evenementen die deel uitmaken van de kalender van Antichi Scenari gerealiseerd met een minimale impact op het milieu, met inachtneming van de noodzakelijke sociale posities die de ecologie van ons vraagt, met aandacht ook voor de stille stem van de aarde en de natuur.

Het doel van het Festival is om culturele middelen en activiteiten te verenigen met het specifieke doel om het artistieke erfgoed van onze cultuur te verrijken en de archeologische vindplaatsen die verbonden zijn met ons historisch en architectonisch erfgoed te verjongen.

Co-funded by
the European Union

Resultaten

Het project, in samenwerking met het Archeologisch Park van Phlegraeen Fields, het Regionale Park van Phlegraeen Fields, de gemeente Pozzuoli en andere naburige gemeenten van Phlegraeen Fields, streeft zijn artistiek-ecosociale roeping na door voorstellingen, concerten en optredens te programmeren en te realiseren op de meest suggestieve en belangrijke plaatsen in het gebied. De locaties waar dit rijke festivalprogramma plaatsvindt zijn: het Kasteel van Baia, de opgravingen van Cuma, het Flavisch Amfitheater, de Piscina Mirabilis, de Urban Arena van Pozzuoli, de Villa Avellino Historical Residence, de Tempel van Serapis en het Bos van Cuma. Het Festival organiseert veel voorstellingen en interessante liveoptredens met ongeveer dertig titels, waaronder rondtrekkende dansevenementen, concerten en artistieke optredens op de meest suggestieve en belangrijke plaatsen van Campi Flegrei tegen betaalbare prijzen. Naast de valorisatie van territoriale realiteiten met jonge choreografen en gevestigde gezelschappen zoals Borderlinedanza, ArtGarage, Akerusia, Cornelia, Funa, Movimento danza en het Franse gezelschap Cie MF | Maxime & Francesco, waren er tijdens de laatste en vierde editie van het Festival ook nationale gezelschappen te gast zoals het Milan DanceHaus Production Centre, evenals de choreografen Francesca la Cava en Elisa Barrucchieri die, samen met Noord-Europese gezelschappen, voor het eerst optraden in Campi Flegrei.

Beschouwing als aanbevolen werkwijze

Het Antichi Scenari Festival kan om verschillende redenen worden beschouwd als een aanbevolen werkwijze, die ecologische, sociale en economische aspecten omvat. Hier zijn enkele belangrijke redenen waarom duurzaamheid in festivals wordt gewaardeerd:

Invloed op het milieu:

Behoud van hulpbronnen: Antichi Scenari geeft prioriteit aan het behoud van hulpbronnen door het energieverbruik te verminderen, de afvalproductie te minimaliseren en milieuvriendelijke materialen te gebruiken. Dit helpt de ecologische voetafdruk van het evenement te minimaliseren.

Afvalvermindering en recycling: Antichi Scenari implementeert afvalverminderingstrategieën, waaronder recyclingprogramma's en compostering om afval van stortplaatsen te houden en verantwoord afvalbeheer te promoten.

Maatschappelijke verantwoordelijkheid:

Maatschappelijke betrokkenheid: Antichi Scenari werkt samen met lokale gemeenschappen, creëert positieve relaties en biedt economische voordelen voor de regio. Dit omvat het ondersteunen van lokale bedrijven, het inzetten van lokale talenten en het betrekken van de gemeenschap bij het planningsproces van het festival.

Inclusiviteit: Antichi Scenari streeft ernaar om inclusief en toegankelijk te zijn voor een divers publiek. Dit kan betekenen dat er rekening wordt gehouden met mensen met een beperking, dat er betaalbare kaartjes worden aangeboden en dat er een uitnodigende omgeving wordt gecreëerd voor alle bezoekers.

Behoud van cultureel erfgoed: Festivals die de lokale cultuur respecteren en vieren dragen bij aan cultureel behoud. Dit kan inhouden dat er traditionele kunsten, ambachten en voorstellingen worden getoond, waardoor een gevoel van trots binnen de gemeenschap wordt bevorderd. Antichi Scenari wordt georganiseerd in een van de meest ongelooflijke archeologische parken ter wereld.

Economische levensvatbaarheid:

Lokale economische impact: Antichi Scenari heeft een positieve invloed op de lokale economie door inkomsten te genereren voor lokale bedrijven, hotels, restaurants en ambachtslieden. Deze economische impuls kan een blijvend effect hebben op de gemeenschap.

Levensvatbaarheid op lange termijn:

Verminderde aansprakelijkheid voor het milieu: Door duurzame werkwijzen in te voeren kunnen festivals hun aansprakelijkheid voor het milieu op de lange termijn verminderen. Dit omvat het minimaliseren van het risico op vervuiling, uitputting van hulpbronnen en aantasting van ecosystemen die gepaard gaan met grootschalige evenementen. Antichi Scenari wordt opgevoerd in natuurlijke ruimtes en archeologische vindplaatsen die 3000 jaar geleden zijn gemaakt voor podiumkunsten.

Veerkracht bij verandering: Duurzame werkwijzen kunnen festivals weerbaarder maken tegen veranderingen in regelgeving, consumentenvoorkeuren en milieuomstandigheden. Dit aanpassingsvermogen is cruciaal voor het succes van elk evenement op de lange termijn.

Positief merkimago:

Publieke perceptie: Het toepassen van duurzame werkwijzen verbetert het publieke imago van het festival en de organisatoren. Veel bezoekers waarderen en ondersteunen tegenwoordig evenementen die prioriteit geven aan milieu en sociale verantwoordelijkheid. Antichi Scenari is zo'n festival.

Merkloyaliteit: Een streven naar duurzaamheid kan leiden tot een grotere loyaliteit van bezoekers, sponsors en partners die zich kunnen vinden in de waarden van verantwoordelijk en ethisch evenementmanagement.

Samengevat wordt een duurzaam festival beschouwd als een aanbevolen werkwijze omdat het rentmeesterschap voor het milieu, sociale verantwoordelijkheid, economische voordelen voor lokale gemeenschappen en levensvatbaarheid op de lange termijn bevordert. Dergelijke festivals bieden niet alleen plezierige ervaringen voor bezoekers, maar leveren ook een positieve bijdrage aan de wereld en de gemeenschappen waarmee ze samenwerken. Antichi Scenari Festival is de perfecte vertegenwoordiging van al deze factoren.

Co-funded by
the European Union

9. Publika / Publiek

Titel van de aanbevolen werkwijze: Publika/ Publiek

Land: Polen

Stad/Regio: Warschau/ Mazovia

Doelpubliek: Algemeen publiek

Niveau aanbevolen werkwijze: Nationaal

Verantwoordelijke organisatie: Nowy Teatr

Type organisatie: Publiek/ Overheidsorganisatie

Betrokken organisaties en belanghebbenden: Productie: Nowy Teatr, co-productie: Teatr Łąźnia Nowa, Stefan Żeromski theater in Kielce, cooperatie – Centrum w Ruchu Non-Profit organisatie/ NGO

Tijdschema - Data: lopend/ 2022 - nu

Budget en financiering: Publieke financiering: de voorstelling is gemaakt als onderdeel van de derde editie van "Poszerzanie pola," een choreografisch programma uitgevoerd door Nowy Teatr, Teatr Łąźnia Nowa in Krakau en Stefan Żeromski Theater in Kielce.

Website: <https://nowyteatr.org/en>

Contactgegevens: sekretariat@nowyteatr.org | kontakt@centrumwruchu.pl

Media: <https://nowyteatr.org/en/kalendarz/publika?setlang=true> |

<https://www.centrumwruchu.pl/>

<https://www.dwutygodnik.com/artykul/10391-plac-zabaw.html>

Photo:
Maurycy Stankiewicz

Beschrijving

"Publika" is een dansvoorstelling waarbij het publiek het podium betreedt en in actie komt met de performers. Het publiek neemt deel aan de voorstelling, de gemeenschappelijke dans, maar vooral aan een ontmoeting en het samenzijn in een specifieke ruimte en tijd. Bij het samenkomen brengt iedereen ook zijn individuele keuzes en behoeften mee.

Het uitgangspunt is de dubbele betekenis van het woord "publika": respublika staat voor wat gemeenschappelijk en op relaties gebaseerd is, terwijl het publiek verwijst naar kijkers. In deze voorgestelde actie zijn we geïnteresseerd in het publiek dat door choreografie geactiveerd kan worden. Terwijl we dans opvatten als de beweging van het leven, de kwaliteit van het in het lichaam zijn, wordt choreografie hier een vorm van constellaties van samenzijn, arrangementen en groeperingen. In die zin is het een middel om relaties en gemeenschappen op te bouwen. We willen onderzoeken hoe het publiek op een andere manier kan worden opgesteld dan alleen als toeschouwer. Kan ze als gemeenschap functioneren op een manier die ook andere zintuigen en taalfuncties activeert en die zo een nieuw politiek en publiek potentieel van choreografie ontdekken, of eerder haar inherent choreografische aard erkennen?

"Publika" is een lichamelijke ervaring en plezier dat voortkomt uit gedeelde beweging. Daarnaast werden er binnen het project choreografische workshops gegeven in Krakau, die dienden als artistieke verkenning en als onderzoek, met als doel de vragen en uitdagingen te ontdekken die voortkwamen uit de structuur die door hen was gecreëerd en die vervolgens werd gebruikt in de voorstelling.

Het "Publika" project bevorderde, door het publiek te betrekken bij collectieve actie tijdens de voorstelling, de ontwikkeling van het publiek en stelde mensen in staat om een bredere kijk te hebben op het concept van hedendaagse dans. De vierde muur werd doorbroken. Individuen die niets met dans te maken hadden, kregen de kans om te ontdekken wat hedendaagse dans eigenlijk is en het van binnenuit te verkennen.

Co-funded by
the European Union

Resultaten

Het "Publika"-project heeft, door het publiek te betrekken bij collectieve actie tijdens de voorstelling, de ontwikkeling van het publiek bevorderd en mensen een bredere kijk gegeven op het concept van hedendaagse dans.

Het "Publika" project markeerde een baanbrekende benadering van hedendaagse dans door het publiek actief te betrekken bij collectieve actie tijdens de voorstelling. Deze innovatieve strategie droeg niet alleen bij aan de ontwikkeling van het publiek, maar nodigde ook individuen buiten de dansgemeenschap uit om zich te verdiepen in de fijne kneepjes van deze kunstvorm.

Door de traditionele vierde muur die performers van het publiek scheidt af te breken, creëerde "Publika" een meeslepende en participerende omgeving. De toeschouwers waren niet slechts toeschouwers; in plaats daarvan werden ze integrale deelnemers aan het zich ontvouwende verhaal van de voorstelling. Door deze dynamische betrokkenheid konden mensen de rol van passieve toeschouwers overstijgen en kregen ze een unieke kans om hedendaagse dans op een persoonlijker en diepgaander niveau te ervaren.

Een van de belangrijkste resultaten van deze aanpak was de demystificatie van hedendaagse dans voor mensen die niet eerder met deze kunstvorm in aanraking waren gekomen. Mensen die niet bekend waren met dans kregen de kans om getuige te zijn van het creatieve proces, de expressieve bewegingen en de onderliggende boodschappen die via dit hedendaagse medium worden overgebracht en deze te begrijpen.

Dit project ging verder dan de grenzen van een conventionele dansvoorstelling. Het werd een platform voor gedeelde ervaringen, waarbij barrières tussen performers en publiek werden doorbroken. Door mensen actief te betrekken bij het creatieve proces, bevorderde het niet alleen de ontwikkeling van het publiek, maar speelde het ook een centrale rol in het verbreden van het begrip en de waardering van hedendaagse dans, waardoor het toegankelijker en boeiender werd voor een divers publiek.

Overdraagbaarheid

Deze praktijk is een voorbeeld van het creëren van een nieuw publiek voor hedendaagse dans. Het kan een inspiratiebron zijn voor het betrekken van het publiek bij dergelijke evenementen. Het is de moeite waard om op te merken dat de methodes die tijdens de voorstelling werden gebruikt voor het eerst werden ontwikkeld in open workshops in Krakau, waar het mogelijk was om te ontdekken wat wel en niet werkt in het werken met het publiek.

Het succes van de praktijk ligt in de proactieve benadering van de betrokkenheid van het publiek, waarbij de conventionele passieve rol van toeschouwer wordt doorbroken en actieve deelname wordt aangemoedigd. Door strategieën toe te passen die tijdens de open workshops zijn aangescherpt, heeft het project niet alleen zijn methoden verfijnd, maar ook een gevoel van inclusiviteit bevorderd, waardoor hedendaagse dans toegankelijker is geworden en een bredere doelgroep aanspreekt.

Beschouwing als aanbevolen werkwijze

Deze werkwijze betreft het publiek op een volledig vernieuwende manier: het nodigt hen uit om een gezamenlijke choreografie te maken en betreft het publiek bij een actieve deelname aan de voorstelling. Het biedt mensen die niets met dans hebben een geheel nieuwe ervaring, moedigt aan tot reflectie en maakt persoonlijke ontwikkeling mogelijk. Elke voorstelling is anders, waarbij de constellatie die door het publiek wordt gevormd de sleutel is.

Innovatieve betrokkenheid van het publiek: De werkwijze breekt met het traditionele toeschouwerschap door het publiek actief te betrekken bij de creatie van een gedeelde choreografie. Het betekent een breuk met de passieve rol van het publiek en moedigt actieve deelname tijdens de voorstelling aan.

Gedeelde choreografie creëren: Bezoekers worden uitgenodigd om bij te dragen aan de choreografie, waardoor een gevoel van samenwerking en collectieve artistieke expressie ontstaat. Deze benadering verandert het publiek van louter toeschouwers in actieve deelnemers aan het zich ontvouwende verhaal van de voorstelling.

Co-funded by
the European Union

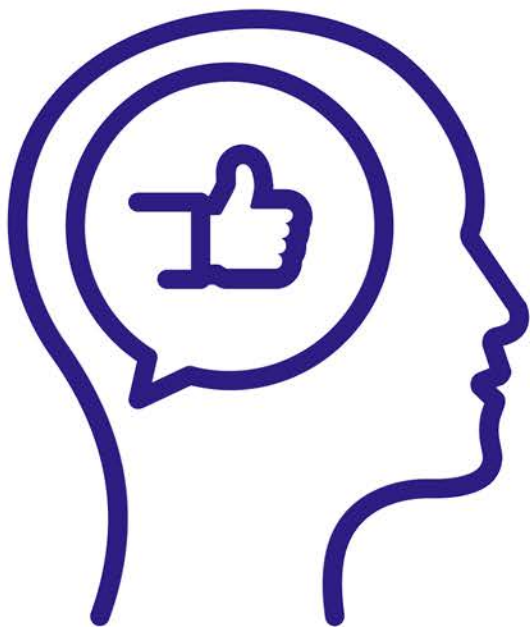
Inclusiviteit naast dansliefhebbers: De praktijk breidt de ervaring van hedendaagse dans uit naar individuen die niet traditioneel verbonden zijn met de danswereld. Het opent nieuwe wegen voor mensen die niet bekend zijn met dans om deze kunstvorm uit de eerste hand te leren kennen en waarderen.

Bevorderen van reflectie en persoonlijke ontwikkeling: Door actief deel te nemen aan de voorstelling worden toeschouwers aangemoedigd om na te denken over hun eigen bewegingen en bijdragen. De praktijk biedt een unieke ruimte voor persoonlijke ontwikkeling, waardoor individuen zichzelf kunnen verkennen en uitdrukken door middel van beweging.

Dynamische en unieke voorstellingen: Elke voorstelling is anders, waarbij de opstelling van het publiek een belangrijk element vormt in het vormgeven van de algehele ervaring. De variabiliteit zorgt ervoor dat geen twee voorstellingen identiek zijn, wat een element van spontaniteit en onvoorspelbaarheid toevoegt aan elk evenement.

Vorming van de publieksofstelling: De sleutelfactor voor het succes van elke voorstelling ligt in de constellatie die door het publiek wordt gevormd.

De unieke configuratie van deelnemers draagt bij aan de dynamiek en individualiteit van elke show.

Co-funded by
the European Union

10. Gradionica /the whole city is a workshop

Titel van de aanbevolen werkwijze: Gradionica/ de hele stad is een workshop

Land: Servië

Stad/Regio: Novi Sad

Doelpubliek: Algemeen publiek

Niveau aanbevolen werkwijze: Lokaal en Europees

Type organisatie: Non-Profit organisatie/ NGO

Betrokken organisaties en belanghebbenden: departement van de culturele raad, jongerenwerkers en cultuurmanagers, kunst- en dansstudio's, docenten en artiesten, maatschappelijke organisaties

Verantwoordelijke organisatie: Association Kulturanova voor Novi Sad

Budget en financiering: Oostenrijks Cultuurforum, Zweeds Instituut/ Creative Force Western Balkan, Pro Helvetia

Contactgegevens: bozicjelena94@gmail.com

Media: <https://shorturl.at/wAWXZ>

Beschrijving

Een serie workshops, optredens, lezingen en een interdisciplinair onderzoek naar de open publieke ruimte. Drie belangrijke onderling verbonden sociale dimensies van de open publieke ruimte zijn politiek, economie en cultuur. Hier richten we ons op de politieke en culturele dimensie. De bedoeling van dit project is om fysiek in te grijpen in de open publieke ruimte door middel van moderne dans en theater, met locatie-specifieke choreografieën en actieve samenwerking van verschillende actoren - architecten, kunstenaars, sociologen, culturele managers ...

Uitgevoerd door een groep jonge mensen (dansers, architecten, acteurs, etc.) Onder leiding van choreograaf Sara Ostertag (Oostenrijk) en Marcel Grissmera (Duitsland). "Huis: Bricks vs. Suitcase" - in samenwerking met het Studenten Cultureel Centrum en dansproducties LAVA uit Zweden, onder leiding van choreograaf Sybrig Dokter (Zweden) en "Eat the City" van Andreas Liebmann.

Het doel van deze voorstelling was om te wijzen op het probleem van het gebruik van de openbare ruimte in de stad en om modellen aan te bieden voor het revitaliseren van de openbare ruimte door middel van culturele en locatiegebonden evenementen.

Resultaten en beschouwing als aanbevolen werkwijze

Het hoofddoel van dit project is het bevorderen van het principe van actief burgerschap, democratische waarden en het aanmoedigen van publieke participatie door middel van het actieve proces van (her)uitvinden, (her)claimen en (her)in kaart brengen van de open publieke ruimten in de stad Novi Sad. Tot nu toe hebben we samengewerkt met Sybrig Dokter uit Zweden, Sara Ostertag uit Oostenrijk en Andreas Liebman uit Zwitserland. "Revolutie is mijn favoriete spel"

- Het idee van de performance was om de regels van het handelen in een openbare ruimte te observeren en vervolgens door middel van spel en verstoring de gebruikelijke paden te veranderen.

Het doel van deze voorstelling was om te wijzen op het probleem van het gebruik van de openbare ruimte in de stad en om modellen aan te bieden voor het revitaliseren van de openbare ruimte door middel van culturele en locatiegebonden evenementen.

Co-funded by
the European Union

11. Axis Syllabus International Meschwork

Titel van de aanbevolen werkwijze: Axis Syllabus International Meschwork

Land: Vertegenwoordigd en gedragen op verschillende plaatsen in de wereld: Italië/ Frankrijk/ Duitsland/ België/ Turkije/ VS/ Chili

Doelpubliek: Algemeen publiek

Niveau aanbevolen werkwijze: Lokaal/ Internationaal

Verantwoordelijke organisatie: Founder Frey Faust - transversale verantwoordelijkheden en organisaties

Type organisatie: Verschillende organisaties gebruiken het archief van de axis syllabus

Betrokken organisaties en belanghebbenden: Verschillende lokale verenigingen en onafhankelijke organisaties - La Radice Dei Viandanti (IT), Scie Festival (IT), Movement artisan (GER), Les Arts Felus (FR), Champ des possibles (FR), Synapse (GER) en verschillende Axis Syllabus HUBS zoals in Brussel (BEL).

Tijdschema - Data: lopend/ 1991 - nu

Budget en financiering: Het project financiert zichzelf en wordt soms ondersteund door de culturele afdelingen of regio waar de verschillende verenigingen gevestigd zijn.

Website: <https://www.axissyllabusforum.org/> | <https://www.freyfaust.org/the-axis-syllabus/>

Contactgegevens: portal1960@gmail.com | chanetune.annececile@gmail.com

Media: <https://youtu.be/c0Jy-UcRGh4>

Co-funded by
the European Union

Beschrijving

Het Axis Syllabus network is een opkomend educatief initiatief in de vorm van een archief dat als doel heeft een toegankelijk referentiesysteem te bieden voor het begrijpen van de menselijke anatomie en fysica, toepasbaar op training, revalidatie en prestaties. Dit archief biedt meerdere mogelijkheden voor onderzoek, uitwisseling en het delen van informatie over beweging en het menselijk lichaam, variërend van anatomie tot sociologie en filosofie. Deze methode is vertegenwoordigd en verspreid in verschillende landen, waaronder Italië, Frankrijk en België.

Wat de Axis Syllabus uniek maakt, is dat hij open staat voor iedereen die geïnteresseerd is in de ontwikkeling ervan of die wil bijdragen aan het onderzoek en de ontwikkeling van de informatie en overdracht ervan.

Gecertificeerde leraren kiezen voor een autonome aanpak en komen samen om te delen met anderen. Dit betekent dat elke facilitator zijn eigen methode ontwikkelt, afhankelijk van zijn achtergrond, ervaring, cultuur en de context waarin de informatie wordt gedeeld. Door deze flexibiliteit kan de methode worden aangepast aan verschillende contexten en toepassingen, maar ook na verloop van tijd worden verrijkt. De docenten hebben uiteenlopende achtergronden. Of ze nu dansers, circusartiesten, somatische professionals, kinesiologyen of zelfs universitaire wiskundedocenten zijn, ze dragen allemaal hun eigen kennis bij aan dit archief.

De Axis Syllabus kan gezien worden als een aanbevolen werkwijze omwille van zijn educatieve aard, zijn toegankelijkheid, zijn evoluerende en aanpasbare karakter. Het brengt ook een diverse gemeenschap samen van mensen met een passie voor menselijke anatomie en fysica, beweging en de overdracht van kennis.

De Axis Syllabus is het resultaat van een opkomend, educatief initiatief om een toegankelijk referentiesysteem te bieden voor praktische menselijke anatomie en fysica zoals die van toepassing zijn op training, revalidatie en prestaties:

Co-funded by
the European Union

- Ganganalyse en re-educatie
- Motorische patronen opnieuw opbouwen door het verwerven/de re-educatie van valreacties
- Opwekking van kinetische energie en toepassing van traagheidswetten
- Beheer van zwaartekracht en mechanische krachten

Resultaten

Het archief en het gebruik ervan geeft veel mogelijkheden om informatie over beweging en het menselijk lichaam te onderzoeken, uit te wisselen en te delen. Anatomie, biomechanica, fysica, maar ook antropologie, sociologie en filosofie komen aan bod. Iedereen die betrokken is bij de Axis Syllabus komt met zijn eigen kennis, cultuur en ervaring.

Gesprekken over de overdracht van informatie maken deel uit van het proces. Deelnemers raken betrokken bij deze gesprekken en stellen vragen over de manier en de inhoud van wat en hoe we overbrengen. Deze diversiteit aan informatie moet continu worden aangepast. Ondertussen geven we ook veel informatie over het menselijk lichaam in beweging.

Co-funded by
the European Union

Overdraagbaarheid

De Axis Syllabus is een archief over het menselijk lichaam in beweging. Gecertificeerde leraren zitten in een proces op zichzelf en komen van tijd tot tijd bij elkaar om met anderen kennis uit te wisselen. Ze kunnen altijd referenties vinden bij een groep 1ste generatie gecertificeerde docenten. Dit betekent dat elke facilitator zijn eigen methode ontwikkelt die afhankelijk is van zijn eigen bagage, ervaring, cultuur en context waarin de informatie wordt gedeeld. De kennis en methoden zijn afkomstig uit verschillende onderzoeksgebieden, waaronder de biomechanica, anatomie, natuurkunde, westerse medische wetenschappen, fysiologie, antropologie en een uitgebreide verzameling empirische kennis.

Beschouwing als aanbevolen werkwijze

Dit archief evolueert nog steeds, ook al bestaat het al meer dan 25 jaar. De toegankelijkheid ervan verspreidt de principes van een educatief perspectief en referentiesysteem voor menselijke beweging dat wordt samengesteld, herzien en getest door een groeiend internationaal netwerk. Daaruit komen veel verschillende verenigingen voort die de informatie in vele vormen doorgeven, zoals festivals met workshops, voorstellingen, het geven van werk, aandacht voor autonomie op het gebied van gezondheid en het lichaam in beweging in veel verschillende aspecten en contexten. De toegang van mensen tot hun lichaam door middel van educatieve, kunst- en wetenschappelijke kennis wordt in meerdere contexten verspreid en geeft een transversale kracht aan het onderzoek zelf, maar ook aan de praktijk.

12. Łabędzie / Swans

Titel van de aanbevolen werkwijze: Łabędzie/ Zwanen

Land: Polen

Stad/Regio: Poznań/Wielkopolskie

Doelpubliek: Algemeen publiek

Niveau aanbevolen werkwijze: Europa

Verantwoordelijke organisatie: Teatr Wielki im. Stanisława Moniuszki in Poznań

Type organisatie: Publieke/ Overheidsorganisatie

Betrokken organisaties en belanghebbenden: - Polski Związek Niewidomych. Okręg Wielkopolski / Poolse Vereniging voor de Blinden, Stowarzyszenie Przyjaciół Niewidomych i Słabowidzących / Vereniging van Vrienden van Blinden en Slechtzienden, Centrum Kreatywnej Inspiracji Sp. z o. o. (Niewidzialna ulica)/ Centrum voor creatieve inspiratie (Onzichtbare straat), Fundacja Szansa dla Niewidomych – Tyflopunkt w Poznaniu / Stichting Kans voor de Blinden – Tyflopoint in Poznań

Tijdschema - Data: Iopend/ 2022 - nu

Budget en financiering: Ministerie van Cultuur en Nationaal Erfgoed, fondsen van de Wielkopolska Voivodeship Self-Government, het #CreativeEurope programma van de Europese Unie, en via Cecilia Erös en Yannick Willemin.

Website: <https://opera.poznan.pl/pl/labeledzie-projekt-dla-osob-niewidomych-i-slabowidzacych>

Contactgegevens: +48 61 65 90 229 | sekretariat@opera.poznan.pl

Media: https://www.youtube.com/watch?v=90_o7tDa_cQ

Co-funded by
the European Union

Beschrijving

"Zwanen" is een danstheaterproductie die werd gemaakt in samenwerking met slechtzienden, bijzienden en gebruikers van alternatieve motorische middelen. Het doel van het project is om open en creatieve individuen die vaak over het hoofd worden gezien bij culturele activiteiten te betrekken, door een inclusieve dans te bevorderen die toegankelijk is voor mensen die geen beweging of ballet kunnen zien. Door een dialoog aan te gaan met klassieke dans breiden de choreografen de vorm ervan uit, waardoor die toegankelijker wordt. Ondanks dat ze vaak te maken hebben met uitsluiting, zoeken ze geen sympathie. Passie en toewijding staan bij hen voorop. Onder leiding van de choreograaf en het artistieke team bereiden ze een voorstelling voor die het publiek meeneemt in hun wereld van verbeelding en magie, en onthullen ze wat het creëren van een balletvoorstelling voor ieder van hen betekent.

Als onderdeel van het project gaf choreograaf en regisseur Tobiasz Sebastian Berg open workshops gebaseerd op danstheatertechnieken (contactimprovisatie, lichaamsrisico, authentieke beweging en vloerwerk). De workshopfase ging vooraf aan de creatie van een professionele voorstelling met visueel gehandicapten en slechtzienden, geïnspireerd op de beroemdste titel uit het klassieke ballet. De methoden die in dit project zijn ontwikkeld, zowel tijdens de workshops als tijdens het maken van de voorstelling, zijn gedocumenteerd en dienen als inspiratie en hulp voor toekomstige projecten van dit type. Het uitnodigen van mensen met een handicap om mee te werken aan het creëren van dit soort voorstellingen is een uitzonderlijk initiatief dat mensen laat zien dat dans niet voorbehouden is aan een paar uitverkorenen. Het onthult buitengewone vaardigheden die sluimeren in sociaal uitgesloten individuen.

Daarnaast is deze werkwijze een opmerkelijk geschenk voor degenen die ervoor gekozen hebben om deel te nemen aan dit proces. Het maakt persoonlijke ontwikkeling en het doorbreken van grenzen mogelijk en bewijst dat er geen onmogelijke dingen zijn. Het project is zeer positief ontvangen en gewaardeerd en ontving de publieksprijs FEDORA 2023.

Resultaten

"Het artistieke project 'Zwanen', gebaseerd op participatie en integratie, vergemakkelijkte de persoonlijke ontwikkeling van de deelnemers aan het project.

Participatie en integratie:

De kern van het artistieke project "Zwanen" ligt in het bevorderen van participatie en integratie. Door mensen met een visuele beperking er actief bij te betrekken, creëert het project een inclusieve omgeving die verschillende perspectieven en talenten aanmoedigt.

De methode van creatief werk verfijnen:

"Zwanen" draagt bij aan de ontwikkeling van creatieve methodologieën op maat voor mensen met een visuele beperking. Het succes van het project hangt af van de ontwikkeling en verfijning van technieken die danstheater toegankelijk maken en ervoor zorgen dat creatieve processen worden aangepast aan verschillende vaardigheden en behoeften.

Innovatie in Danstheater:

Door de uitdagingen en mogelijkheden die visuele beperkingen met zich meebrengen aan te pakken, pioniert het project met innovatieve benaderingen op het gebied van danstheater. Het verlegt niet alleen de grenzen van artistieke expressie, maar schept ook een precedent voor inclusiviteit binnen de bredere artistieke community.

Instituten voorbereiden op interactie:

"Zwanen" speelt een cruciale rol bij het voorbereiden van instituten op een effectieve omgang met mensen met een visuele beperking. Door succesvolle modellen van inclusie en accommodatie te laten zien, biedt het project inzichten in hoe organisaties hun werkwijzen en ruimtes kunnen aanpassen om toegankelijker en gastvrijer te zijn.

Pedagogische implicaties:

"Zwanen" heeft implicaties voor het onderwijs en beïnvloedt de manier waarop docenten kunstonderwijs benaderen voor mensen met een visuele beperking. Het stimuleert de ontwikkeling van op maat gemaakte curricula en instructiemethoden die een meer inclusieve en toegankelijke kunsteducatie ondersteunen.

Erfenis op lange termijn:

Als baanbrekend project laat "Zwanen" een blijvende erfenis achter door toekomstige initiatieven die de integratie van mensen met een visuele beperking in de kunst bevorderen te inspireren. Het succes wordt een baken voor anderen en draagt bij aan een meer inclusief en divers cultureel landschap.

Overdraagbaarheid

De methoden die in dit project zijn ontwikkeld, zowel tijdens de workshops als tijdens het maken van de voorstelling, zijn gedocumenteerd. De gedocumenteerde methoden vormen een waardevolle inspiratiebron voor toekomstige projecten met vergelijkbare doelstellingen. De inzichten die zijn opgedaan tijdens de workshops van het project zijn bewaard gebleven en bieden een leidraad voor de planning en uitvoering van workshops in volgende projecten. Hieronder vallen strategieën voor effectieve betrokkenheid en deelname. De gedocumenteerde methoden strekken zich uit tot het creëren van voorstellingen en bieden een blauwdruk voor choreografie, enscenering en andere aspecten die komen kijken bij het tot leven brengen van een creatieve visie. De inzichten die het project heeft opgeleverd dragen bij aan het verbeteren van samenwerkingsprocessen. Toekomstige projecten kunnen profiteren van de lessen die zijn geleerd over effectieve communicatie, samenwerking en synergie binnen een creatief team. De ontwikkelde methoden benadrukken inclusiviteit, zodat toekomstige projecten praktijken kunnen toepassen die tegemoetkomen aan diverse deelnemers, waaronder mensen met verschillende capaciteiten, waardoor een meer inclusieve en toegankelijke creatieve omgeving wordt bevorderd.

Photo:
Teatr Wielki/Poznań

Co-funded by
the European Union

Beschouwing als aanbevolen werkwijze

Het uitnodigen van mensen met een handicap om mee te werken aan het creëren van dit soort voorstellingen is een uitzonderlijk initiatief dat opent, opneemt en laat zien dat dans niet voorbehouden is aan een paar uitverkorenen. Het onthult buitengewone vaardigheden die sluimeren in sociaal uitgesloten individuen. Daarnaast is deze werkwijze een opmerkelijk geschenk voor degenen die ervoor gekozen hebben om deel te nemen aan dit proces. Het maakt persoonlijke ontwikkeling en het doorbreken van grenzen mogelijk en bewijst dat er geen onmogelijke dingen bestaan.

Belangenbehartiging en bewustwording:

Naast de directe impact dient het project als katalysator voor belangenbehartiging en bewustwording. Het brengt de capaciteiten en talenten van mensen met een visuele beperking onder de aandacht, daagt maatschappelijke percepties uit en bevordert een meer inclusieve houding ten opzichte van mensen met een handicap.

Bouwen aan een community:

Door het collaboratieve karakter van het project wordt er een gevoel van een community gekweekt onder de deelnemers. Deze community reikt verder dan het directe project en creëert duurzame verbindingen en netwerken die bijdragen aan de bredere sociale integratie van mensen met een visuele beperking.

Persoonlijke ontwikkeling bevorderen:

Het project dient als platform voor de persoonlijke ontwikkeling van de deelnemers. Door betrokkenheid bij danstheater krijgen mensen met een visuele beperking de kans om zichzelf te verkennen en creatief uit te drukken, wat bijdraagt aan hun emotionele, fysieke en sociale groei.

Culturele Impact:

Het project draagt bij aan een verschuiving in de culturele houding ten opzichte van handicaps en bevordert een meer inclusieve en accepterende samenleving. Door de artistieke bijdragen van mensen met een visuele beperking te laten zien, daagt "Zwanen" stereotypen actief uit en bevordert het een culturele omgeving die diversiteit waardeert.

SLOTCONCLUSIE

In dit verslag hebben we de wereld van de hedendaagse dans in België, Frankrijk, Italië, Polen en Servië onder de loep genomen.

Door samenwerking te bevorderen en de uitwisseling van informatie tussen Europese landen te vergemakkelijken, speelt het CO.DA.S.I.-project een centrale rol in het versterken van het landschap van de hedendaagse dans in Europa. Het project dient als een bron van leren, onderwijs en de uitwisseling van aanbevolen werkwijzen in het veld. Dit initiatief draagt actief bij aan de groei en ontwikkeling van de kunstvorm en bevordert duurzaamheid en inclusie binnen het dynamische veld van de hedendaagse dans.

Onze analyse heeft bepaalde voorbeeld van werkwijzen aan het licht gebracht die als pijlers dienen voor de vooruitgang van de discipline. Deze werkwijzen centreren zich rond de waarden van autonomie, waarbij de nadruk ligt op de onafhankelijkheid van makers en dansers, aandachtig luisteren, wat een cultuur van ontvankelijkheid en samenwerking bevordert, en diverse benaderingen die de veelheid aan artistieke expressies vieren.

Het CO.DA.S.I.-project werkt als een katalysator voor positieve verandering in de hedendaagse danswereld en bevordert samenwerking, inclusiviteit en duurzaamheid om een levendige en bloeiende toekomst voor de kunstvorm in Europa te garanderen.

We hebben het belang benadrukt om een omgeving te ontwikkelen die niet alleen artistieke groei stimuleert, maar ook persoonlijke ontwikkeling. Deze tweeledige focus onderstreept de toewijding van het project om een holistische ruimte te creëren waar individuen zich creatief en persoonlijk kunnen ontplooiën.

Photo:
Marta Ankiersztein

CO.DA.S.I

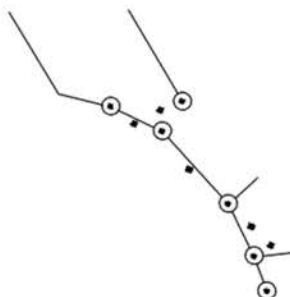
Co-funded by
the European Union

PARTNERS

Contemporary Dance for Sustainability and Inclusion

centro coreografico
l'espacce
p a l e r m o

Kulturanova

*DAME
DE PIC*

la galerie
chorégraphique
production art de la scène

ftr:nf FUNDACJA
ROZWOJU
TEATRU
NOWA FALA
THEATER
DEVELOPMENT
FOUNDATION
NEW WAVE

